

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A protestántizmus különös feladata korunkban.

Irta: Jancsó Sándor.

(Folytatás.)

Igen: ma már — a nagyra hivatott 20-ik század „nagyobb dicsőségére“ — alig van valami nemzeti és hazafias: mert minden agresszív, minden türelmetlen, minden felekezeti jellegű!

Ma ez a divat; ez a haladás; — ebben áll a Krisztusi béke és szeretet; — ebben a keresztyén szabadság és világosság!

Magyar protestáns anyaszentegyházunk élet-halál harcz küszöbén áll! Nem ő a támadó, de védekeznie kell legjobb és legerősebb fegyvereivel, mert az ellenfél kegyetlen, vakmerő és elszánt! Nem ez az első harcz! Nem szokatlan nekünk a fegyverforgatás, mert harczoltunk már sokat s ontottunk már tengernyi vért s mindig a sötétség, türelmetlenség és lelkiszolgasság ellenében a szabadság és világosság érdekében. Megszoktuk már a létünkért folytatott küzdelmet! Fegyvereink is megvannak még, csak hála Istennek egyidőre raktárra helyezhetők. Most azonban elő veletek fegyverek!

Régi fegyvereket: az igazság, világosság és szabadság fegyvereit használjuk ismét a régi ellenség: a sötétség, vakhit, lelkiszolgasság, babona és kozmopolita reactio ellen! A védelem és küzdelem nincsen terhünkre, mert a tapasztalat és történelem egyaránt azt igazolja, hogy időszakai zsibbadás után jól esik a szabad mozgás, s mint a nemes pálma: teher és nyomás alatt nő nagyra a hamisítatlan krisztusi alapon nyugvó anyaszentegyházunk!

, Csakhogy! Csakhogy az idők nem alkalmasak ma erre! De lelkiismeretünk tiszta: *nem mi választottuk azt! Mi csak védekezünk!*

Sorakozzunk tehát a védelemre!

Hangoztassuk az apostol intését:

„A szabadságban azért, mellyet a Krisztus minket szabadokká tett álljatok meg és ne legyetek ismét szolgasság igájába fogva!

Ez legyen, — minteddig is volt, — mindig vezérelvünk s akkor ne féljünk, mert a világosság, szabadság és haladás egyháza daldalmaskodni fog!

A protestántizmus különös feladata tehát korunkban ismét csak az, hogy őrizkedjék a római igától, — és a szabadságban, melyet Krisztus ajándékozott, álljon meg hiven.

* * *

De hát forog-é fenn napjainkban Róma részéről valamely oly veszedelem, mely protestáns egyházunkat komolyan fenyegetné? Vajjon az ellenség minden erőlködése daczára is szenvedünk mi hiveink tértitgetése által számbavehető és aggasztó veszteségeket? Van okunk a kicsiny hitű megdöbbenésre? Nincs! És mégis az a bámulatos és igazán jézsuíta taktikára valló eljárás, hogy mikor igazában őket szorongatják; a mikor a „Los von Rom“ már veszedelmes jelszóvá vállott minden lelki szabadságra törekvő kath. ember ajakán Európa szerte; mikor az eddig bigott kath. Spanyol országban tömegesen üzik ki a reakzionárius papokat és barátokat, saját hajlékaikban ostromolva meg őket; — a mikor Horvátországban élő magyar testvéreink a világszerte elhiresedett Strossmayer hazafiatlan nyomása miatt százankint hagyják oda *magyarnyelv használatát meg nem engedő* kath. egyházat s önként vetve magukat alá a szegénységnek és aránytalanul nagy teherviselésnek, — lépnek át reformált egyházunk kebelébe: a pápás egyház látszólag épen akkor táplálja a legvérmesebb reményeket a mi szétzüllésünkre nézve s emberei önmagukhoz méltó nagy képmutatással hirdetik ultramontan-reakzionárius lapjaik és folyóirataik hasábjain „urbi et orbi“, hogy a prot. egyház szétagolt, erőtelen, hanyatlásban van és tarthatatlan annyira, hogy közel már az idő, mikor az „eltévelyedett juhok a kath. egyház nyájának kényelmes aklaiba ismét vissza-érnek!“ És bámulatos! A kik ezt teszik, ugyanazok más alkalommal siralmasan és panaszkodva lármáznak, hogy a liberális kormányok a katholicizmust háttérbe

szorítják és elnyomják, míg a protestántizmusért mindent megtesznek!

Miképen egyeztethető ez a két hang? Hát a jézsuíta taktikának is lehetnek rései, végzetes hibái?

Hogy vajjon ez a dicsekedés és lámentálás csak pusztá beszéd-e a végre, hogy a korszellem láttára támadott nyugtalanságukat és aggodalmaikat leplezgesse általa, vagy pedig csakugyan komolyan teszik-e azt: azt nem tudjuk, de az ilyen beszéd mindenesetre figyelmeztetésül szolgálhat nekünk arra nézve, hogy fokozottan teljesítsük *magasztos protestáns hivatásunkat és kettőzött éberséggel óvakodjunk a római igától!*

Ovakodjunk, mert nagy igazság van abban a közmondásban, hogy: „*sok ut vezet Rómába!*“ Sok, azt tudjuk és látjuk, *de nem mindenik!*

Egyik ut rövidebb, — a másik hosszabb; — egyik egyenes, — a másik kanyargós; — és különösen ez utóbbi ellen kell összes igazelműségünkkel védekezni. Hogy milyen természetűek ezek az utak? . Arra a multban a történelem, — s a jelenben a szemmel látható tapasztalat adja meg a feleletet . . Ha számba vesszük azokat, a kik egyházunkból a kath. egyházba léptek át, s elhatározásuknak nyíltan bevallott, vagy titkos indokait kutatjuk: azonnal nyíltan fognak előttünk állani azok az u. n. „Rómába vezető utak!“

Első sorban is olyanoknak nagy csoportjával fogunk találkozni, kikre nézve a *vallás egyáltalán mellékes, vagy közönyös dolog*, a kik előtt a mindennapi kenyér, a pénz, a világ gyönyöre és élvezéi, a külső tisztesség, magas állás, tekintély és nagy befolyás sokkal fontosabb és becsesebb mint lelküknek idvessége. Ezek aztán mivel szerintük a vallás amúgy is felesleges, vagy lényegtelen valami, egyáltalán nem csinálnak lelkiismeretbeli kérdést abból, hogy annak alakját földi jóllét, vagy világi előnyök kedvéért változtassák. Csakhogy kitűzött céljukat elérhessék, minden komolyabb meggondolás nélkül változtatják azt, mint hitvány ruha darabot. Ma már az emberek nem hogy áldoznának vallásukért és egyházukért kényelmet, vért, életet és vagyont, — mint őseink tevék, — hanem ellenkezőleg azt akarják, hogy a vallás és egyház legyen táplálójuk, kényelmüknek, vagyonszerzésüknek forrása, vagy a „*gradus ad Parnassum!*“ Ma már fájdalom kezd a vallás közönséges árucikké válni! — A régi időben is voltak ilyen elszomorító esetek, de azok jobbára csak szórványosan fordultak elő, s akkor is nem a nép, — hanem az ugynevezett „*felsőbb tizezrek*“ körében. A baj tehát még akkor nem fajult volt általánossá!

Igy történt meg a híres francia király vallás változtatása a hagyomány szerint ezen tréfás szavak kíséretében: „Páris minden

esetre meg ér egy misét!“ — Es még mutat fel nekünk a történelem egy pár ilyen szárandó esetet!

Erzsébet, braunschweig wolfenbütteli herczegnő egy fényes házasságért eldobta a hitét, s jó nagyatyja *Antal-Ulrich* szintén átérés által nyugtatta meg unokájának a császárnő fény sugarai között is aggódó lelkiismeretét.

Károly Sándor württembergi herczeg az eladósodás véginségében vergődve, a jézsuiták tanácsára elcserélte ősei hitét egy gazdag menyasszonnyal. — A protestánsoknak egyik előkelő embere: *Frigyes Ágoston* szászválasztó csodálatos képen épen akkor győződött meg a kath. hit igazságáról“ — és lépett át azon ggyház kebelébe, mikor a kath. Lengyelország trónja üresedőben volt; — nemcsak, hanem annak megnyerhetéséért megátkozta atyai hitét, szülőit és minden addigi jóltevőjét; végig mondta a katolikus egyházba térőktől követelt ama borzalmas *hitvallomásnak* előirt 22. paragrafusát. Képes volt egy földi koronáért ismételni e szavakat: „*elismerem és vallom, hogy a római-katolikus hit hamisítatlan, isteni, idvezítő és igaz, — a lutheri ellenben, — melyet jószántomból hagyok el, — hamis, téves, istenkáromló, átkozott eretnek, ártalmas, békerontó, istentelen, koholt és költött. Mivel pedig a római hit teljesen jó és üdvös, megátkozom mindazokat, kik engem ezen undorító és istentelen eretnekségre vezettek. Megátkozom szülőimet, kik ezen eretnek hitben neveltek; megátkozom azokat is, kik előttem a római kath. hitet gyanussá és kétségessé tették; ugyszintén azokat, kik nekem az átkozott kelyhet nyújtották, s egyszersmind ígérem, hogy a meddig csak egyetlen csep vérem lesz, gyermekemet is óvni fogom ezen átkozott tantól!*“ Ezek a feltünőbb és nevezetesebb történelmi példák és ilyenek a nemes indokok!

(Folytatása köv.)

„Szabad egyház a szabad államban.“*

(Folytatás.)

Nem szólok az alkotmány alaptételét képező katholicitusról, mert az alkotmány jogi kérdés, de a mig állami institutiókban lépten-nyomon a katolikus, mint uralkodó vallás nyomaival találkozom; a mig az állam és egyházak közötti viszony épen ezen nyomok eltakarításával s az institutióknak a katolikus jellegtől való megtisztításával, valamennyi egyházra nézve nincs egyenlővé téve; a mig az uralkodó cath. egyház főpapjait állásuknál fogva kiváltságos közjogi helyzetben látom, olyanban, a minőben a többi egyházak főpapjai nincsenek; a mig az ország első főméltósága és zászlós ura a cath. egyház főpapja a herczegprimás, a ki rangban a vérbeli herczegek közé soroztatik s pecsétje alatt tartja magát a szent koronát; s végül a mig vérünkkel szerzett javait a statusnak,

* Elmondott a marosi egyházmegye egyházi értekezletén M.-Vásárhelyt.

melynek rendeltetése a honvédelem volt, ezen rendeltetés megszüntetése után is a cath. főpapság kezében látom, addig a vallásfelekezetek törvény által biztosított egyenlőségének elvét végrehajtottak s a vallásszabadságot megteremtettek nem tekinthetem s ismételtelen állítom, hogy a kultuszok mezején egyenlőtlen és aránytalan versenyben állunk úgy a még ma is uralkodó cath. vallással.

S ezzel eljutottam az 1848. évi XX. t.-cz. végrehajtásának két, a törvénykezés által leginkább került és legnehezebb részlet kérdéséhez a főrendiházi reformhoz s a szekularizációhoz.

A főrendiházi reform kérdése politikai és állami jogi kérdés, a mely a parlamenti reform kérdésével kapcsolatosan oldandó meg, ehhez tehát csak annyiban fűzök megjegyzést, a mennyiben ezen reform keresztülvitele is az 1848. XX. t.-cz.-ben statuált teljes vallási egyenlőség végrehajtását van hivatva előbbre vinni s itt is csupán Deák Ferencznek az 1873. évi országgyűlésen tartott nagy egyházpolitikai beszédét s annak a kath. főpapság főrendi jogát a jus camitiorumot érintő részét recitálom.

„Ha akarunk — így szól Deák — jogegyenlőséget a vallásokra nézve, de ha akarunk a józan észnek szabályai szerint rendezkedni, ez az autonomia, ez a külömbiség nem állhat fenn. Két módon lehet a dolgon segíteni vagy a többi vallásoknak is megadni a privilegiumot, vagy mindenkitől elvenni.

Az első annyi volna mint egy absurdumot még egygyel szaporítani. A dolog természete tehát az, hogy egyiknek sem kell megadni a jogot.

Előttünk áll a főrendiház rendezése, ott lesz alkalmunk kimondani, hogy senki sem vehet részt a törvényhozásban, mint törvényhozó, csupán hivatalánál fogva, nem mint püspök, mint főispán, hanem akár választás, akár kinevezés alapján rendeztessék a felső ház vagy a kettővel együtt, azoknak, kiknek választás, vagy kinevezési joguk van, — jogában álljon, ha akarnak püspököt is választani vagy kinevezni, vagy szuperitendens, vagy bárki mást, de az akkor nem úgy ül ott, mint püspök vagy szuperitendens — hanem úgy, mint kinevezett vagy választott pairje az országnak.“

Ime a haza bölcse megszabta e tekintetben a törvény végrehajtásának irányát, csak sajnos, nem érthette meg a főrendiházi törvény alkotásának idejét is így a hozott törvény nem végrehajtja, de egyenesen cassálja a vallásfelekezetek kimondott jogegyenlőségét.

Ez azonban a vallásszabadságnak minden igaz hivatást csak arra sarkalja, hogy a törvény megváltoztatását s a reformnak Deák Ferencz szellemében leendő keresztülvételét sürgesse és követelje.

A másik kérdést, a secularisatio kérdését általában mindig a legnagyobb érzékenységgel és idegességgel tárgyalták és tárgyalják minden vonalon; pedig ha a kérdést a józan logika világánál a corpus jurisal kezünkben tárgyaljuk, sem az érzékenységre, sem az idegességre ok nincs.

A kath. főpapi javak között külömbiséget kell tennünk ugyanis a tisztán egyházi és tisztán status javak között.

Az előbbieket, melyek az egyház szerzeményei s így magántulajdont képeznek, botor volna, aki — bármekkora erőforrást képviselnek is azok — bántani akarná; tiltakozik ez ellen a tulajdon szentségének sérthetetlen elve is.

Az utóbbiak — a mit a corpus juris és forrásaink segélyével kimutatni lehet, — királyi adományok Szent Istvántól a Habsburgokig le, a czélből adva, hogy a főpapok a hadszervezetnek és honvédelemnek vezető elemei legyenek. Ezen javak talán a nagyobb contingensét teszik a rengeteg főpapi latifundiumoknak. Ezen javakra nézve a főpapság

véleményem szerint nem védekezhetik a tulajdon szentségeinek sérthetetlen elvével, mert ma a honvédelemben a főpapok nem vesznek különösebb részt, mint az államnak bármely más adózó polgára; ma a hadsereget nem a főpapok állítják elő s nem a Tamori Pálok vezetik.

Ma tehát ez a vagyon célját, rendeltetését ott, abban a kézben, a melyben öszpontosítva van, nem töltheti be, mert az állam adózó polgárai vették át a főpapság válláról azt a terhet, a melynek viselése érdekében adatnak ezen javak.

Ezen javak tehát tulajdonképen korona javak, eredeti honvédelmi rendeltetéssel s ezen céljukat ma csak az állam kezében tölthetik be; s miután azokra a clerus épen közjogi természetük s a donatio jogi természeténél és céljánál fogva is magántulajdonjogot nem szerezhetnek, az állam által visszaveendő s valódi rendeltetésükre fordítandók, nemcsak azért, mert maga a honvédelmi szükséglet a legnagyobb terhek egyikét képezi, de azért is főképen, mert a vallási egyenlőtlenységnek egyik állandó kutforrásai.

Az államnak ugyanis, a mint többször ismételve van s a mint az 1848. évi XX. t.-cz. 2. §-a is parancsolja, a hitfelekezetek között a teljes egyenlőséget kell érvényre juttassa. Ezt pedig vagy úgy teheti, hogy minden többi egyháznak hívei számára nyitott képest megfelelő vagyont ad az államjavakból örök tulajdonul, vagy az állam javait a most már cél és igaz rendeltetés nélkül a kezén tartó egyháztól visszaveszi. Az előbbi is secularisatio, csak hogy azt az állam kellene szenvedje és erre nagyon szegények vagyunk s az utóbbi is secularisatio a jog- és igazságnak megfelelő.

(Vége következik.)

A vallástudomány főbb vonásai Thiele szerint.

(Folytatás.)

II. Ontologiai rész.

Az első részben vizsgáltuk a vallást fejlődésében; itt vizsgáltuk azt, a mi minden vallásban közös, tehát a maradandót, állandót, hogy így eljussunk a vallás lényegéhez, eredetéhez. E végre először vizsgáljuk a vallás különböző nyilvánulásait és alkotórészeit, mint lélektani jelenségeket (fenomenologico-analyticai); s ha megtaláltuk, hogy mi a lényeges minden vallásban s honnan ered, akkor felmutatjuk, hogy minő helyet foglal el az ember kedélyi életében (psychologico-syntheticai vizsgálat). Az alaki részben vizsgáltuk a történeti, tehát muló jelenségeket; itt vizsgáljuk a lélektani, azaz állandó jelenségeket.

A vallás nyilvánulásai és alkotórészei között külömbiséget kell tenni. A vallás nyilvánul szóban, tettben és társulásban. Más szóval, a vallást megismerjük a vallásos tanokból, cselekvényekből és szokásokból s a vallásos társadalmak berendezéséből. E háromban jutnak kifejezésre az embernek Istenről és az istenről alkotott képzetek, azok iránt táplált érzülete. Ezek a képzetek és érzések képezik a vallás szükséges alkotórészeit.

Rauwenhoff azon állításában, hogy a hitképzetek a költői képzelet gyümölcse, van igazság, de nem tökéletes. Képzelet (imaginatio) nélkül — nem phantasia vagy hallucinatio! — nem lehetséges semmiféle képzet, tehát valóságos sem; a hol épen az észrevehetőről kell fölemelkedni arra, a mi nem esik a tapasztalat körébe. Ezen képzeteknek csak viszonylagos értékük van, de kiélegetik a kegyes tudat szükségét, most segítségökkel fogalmat (gondolatképet) alkothatsz a megfoghatatlanról és kimondhatatlanról. A hitképzetek alkotásánál a gondolkodásnak épp oly szerepe van — ha nem nagyobb — mint a képzeletnek. Elesebb és mélyebb gondolkozó a szépbeszédet már korlátozza és csak annyiban használja, mennyiben az nélkülözhetetlen az emberfelettiről való bizonyágtételnél.

A vallásos ember minden időben szükségét érezte, hogy hitét szavakban is kifejezze. Itt jöttek létre a különböző hitvallások, melyek az illető kor bélyegét hordják magokon. Kezdetben mythicusok, költői alakok; himnuszok, kosmologikus vagy eschatologikus eposok; szent történetek; később inkább dogmatikusok bölcsészeti formában; végül egyes elvekbe foglalják össze, melyekből ismét egész dogmatikákat vezetnek le. Értékek természetesen csak vallásos és csak annyiban, a mennyben élő valláshoz tartoznak. Egy túlélt formát bármiféle mesterséges eszközkel életben tartani visszaélés, valamint helytelen az elkopott formával együtt a tartalmat is eldobni. A hittan mindig egyszerűbb lesz és minden igazán hívő ember élénken érzi, hogy minden formula, melyben hitét kifejezi, inadaequat, nem megfelelő, tőkéletlen, a valóságon alól marad. Hittan és philosophia egyaránt a dolgok alapja (principia rerum) után kutatnak, különbség mégis van köztük. A philosophiai gondolkodás világnézetet alkot, a melyre a vallásos gondolkodás életnézetet alapít, a mi tulajdonképpen a vallásos hit rendszerezése.

Minden hittan tartalmát három alapvető képzet alkotja. Az első vonatkozik az emberfeletti hatalomra, vagy hatalmakra, melytől vagy melyektől az ember magát függőnek érzi, és a melyek az emberfeletti világhoz tartoznak. A második vonatkozik az ember és világ viszonyára ezen emberfeletti hatalomhoz. A harmadik ezen viszony helyreállításának és fentartásának módjára. Vagyis minden hittanban találunk theológiát, anthropológiát (beleértve vallásos ethicát) és soteriológiát.

a) Vallás Isten nélkül contradictio in terminis. Erkölcstan vallásos alap nélkül nem nevezhető vallásnak. Az Istenről szóló tan polytheistikus vagy mourtheistikus. Valóságban nem áll ez a két gondolkozási mód olyan élesen egyik a másikkal szemben, mint gondolnók és teljesen tisztán sehol sem találjuk. A polytheismus vallásos alap-gondolata az isteninek elismerése minden nyilvánulásában a monotheismusé: „Isten, ki mindezen nyilvánulásaiban magát kijelenti, egy Isten és az én Istenem is.“ A polytheismusban a természeti és erkölcsi rossz eredetének kimagyarázása nem ütközött nagy nehézségbe, ott minden dolgot emberfeletti hatalmak okoznak. Annál több fejlődést okozott a monotheismusban. A szigorú monotheismus Isten tekintet a rossz okozójának. De a vallásos kedély ezzel a szörnyű tannal soha nem tudott kibékülni. Azon alternatíva előtt állott az ember, hogy vagy az Isten jóságában, szentségében, igazságosságában és szeretetében kételkedjék, vagy mindenhatóságát korlátozza. Mindenféle megoldást megkísérlettek a nélkül, hogy különösen a következetesen gondolkodót kielégítették volna. A legújabb vallásbölcsészeti megoldást abban a meggyőződésben keresi, hogy szellem és természet nem egymással szemben álló ellenségek, a rossz nem absolut és a boldogságot szenvedés nélkül, a szentséget bűn nélkül meg nem ismerhetnők, úgy, hogy mindkettő épp olyan szükséges a mi földi háztartásunkban, mint a világosság és sötétség a természetben (Pfleiderer). Mindezen képzeteknek a vallásos magva az, hogy Istenben van úgy az erkölcsi, mint a természeti világrend alapja és azt, a mit mi rosznak nevezünk, ő akarta az egész harmoniájában az ő bölcsessége szerint, melyet a mi korlátolt elménk és tapasztalatunk megismerni nem képes. Az istenek emberfeletti hatalmak és az istenvilág más és felette áll az embervilágnak. Az isteneket emberi mértékkel mérni nem lehet, az emberi lét törvényei és korlátai rájuk nem vonatkoznak; helyhez és időhöz nincsenek kötve. És bár Isten egysége mindenütt-jelenvalósága, mindentudása, változatlansága, örökkévalósága, szentsége és mindenhatósága csak a monotheismusban lesz teljesen tudatos, de csirájában ott találjuk a polytheistikus mythusokban és symbolumokban. Mindezen képzetek vallásos magva a végtelen valóságában és a szellemi világ létezésében való hit, a mely egyszersmind forrása és képmása a jelenségvilágnak. A jelenségvilág függ az emberfelettitől, ez a meggyőződés kifejezést nyert a világteremtéséről, fentartásáról és kormányzásáról szóló tanban. Ha Istennek fenségét emeljük ki egyoldaluan az ember és világ felett, előáll a deismus; ha pedig úgy fogjuk fel, mint a világban működő erőt (causa movens), tekintet nélkül transcendenciájára, előáll a pantheismus. Egyetlen pozitív vallás sem tisztán pantheistikus vagy deistikus. A theismus igyekszik mindkét gondolat igazságát egyesíteni; a vallásos embernek pedig olyan istenre van szüksége, ki felette és a világ felett áll, de a ki mindenütt közel van hozzá és őbenne lakozik.

b) Anthropologia. Az összehasonlító vallástudomány tanúsága szerint az ember az istenséghez való viszonyát különbözőképpen fogta fel. E szerint nevezte istenét Királynak, Fejedeleemnek, Urnak, Teremtőnek, Idvezítőnek, Atyának. Vagy igazságosságát és szentségét, vagy jóságát, irgalmát, kegyelmét és szeretetét emelték ki. Ezen képzeteket és tulajdonságokat egyesítették a „szent szeretet mindenhatóságá“-ban. Természetesen ezek csak képek, melyekben az emberfelettről beszélünk. Ezekben a képekben ott van egyfelől az állandó vallásos szükség, másfelől a mi kicsinységünknek s tudásunk végelességének érzése Istennel szemben. A vallásos ember minden időben érezte, hogy Isten neki magát kijelenti. A fejlődés alsó fokán e kijeletést oraculumokban, jelekben, csodákban, álomban, látásukban, titkos hangokban és jelenségekben látták. A gondolkodó ember a teremtés szépségében, a természeti jelenségek rendjében és törvényszerűségében, a történelem nagy eseményeiben, a mások és saját élete kiváló mozzanataiban látja Isten munkáját, kijelentését. Mindenek előtt pedig a különös vallásos képességgel megáldott személyek jelennek meg úgy, mint az istenség követői, képmásai, megtestesülései. Ezekben látjuk Isten különös kijelentését, mely tökéletességben és megragadó erőben minden mást felülmul. Csak ezen a ponton állhatnak elő erkölcsi vallások. Ez a kívülről jövő kijelentés. A vallásos gondolkodás és érzés magasabb fokán felismeri az ember, hogy őbenne is ott van Istennek kijelentése (lelkiismeret). A nagy többség a kijelentést a természet rendjén kívül helyezi s a kutatás és gondolkodás által szerzett ismeretet vele szembe állítja. A kik tudják, hogy minden szellemi világosság Istentől van, ezt a különbséget nem teszik. Ezen hit alap-gondolata: mi korlátolt ismeretű és magasabb vezetéstől függő emberek, kik magunkra hagyatva tehetetlenek vagyunk a minket körülvevő világgal szemben, erősebbek vagyunk a világ felett Istennek világossága és vezetése által. A hol ez a gondolat él, ott van a vallás. Minden vallásban ott találjuk a hitet, hogy az ember az Istennel rokon. „Istentől született,“ „Isten képére teremtett,“ „Isten lelke hatja át“ és ez az ember Istent Atyának nevezi, mely név a keresztyénségben érte el vallásos jelentésének legmagasabb fokát. Megvan az ártatlanság és boldogság paradicsomi állapotáról való hit és a remény, mely ugyanezt várja a jövőben (nemcsak a halál után).

(Vége következik.)

Egyházmegyei élet.

Folyó év július hó 28-án az erdővidéki egyházmegyének közgyűlése volt Száldoboson, melyen a papság, egynek kivételével, ki igazolá elmaradását, mind ott volt. Ott voltak továbbá Zathureczky Gyula, Bedő József gondnok, dr. Solymossy István és Zöld Sándor tanácsbíró urak, kik nemcsak most, hanem mindig apostoli buzgósággal járnak elől, kifogyhatatlan az ő jó akaratuk a Krisztus anyaszentegyháza, édes hazánk iránt. Ott volt a vidék tanítósa és tanuló ifjusága, kik összesereglettek bizonyoságot tenni a bennök lakozó előhitről.

Összegyűltünk Bartha Imre lelkész barátunkhoz, hol a tiszteletes asszony fogadott, az ő egyszerű önzetlen szívének legtisztább szeretetével, innen mentünk az Úr házába, hová követett — bár a legnagyobb munka idő volt is — a királyi papság, nagy sokasága.

Az isteni tiszteletet Molnár Imre bardóczi lelkész végezte, igen szép biblikus imádsággal és Márk 5—17. vers alapján tartott beszéddel. A beszéd ostromozta a bűnös világot; ostromozta azokat, kikben a bűn még ma is légióval van. Nem arra kell kérni az Idvezítőt, hogy kimenjen a mi határainkból, hanem arra, hogy lakozzék a mi városainkban, mindnyájunk szívében a Krisztus, akkor a tisztátalan lélek nem vesz erőt rajtunk. E beszéddel igen jól mutatta be magát új barátunk, mit mi jegyzőkönyvileg ismerünk el.

A megalakulás után Érsek Elek sz.-ajtai és Molnár Imre bardóczi lelkészek az egyházmegyébe

bekebelezettek; Kosa Jolán sz.-ajtai tanítónőtől az eskü bevételét.

Ezek megtörténte után a méltóságos igazgatótanács 1856—1902. sz. a. az egyházmegyék új beosztása tárgyában leadott javaslata tárgyalatott Sándor András lelkész ismertetése mellett. Mely tárgyalásnál mindnyájan vagyunk egy akaratban. Csak a minket érdeklő részt tárgyaljuk, de egyházmegyénk szép, mondhatnám anyagiakban is gazdag, a szellemiekben nem ép utolsó, ez isteni gondviselés által is természetesen határokkal körülvett, együvé alkotott egyházakat elszakítani meg nem engedhetjük: akkor ránk is Izrael és Juda országának szomorú sorsa várakozik. De e tárgyról szóljon majd a Bedő József gondnok elnöke alatt kiküldött bizottság emlékirata, melynek rövid időn el kell hagyni a sajtót, hogy minden egyházkerületi tagnak megküldhető legyen kellő időben.

Tárgysorozat rendjén Kövér András esperes ur számol be az egyházi látogatásról. E jelentés a legapróbb részletekig kiterjed az egyes egyházak anyagi és szellemi oldalára. A legnagyobb szeretettel ismeri el a munkásságot, szeretettel hívja azokat is, a kik talán nem egész odaadással járnának el a reájok bízottakban. Fájdó szívvel említi meg Olasztelek egyházközségnek állapotát, hol a kepeváltás alkalmával — úgy hiszi a félrevezetés miatt — úgy váltották meg a képét, hogy a csekély fizetés okán, az eltávolítás folytán megüresedett lelkész állás nem volt be tölthető mind ez ideig. Felhívja Bibarczfalvát, a multakból származott zavaros állapotok tisztázására. — Elismeréssel adózik Száldobos némes székely birtokosságának, de felhívja az egyházat, annak előljáróságát a szorgalmi jövecelem gyarapítására. Kiemeli Vargyas és Miklósvár leányegyházakat, hol a legnagyobb buzgósággal foly a munkálkodás. Örömmel jelenti ki, hogy egyházmegyéjének csaknem mindenik papja mindig és mindenekben a legnagyobb odaadással, apostoli buzgósággal végzi az ő munkáját. E jelentést egészben is jó volna nyilvánosság elé bocsátani, mit a közgyűlés örömmel vesz tudomásul, jegyzőkönyvileg ismeri el és köszöni az önzetlen munkásságot.

Az egyházmegyei tanács működéséről számol be Lőrincz Gyula főjegyző, e jelentés szerint a tanács tartott 8 ülést, határozott 124 tárgyban. A közgazgatási bíróság két nevezetes dologban: aköpeczi és sz.-ajtai kántortanító választási ügyben tartott ülést, az első bevégeződött, míg a második lehet — hogy a határtalan torzsalkodás miatt — nem is végződik be egyhamar. Mind a két fél keresi a másik szemébe a szálkát, a sajátjába nem látja a gerendát. Miért nem halljátok meg: „A nap ne menjen le a ti haragotokkal.“ ?!

A csinosan összeállított jelentést jegyzőkönyvi elismeréssel veszi a gyűlés tudomásul.

A felekezeti iskolákról számol be Benke Ferenc tanügyi előadó, melyben elismeréssel emlékszik meg a köpeczi iskola nagy előhaladásáról, hol két tanító helyett egy: ifj. Gáspár István tanít két tanteremben, hat osztályt, 130 tanulóval, kitűnő rend, fegyelem és ugyan ilyen eredménnyel. Ez a nemzet napszámosa! Még nem is igazgató! A fülei iskola sok kívánnivalót hagy fenn, nagy baj, hogy az iskolaszék és a községi előljáróság nincs segítségére a tanúgynek, talán nem létező ok miatt is mentenek föl az iskolabajjárás alól. Elismeréssel szól Boda tanító urról a jelentés, míg a tanítónőt helyettesítő óvónő oly csekély eredményt mutat fel, hogy egy év kiesett az iskolai életből. Miért történik mind ez?! A pajtáskodásért.

Szárazajtan a tanerők teljesen megújultak, az iskolaszék elnöke is új, jövőre már egy új élet veszi kezdetét, többé a gyertya nem a véka alatt ég. El-

ismeri a jelentés a tanítók igen sok jó akaratú működését, de minden jó akaratnak erős és magas gátja volt az iskolaszék és előljáróság részvétlensége. A feljáró tanulók kitűnő eredménnyel lettek tanítva, de igen sokan voltak, kik nem jártak iskolába.

Bardócson, a félreértés a tanév elején, el lett igazítva, az ifjú tanítók kellő erővel fogtak a munkához és elismerésre méltóan végezték be a tanévet. A jelentés elismeréssel tudomásul vétetik.

Kovács Sándor olvassa fel számvevői jelentését, melyből kitűnt, hogy ennek az egyházmegyének, illetve az egyes egyházközségeknek 440,875.08 kor. tiszta pénzvagyona van. A jelentés mindenik egyház számadásáról beszámol s megmondja, hogy a tanács milyen észrevétellel fogadta el. A terjedelmes jelentést a gyűlés jegyzőkönyvi elismeréssel veszi tudomásul.

Számvevő jelentésével egyidejűleg jelenti, hogy a néhai vizaknai pap, tiszteletes Borbáth Pál könyvtárát az özv. tiszteletes asszony és gyermekei az erdővidéki ev. ref. egyházmegyének adományozták, mit — utólagos jóváhagyás reményében átvett és leltározott is a számvevő. Jelenti, hogy a közgyűlés e kegyes adományt e gyűlésből jegyzőkönyv alapján köszöni meg. Megtörtént. Az Ég vigasztalja a kegyes özvegyet, Isten áldása kísérelje őt és kedves gyermekeit.

Szintén örömmel és hálás köszönettel vette tudomásul gyűlésünk, barothi lakos, Gergely István (róm. kath.) m. kir. postamester urnak azt a sziveségét, hogy egyházmegyénknek volt szives 102 magyar-, 35 latin- és 8 német művet adományozni, melyek szintén leltárba vétettek. Adjon az Isten sok ilyen fiut a magyar hazának, akkor tudom: Eperjesnek földje nem lesz termékeny a protestánsok véréből.

Ismerteti számvevő a pénztáros által beadott javaslatot az egyházközségek megadóztatásaira nézve. A javaslat, jó, egyszerű, könnyen kezelhető, de előadó kéri a gyűlést, egy évig e javaslat vétessék le a napi rendről, azért, mert ezen terhek a napi lapok szerint az állam pénztárából fognak fizettetni; azért is, hogy egyszer az egyházmegyék kikerekítésével jőjjünk tisztába, s mikor azok meg lesznek véglegesen állítva: akkor állapíttassék meg az egyházközségek adókulcsa, addig maradjon a régi. A gyűlés így határoz.

Még a pénztáros: Kovács József számol be az 1901. évről, a számadás szerint az egyházmegyének volt 1524.94 korona bevétele, 1331.35 kor. kiadása. Tiszta vagyona év végén 2439.91 kor. E jelentéssel a közgyűlés véget ért. A pénztárosnak a felmentvény megadatott elismeréssel, hogy hosszas és nehéz küzdelmek után a pénztárt rendbe hozta.

Indiványok során Bedő József gondnok a „Magyar Szó“ napilap szerkesztőségének, a protestantizmus érdekében kifejtett kitartó munkásságáért, hálás köszönetet indítványoz. A gyűlés elfogadja s jegyző felkéretik, hogy a nevezett lapnak tudomására hozza a határozatot.

Elnök megköszönve a szives érdeklődést fél 3 órakor a gyűlést bezárja, mindnyájan kocsira ülünk és kimegyünk a híres „Bethlen“ fürdőre ebédelni, hol vigan költjük el ebédünket, s nőknek kedves csevegése felelteti a bornak ihatatlanságát. Ha apohárköszöntők gyérek voltak, az nem a mi hibánk, nem, mert víztől nem lelkesedik a magyar. Délután öt órakor mind hazamentünk. Így ért véget a mi kedves közgyűlésünk, azon édes hittel, hogy Bibarczfalván, hová menni fogunk, a következő közgyűléssel — bárha kijelenté is a tiszteletes barátunk — hogy most még nem igen szivesen lát — ilyen jó kedvvel, munkaszeretettel megyünk, csak arra kérjük, hogy az ebédet ne a fürdő vendéglőse adja.

Kovács Sándor.

TÁRCZA.

A marosujvári templomépítés rövid története.

A felavató ünnepe — 1902. jun. 29-én — felolvasta:

Jancsó Lajos.

A száz esztendőből még tíz hiányzik és egyházközségünk a harmadik templomát szentelé Istennek a mai örökre emlékeztető napon.

„A Maros-Ujvári nemes reformáta szent Ecclesia állítatott fel az 1811-ik esztendőben. Ezen szent Ecclesia órátoriuma építetett a tulajdon maga költségével és más sok kegyes keresztyének alamizsnájokból 638 f. 06 kr költséggel, még pedig kamarispán mélt. Gyujtó István ur hathatós közbevetése, fáradhatatlan munkássága által, a felsőség kegyelmes engedelméből az 1812-ik esztendőben az alább megírt tiszturaknak hasonló példás igyekezetekkel. Regius Cúrator Ludvig János consistor, mázsamester Schönauer János consistor, mázsamester Bálint József consistor, Balog Márton consistor, mázsalegény Bleinyesi Pál consistor, Hutman Tóth György consistor. Tiszteletes Bacsoni József uram papságában, Kocsis János ur espreességében, Abots János ur püspökségében“.

Igy olvastuk ezt, a régi feljegyzések alapján általam összeállított „Aranykönyv“ 5. és 6-ik lapján.

Az öreg Bacsoni (1811—1855) és Sebestyén Áron (1855—1871) papsága alatt, az egyház a hegyen épített templom mellé tornyot, később papi házat és iskolát épít. Az 1850—1871 év időközét az egyháznak anyaegyházra fejlesztési munkája tölti be. Az 1850-ik évben Miklóslakáról, mely addig az anyaegyház volt, miután ott a szabadságharcz szabadoossága, vadhajtása: a durva erőszak, rommá tette a kőből épült templomot és paplakot — a pap M.-Ujvárra költözik be. Az egyház egy sóvágó házat vásárol s ez képezi némi javításokkal a paplakot egészen 1888-ig, a mikor épült a mostani.

A Sebestyén után következő lelkész: Szigeti Gy. István (1871—1876. hivataloskodása alatt nevezetesebb templomjavítás vagy építkezés nem történt.

De már Földes György papsága alatt (1876—1881.) májusáig, az ezt megelőző templom építésének gondja és munkája foglalkoztatja a hiveket. Az a templom a kincstár által ajándékozott régi kovácműhely alapján épült fel 4227 fr. 48 kr. költséggel, mely költségben ő Felsége 400, a sójövődék 500, a társ-pénztár 1700, a hivek 1500 forinttal járultak.

„A templomot, mint az Aranykönyv 19-ik lapján olvassuk — 1879. májusában szentelé fel, akori püspök Nagy Péter; Hegedüs Lajos esperes, dr. Bartók György nagyenyedi pap, Sándor János egyhm. jegyző s másoknak közreműködése mellett.“

Ez a régi alapokon épült templom rövid ideig tartott.

Mikor 1881 októberében, mint ezen egyházközség lelkésze beköszöntöttem, állomásomat elfoglaltam, a templom kopott falai beszéltek hozzám. Az Isten szóit azok által hoztam, mint hajdan Jákóbbhoz a pusztában: „ezt a helyett neked adom, — építs itt nekem házat.“ Ez az akkor lelkemben megcsendült szót, mindig hallottam, míg csak teljesíthetém Isten akaratát.

Addig azonban több időt kellett eltöltenem szolgálatban, mint hajdan Jákóbnak Lában házábanál. Nem kétszer hét, hanem háromszor hét esztendő tölt el azóta! És közben sokat, nagyon sokat munkálkodtunk Isten segedelmével. Felépítettük a diszes paplakot, beszereztük Isten házába az orgonát, letettük alapját a kepeváltó alapnak a most, 14.000 koronát érő bortárban, emeltük azt a bérhelyiséget, melynek jövedelme, a kegyes jöltevők és hivek áldozatkészsége mellett — lehetővé tette, hogy huszanegy évi egyetértő munkálkodásunk megdicsőüljön eme gyönyörűséges alkotásban, ezen templomnak felépítésében.

Könnyű olyan egyházban templomot építeni, a hol az egyháznak nagy erdőségei, az ősokról rászált javai vannak. De építeni ott, a hol semmi sincs; az már igazán nagy feladat. Nekünk semmink se volt és hozzá kezdtünk s ime áll a jó Isten dicsőségére az ő szent hajléka! Semmink sem volt? De igen volt és van Isten iránt való szeretetünk, van hitűségünk, buzgóságunk! Akartunk!

Istenben biztunk! Az ő segedelmét kértük és meg lett, minek valóságát lelkünk teljességével óhajtottuk. „Kérjétek és megadatik.“ Mi kértük „és az Isten megadta nekünk az ő házában lakozhatásnak gyönyörűségét.“

Az 1897. év tavaszán együtt valánk egy értelemmel és szeretettel egy jó barátunknak házábanál; beszélgetésünk tárgyát a templomépítés képezte. E beszélgetésnek hatása alatt adta az első 10 koronát nagyságos Fritcz Pál bányatulajdonos, főgondnok. A mustármag elvettetett és öt év leforgása alatt terebélyes fává nevededett.

Volt már pénzünk, de nem volt terv, sőt a pénzünk még arra sem volt elég, hogy tervet készítsünk. Fritcz Pál főgondnok felkéri egy közös jó barátunkat, akkor vizaknai bányafőnök, ma hála Istennek marosujvári bányafőmérnök: Szabó Albertet, a templom terv készítésére. Ő az igaz soha sem készített templomtervet, de azért a jelenleg itt álló templomunknak tervét és költségelőirányzatát oly gyorsan, nagy szeretettel és alapos szakismeretre valló jártassággal készítette el, hogy a mikor egy kedves, Isten szeretetéről tanuskodó levél kíséretében elküldötte hozzánk, szeretettük volna, ha mindjárt a templom maga állott volna előttünk. Szépen megköszöntük a terv készítését jó Szabó Albertnek és haladtunk tovább a templomépítés munkájában. A tervet felterjesztettük a mélt. igazgató tanács elé és egyházunk kormányzó testülete minden változás nélkül hagyta jóvá azt 33—1898. sz. a.

Ezen esztendőben — 1897-ben már 3943 k. 12 fillérre emelkedett a 10 korona, melyhez a mélt. pénzügyminiszterium 3000, a hivek 394 k. 98 f., multságok jövedelme 280 k. 30 f., a magyar ammoniák szódagyár 100, s az időközi kamatok 167 k. 84 fillérrel járultak. Hatalmas segítségünk érkezett 1898-ban méltóságos gróf Teleki Ádám kegyes pátronusunk a maga s áldott lelkü neje szül. báró Zeyk Agnes ő méltósága részéről 100 koronával járult a templomépítéshez s ugyanekkor főuri ismerősei körében 690 koronát gyűjtött; ezen kívül báró Kemény Géza 600 koronát adományozott, az országos közalap 140 kor. segélyt nyújtott, egy multság 826 kor. jövedelmet eredményezett. Az 1899. évben kissé már megcsappant, nem a buzgóság, hanem a tehetség — ez év gyűjtése eredménye 822 kor. 94 f. Az 1900 évben 627 kor. 23 fillér gyűlt. Ekkor már 14 ezer korona hiányával megvolt a pénz. — Mindazonáltal még az 1901. évben sem kezdhettünk volna hozzá a templomépítéshez, ha ide nem vezet az Isten a magyar kereskedelmi részvénytársaságot, melynek egy kirendeltsége a söüzlet fellendítése végett itt telepedett meg. Üzemi célra megvette a társaság régi templomunkat 6000 korona árban. Köszönet érte. És köszönet Fritcz Pál bányatanácsos s Szabó Albert főmérnöknek, kiknek ez előnyös értékesítést köszönhetjük. Ez évben adott Both Sándor buzgó egyháztag 1000 koronát. Ugy, hogy más jövedelmek és adományok számbavétele után kitűnt, miszerint a templomépítés költségvetés szerinti összegéből még csak 6000 korona hiányzik. Ezt a 6000 koronát a mélt. igazgatótanács engedélyével a m.-ujvári bányászok társ-pénztárából vettük kölcsön 22 évi törlesztés kötelezettsége mellett. A törlesztési kölcsön évenként 391 kor. 06 f. melyből évi 200 koronát 82 éven át a 4047—1901 utalvány értelmében az áldásos ország. közalap, és 191 k. 06 fillért az egyház bérházának jövedelme fedez.

Külön czimek szerint öt év alatt lefolyt tehát:

	K.	f.
1) A nagyméltóságú pénzügyminiszteriumtól	3000	25
2) A hivek adakozásából	499	28
3) Multságok jövedelme, melyhez felülfizetéseikkel a hivek gróf Teleki Ádám és a környékbeli intelligencia a gróf Teleki és gróf Bethlen családok járultak hozzá (nev szerint is ki van mutatva).	2094	25
4) Gróf Teleki Ádám adománya és gyűjtése	1690	—
5) Ammoniák szódagyár	100	—
6) Időközi kamatok	1910	04
7) Ujvári takarékpótól 40 kor., ország. köz-alapból 139.54	179	54
8) Elek Gyula gyűjtése	17	40
9) Br. Kemény Géza adománya	600	—
10) Both Sándor adománya	1000	—
11) Régi templom óra	6000	—
12) Kölcsön 32 évre	6000	—

Összesen: 23090 51

Összegyűlt tehát ez összeg a nélkül, hogy az egyháztagok templomépítési külön rovattal lettek volna megterhelve. Az önkényes adományok és a jól felhasznált körülménynek eredménye ez.

A templom alapkövét ünnepélyesen 1901. máj. 11-én tettük le. Az alapkövére elhelyeztük az ezen időben alkotmányosan uralkodó I-ső Ferencz József császári és királyi apostoli Felségnek, a kormányférfiaknak, egyházi vezérembereknek és egyházközségi elöljáróságnak névjegyzékét — örök emlékezetnek okáért. Sok-sok idő teljék el, míg e neveket ebből az írásból az utókor olvashatja.

Nem hagyhatom említés nélkül, hogy Ő Felsége 200 koronát adományozott ezen templom építésére, mely összeg kiutalványozása most van folyamatban.

A magas bányakincstárnak köszönhetjük a gyönyörűsége szép templomhelyet, a melyet Fritcz Pál bányatanácsos felterjesztése és Szabó Albert főmérnök s lelkész személyes közbenjárása folytán a nagyméltóságú pénzügy miniszter ur egyházunknak ajándékozott. Az üde, kedves parkot kegyes pátronosunk, gróf Teleki Ádám óméltósága létesítette. Az urasztalát Deák Lajos tordamegyei tanfelügyelőné szül. Vajna Klára ónagysága ajándékozta. Az urasztalára tiszta színarany és ezüst himzéssel egy gyönyörű értékes nehéz bársony takarót, eme felirattal „a ki én bennem hisz örök élete van annak” — gróf Teleki Ádámné ó méltósága adományozott; egy másik szép és értékes uracsorai terítőt özv. Katona Lajosné adott. A folyó évben konfirmált növendékek két templomi perselyt készítettek. Nagy Dániel szegény géplakatos, kilencz kiskoru gyermek atyja, minden díjazás nélkül készítette a művészi kivitelű templomajtó zárt. Es az áldozatkészség még nem fogyatkozott el, egyházunk egyik buzgó tagja kathedra takarókat készül gazdagítani templomunkat.

Szóval az a buzgóság, melyet az említettek, — és Magyar Mihály a hűséges templompénztáros nemkülömben Bőjthe Kálmán, Barabás Lajos, Boér György, Boér Ferencz, Szilágyi Sándor s a fáradhatatlan Kovács Péter számadó gondnok, mint a templom építő bizottság tagjai tanusítottak, nem lankadott, sőt fokozódott a munka napjaiban. Sub condere pressit palma.

Nekünk kedves és gyönyörűsége a szolgálat és köszönjük a jó Istennek, hogy a templomépités munkáját úgy sikerült vállalatba adni, midőn a költségelőirányzati árból mind Müller János fakereskedő, mind Székely János és Vagner József vállalkozó 10%-ot leengedtek, hogy a papi lakot is újból fedhettük s irodahelyiséggel láthattuk el.

Mindazoknak, kik a templomépitésben minket segítettek, keresztyén-testvéri köszönet és hála.

De Isten és mindenekfelett a segedelem. Jöjjetek azért aai. boruljunk le az Ő színe előtt és imádkozzunk ilyképpen:

Mindenható Isten, szerető édes Atyánk, ki az elhínt magvakat arany-kalász-tengerré fejleszted és adsz alkalmas időben esőt, bocsátasz alá napsugárt a föld megtermékenyítésére; áldunk Tégedet, hogy a mi sziveinket, lelkeinket is gazdaggá tetted — kegyes és Te előttd kedves érzésekkel, gondolatokkal meggazdagítottad.

Áldjuk a Te neved, hogy ez érzések és gondolatok tettet ölthettek a Te dicsőítésednek eme felszentelt gyönyörűsége hajlékában!

Mi a Te lélekben és igazságban imádásodra építettük és szenteltük ezt a templomot!

Legyen ebben mindenkor lélek és élet a beszéd. Hasson az a velőkgig, csontokig. Elevenedjék meg a Te igédnek hatása alatt a halott. Eljen a hit, a szeretet és a reménység!

A Te szent fiadnak, a megváltó Ur Jézus Krisztusnak igazsága fényeljük itt, mint nap mindenkoron.

Nem emberi bölcselkedés, hanem a Te szent lelked nyissa itt szólásra az ajkakat. Hadd értsék e beszédet itt azok is, kik más nyelveken beszélnek és keresztelkedjenek meg mindnyáján a Te lelkednek tűzében. Forrjon össze itt minden élő lélek Istennek, az emberiségnek és édes magyar hazánknak szeretetében!

Legyen a Te áldásod, gondviselésed oh édes jó Atyánk ezen Te házában, a mi békeségünknek és idvességünknek eme felszentelt hajlékán!

Áld meg anyaszentegyházadat, annak bölcs vezéreit. Áld meg ez egyházközséget s ennek minden rendü és rangu lakóját!

Áld meg jóságos Istenünk édes magyar hazánkat békeséggel; felkent királyát a Te nevedben uralkodó Fenséget továbbra is atyai érzéssel, hosszú élettel; a kormányzókat és tisztviselőket jó akarattal!

Áldj óh áldj meg áldások Istene mindnyájunkat egymás iránt hajlandó szívvvel!

Ald meg a Te gyarló, bűnös szolgádat Szent fiadnak harczával és békeségével — kegyelmedből. Amen.

Különfélék.

A kolozsvári ev. ref. Szeretetház intéző bizottsága folyó hó 2-án tartott ülésében határozott a jövő 1902. 3. isk. évre felvételt kérők folyamodványai felett. Örömmel jelenthetjük, hogy a folyamodóknak majdnem mindnyáját felvette a bizottság. Összesen három folyamodó kérésének nem tehetett eleget, részint azért, mert a folyamodó túl magas koru volt, vagy máris oklevéllel rendelkezett vagy még alatta maradt a szabályzatban megszabott minimális életkornak. A felvett árvák száma 26-ra emelkedett, az összes bennlakók száma 52. A folyamodókat az intéző-bizottság egyenként értesíti. A szépen fejlődő intézet, ha az igazgató-tanács javaslatát a felsőbb leány nevelő intézetre vonatkozólag a ker. közgyűlés elfogadja, még hatalmasabb lépésekkel fog nemes hivatása útján előbbre haladni. Adja Isten!

Rákóczi kehely Rákóczy templom. A kolozsvári ref. egyházközség presbyteriuma és utánna közgyűlése is elhatározta, hogy a tulajdonában levő Rákóczi-kelyhet, mely a magyar ötvös-művészetnek szakkörökben Európaszerte ismeretes remeke s a melynek értéke a párizsi világkiállításra való küldés alkalmával 120 ezer koronára becsültetett alaposan megfontolt indokokból eladóvá teszi s a befolyó összegből egy már régen sürgető szükséglet képező templomot épít, melynek neve: *Rákóczi templom* lesz. A határozat természetesen még a főhatóság megerősítésére vár. Az egyházközség vezetői természetesen gondoskodnak arról, hogy a nagyértékű műkincs megfelelő s a kegyelettel mindenképen összeegyeztethető helyre kerüljön s ha lehet, első sorban Magyarországon maradjon. A befolyó összegből megcsináltatja az eredetinek művészimásolatát, megépíteti a templomot s a fenmaradó rész is örök időkre Rákóczi-alap czímen fog kezelteni. Vajha az I. Rákóczi György fejedelem hite eleveneknek meg az nj Rákóczi-templomban! Az átalakuló emlékek ez lenne legszebb gyümölcse, melyre az idvezült lélek is biztonnára helyeslőleg és áldva tekint le mennyei hajlékából

Iskolai értesítés. A sárospataki ev. ref. főiskolában az 1902—1903-ik iskolai év szeptember hó 1-én kezdődik. — Felvétel és beiratkozás: a főgymnasiumban szept. 1—4-ig, a theol. és jogakadémián szept. 1—9-ig, azonban a katonai szolgálatból jövők október 8-ig vétetnek fel. Előadások kezdete: a főgymnasiumban szept. 5, az akadémián szept. 11. Beiratás az új tanulók részére a gymnasiumban 4 korona, a theol. és jogakadémián 8 kor. Tandij és egyéb czimeken a gymnasiumi tanulók közül az I—II. osztályu prot. vallásuak egész évre 50 kor., nem protestánsok 60 koronát, a III—VIII. osztályuak, ha protestánsok 48 kor., ha nem protestánsok 64 koronát fizetnek. A theol. akadémián a tandij egész évre 18 korona. A jogakadémián a prot. vallásuak egész évre tandij és egyéb czimeken 64 kor., a nem protestánsok 86 koronát fizetnek. A theol. akadémia hallgatói s a protest. vallásu joghallgatók az ünnepi követség (legatio) jótéteményét élvezik. A joghallgatók s gymn. tanulók tandij elengedésben részesülhetnek s az erre vonatkozó kérvények aug. 25-éig a főiskolai igazgatósághoz nyújtandók be. Szorgalmas és jó előmeneteld tanulók szorgalmi díjakban és tápintézeti jótéteményben (ingyenes, 40, 80 és 120 koronás helyek) részesülnek. A tápintézeti étkezés szept. 5-én kezdődik. A városban a főiskolai igazgatóság által engedélyezett helyeken szállás és ételmezés olcsó áron kapható. — Tudakozódásokra készséggel ad felvilágosítást egy főgymn., mint az akad. igazgatói hivatal.

A sárospataki ev. ref. főiskola igazgatósága.

Hivatalos rész.

2881—1902. sz.

Mindenik kollegiumi ntt. Előljáróságának.

A muzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége az Atheneum irodalmi és nyomdai részvénytársaság kiadásában közrebocsátotta a „Magyar Minerva“ (A magyarországi muzeumok és könyvtárak czimkönyvének) II-ik 1901—901-ik évfolyamát.

Mínt hogy ezen évfolyam nemcsak az országos gyűjtemények és nyilvános jellegű muzeumok ismertetését közli, hanem a különböző egyházi és világi hatóságok, iskolák, társulatok és egyéb testületek által fenntartott könyvtárak és muzeumokra is behatóan kiterjeszkedik s czélszerű berendezésénél fogva kutatóknak jó szolgáltatásokat tehet: ezen munkának középiskolai tanári könyvtárak és az ifjusági könyvtárak számára való beszerzését ajánljuk.

Kolozsvárt, 18902. aug. hó 1-én.

Bartók,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 2800—1902.

KÖRLEVÉL

mindenik egyházi és iskolai hatóságához.

A vallás és közoktatásügyi miniszter úr f. hó 9-én, 2221. ehm. sz. a. az alább következő rendeletet intézte az összes tanfelügyelőségekhez s erről hatóságunkat is értesítette. Felhívjuk összes egyházi és iskolai hatóságainkat, hogy a szükséges füzet megszerzésére a megfelelő lépéseket megtenni sziveskedjenek. A körlevél a következő:

„A m. kir. központi statisztikai hivatal jelentése szerint az 1901-ik évi népszámlálási mű 1-ső kötetéből a tervbe vett vármegyei külön lenyomatok elkészültek. E vármegyei külön lenyomatok mellett azonban éppen főleg az iskolákra való tekintettel, gondoskodás történt arról is, hogy a kérdéses mű bevezető részéből, mely az 1900-ik évi népszámlálásnak főbb demographiai eredményeit az egész magyar államra vonatkozólag törvényhatósági és országos összegekben, az 1900. évi népszámlálás megfelelő adataival párhuzamba állítva, tartalmazza, ugyancsak 50 fillérenyi árban szintén külön lenyomatok álljanak rendelkezésre, s ily módon lehetővé váljék, hogy bárki nemcsak az egész országra vonatkozó, törvényhatósági és országos eredményeknek, hanem a saját vármegyéjére vonatkozó részletes községi adatoknak is mindössze 1 korona csekély árért birtokába juthasson.

Tekintettel arra, hogy ugy az országos és törvényhatósági eredményeket magában foglaló füzet, valamint az egyes vármegyék külön lenyomatai is, kiterjeszkednek a népszámlálásnak összes fontosabb demographiai viszonyaira, (terület, ház és lélekszám, nem, családi állapot, korcsoportok, a tanítókor külön kitüntetésével, anyanyelv és maganyelv ismerete, vallás, irni és olvasni tudás stb.) a melyek közt számos olyan van, a melynek ismerete a nemzeti kultúra továbbvitelére szempontjából nemcsak általános érdeklődéssel bír, de különösen a tanintézetekre nézve megbecsülhetetlen tanulsággal és további működésben hathatós buzdítással járhat: nagyon kívánatos, hogy e külön lenyomatokat a tanintézetek megszerezzék.

E célból a jelzett lenyomatoknak elsejét, mely az országos és törvényhatósági eredményeket tartalmazza, egyidejűleg megrendeltem és azt a tanfelügyelőség hivatala az állami óvodák, állami elemi felső nép és polgári iskolák és tanítóképző intézetek számára meg fogom küldeni.

Erről a tanfelügyelőséget azzal értesitem, hogy a második, vagyis az egyes vármegyei lenyomatokat minden egyes állami elemi felső nép és polgári iskola, köteles lesz az iskolai pénztár terhére megszerezni. Mínt hogy pedig a pesti könyvnyomda részvénytársaság tömeges megrendelésnél az egyes füzetek árát csekély 30 fillérben szabta meg, hogy a kedvezményes ár elérhető legyen, — felhívom a tanfelügyelőséget, hogy a tankerületében levő állami elemi iskolák pontos névjegyzékét a pesti könyvnyomda részvénytársaságnak küldje be s azon alkalommal a saját vármegyéjére vonatkozó eme vármegyei külön lenyomatot minden egyes intézetnek rendelje meg. A megrendeléssel egyidejűleg pedig az illető intézeteket illetve azok gondnokait hívja fel, hogy azok a nyerendő füzet 30 fillérenyi árát a pesti könyvnyomda részvénytársaságnak a füzet átvétele után nyomban közvetlenül küldjék meg.

Végül felhívom a tanfelügyelőséget, hogy a jelzett két tanulságos füzet megszerzését a felügyelete alatt álló összes egyéb jellegű népoktatási intézetnek megszerzésére a legmelegebben ajánlja. A füzetek egyenkint 50—50 fillérért kaphatók a pesti könyvnyomda részvénytársaságnál. Tömeges megrendelésnél nevezett nyomda 40% árengedményt ajánlott, úgy, hogy így a két füzet együtt csak 60 fillérbe kerül.

Bartók,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 880—1902.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a püspöki vizsgálat alatt álló *kolossovári* egyházközség magyar-utcai templom melletti lelkészi állásra pályázat nyitattik.

Ezen állomás javadalma 2400 korona évi fizetés és megfelelő lakás, azonkívül négy izben esedékes 400 koronás ötödévi korpótlék, valamint a szabályszerű stóljajövedelem élvezetéből áll.

Pályázati határidő 1902. aug. hó 25. Kellőleg felszerelt folyamodványok alólirotthoz Kolozsvárra küldendők.

Kolozsvárt, 1902. évi aug. hó 4-én.

Dr. Bartók György,
püspök.

Sz. 860—1902.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sepsi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *Úsoni ev. ref.* felekezeti elemi népiskolánál egy *notanítói* állásra pályázat hirdettetik.

Kötelessége az iskolaszék által reá bizott osztály vagy osztályok tanítása a népiskolai törvények értelmében, a leány-növendékeknek női munka tanítás, a nyári szünet alatt a nyári menedékház vezetése.

Javadalom: a tanításért 800 kor. készpénz havi előleges részletekben, tisztességes lakás, egy negyed hold kert illetmény. A nyári menedékház vezetéseért külön 200 kor. havi előleges részletekben.

Pályázati határidő: aug. 25.

Folyamodványok Nt. Vén Mihály espereshez intézendők Bikfalvára, Háromszékm.

Kolozsvárt, 1902. aug. 4.

Dr. Bartók,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 866—1902.

PÁLYÁZAT.

A nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett *maros-szentkirályi* egyházközség *kántortanítói* állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: lakáson és kerten kívül 825 kor. 14 fill., melyből 480 korona államsegély, 69 kor. 46 fill. 10 hold 858 □ öl tagosított birtok kat. tiszta jövedelme, a többi — nagyobbbrészt pénzül fizetett — kepe, tandíj és stóla.

Kötelességek: 1. Az iskolás gyermekek tanterv és utaszerinti oktatása, ide értve a vallás- és énektanítást is. 2. Istentiszteleteken és temetések alkalmával énekvezetés. 3. Ünnepeken és vasárnapokon főlváltva egyszer délelőtt, más-kor délután — mikor a ielkész a társegyházban van elfoglalva rendes istentisztelettartás.

Pályázati határidő: 1902. augusztus 25.

Kellőleg felszerelt folyamodványok nt. Sándor János esperes urhoz (Miriszló, u. p. Nagy-Enyed) küldendők.

Kolozsvárt, 1902. aug. 2.

Dr. Bartók György,
püspök.

523—1902.

PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA

A *nagykőrösi* ev. ref. főgymnásiumnál a magyar irodalom tanszékére pályázat nyitattik a következő feltételek mellett:

1. Ezen tanszékre pályázhatnak oly ev. ref. vallásu tanfőrfiak, a kiknek a magyar nyelv- és irodalomból s e mellett a német nyelv- és irodalomból van középiskolai tanári oklevelük.

2. kötelessége lesz a megválasztandó tanárnak az egyetem ev. ref. konvent által e szakokra körülírt tárgyakat heti husz (20) órában tanítani.

3. A megválasztandó tanár, habár a rendes tanári fizetést már szept. hó 1-től kezdve élvezi, rendes tanári minőségét csak október hó 1-től nyeri meg.

4. Az okleveles rendes tanár javadalmazása: 2400 kor. törzsfizetés, 400 kor. lakásdíj és öt izben 200—200 kor. ötödéves korpótlék az ev. ref. főgymn. pénztárából előleges évnegyedi részletekben, s a tanári esedékes díjakban való osztozkodás.

5. Azon esetben, ha okleveles egyén nem pályáznék, törvényeink értelmében helyettes tanár is alkalmaztathatik, kinek évi javadalmazása 1600 kor., mely összegből 200% lakásdíjért számíttatik be, továbbá osztozik a tanári esetleges díjakban a rendes tanárokkal.

6. A rendes tanár tartozik becsatolni pályázásához: születési, végzett tanulmányi, vagy más középiskolától nyert szolgálati bizonyítványát s középiskolai tanári oklevelét. A helyettes tanár mellékelje: születési, végzett tanulmányi, vagy esetleges működéséről szóló bizonyítványát,

7. A megválasztott tanár tanszékét folyó évi szeptember hó 1-én tartozik elfoglalni. Megjegyezzük, hogy intézetünknel 2400 kor., 5800 kor. és 3200 kor. alapfizetéssel ellátott fokozatok vannak, melyekre az előlépés az intézetünknel eltöltött szolgálati évek arányában történik.

A pályázatok f. évi aug. hó 15-ig főtiszteletű Filó Lajos lelkész urnál, mint az ev. ref. egyháztanács lelkészelnökénél nyújtandók be.

Kelt Nagykőrösön, az ev. ref. egyháztanácsnak 1902. évi július hó 27-en tartott ülésében.

V Faragó, főgondnok
Filó Lajos, ref. lelkész
elnökök.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A protestáns különös feladata korunkban.

Irta: Jancsó Sándor.

Vajjon minő szive lehet egy olyan embernek, a ki nem retten vissza attól, hogy mindent, a mit csak gyermekkorától fogva a legszentebbnek tartott, egyszerre csak megátkozzon, meggyalázzon és lábaival tiporjon? Vagy talán ezek is azt a nevezetes jézsuíta alaptételt tartották szem előtt, hogy „szabad egyképen beszélni, s ugyanakkor egyebet gondolni?”

De ne csodálkozzunk a felett, hogy az ilyenszerű alantas gondolkodás, megvesztegetett érzület és vallásos közömbösség az u. n. „nagyok“-ra nézve Rómába vezető uttá változott; ne csodálkozzunk, hogy a földi hatalomnak, nagyságnak és fénynek csábító ragyogása az örökké való jókra nézve elvakította gyöngé szemüket; — hanem inkább azon, hogy nemcsak czimek és uralkodói koronák, hanem sokkal jelentéktelenebb földi érdekek is váltak már a nép minden osztálya számára a két egyházat egymástól elválasztó mélységet átkötő hidakká! Itt egy gazdag örökség megszerzése, — amott valamely magas kegy megnyerése; — itt egy nemesi czim, — amott hagyományos családi politika; — egyiknél a szerelem csábító szava, — másiknál egy pár hitvány tallérnak varázs csengése; — ennél elrettentés és fenyegetés, amannál biztató ígéretek, vagy az üdv útjának rövidde tétele . . De ki tudná a csábításnak mindazon eszközeit előszámlálni, melyekkel az ólálkodó lélek-kufárok a kath. egyháznak u. n. „egyedül idvezítő“ kebelébe terelgetik a vallásos közömbösségükben gyengévé vált lelkeket?

Oh, eszközük volt és van elég mindig, — hiszen ott még a bün megbocsátását és az üdv osztását is vakmerően maguk számára foglalták le és tartották fenn bünös, de hatalmaskodó emberek; — pénzt pedig . . Oh azt adhatnak ők sokat, mert abban ők felette

gazdagok s ma már csak ebben áll a „Péterisziklának“ híres reménysége. És megvesztegethető lélek? . az volt a multban, van a jelenben és lenni fog az időknek végéig. A Judás prototíponja nem vész ki a földről soha se!

De az már más kérdés, hogy ezen eszközök által valósággal *szivet és lelket* nyernek-é? De minek? Nem válogatósak ők; megelégednek az *ajkak vallomásaival is!* . A vallásos közömbösségben tengődő lélek pedig beszél és ígér bármit, csak hasznot huzhasson abból! . .

A *közömbösséget* gyógyítani, tehát a mi legfőbb, igazi protestáns feladatunk ma! Erősíteni a „belső embert“, ragaszkodni, mint szent klenodiumhoz, vallásos hitünkhöz. Az igazi hitnek melegét és a meggyőződésnek törhetetlen erejét idejekorán beplántálni és erősíteni *gyermekaink és ifjuságunk* szívébe; lépten-nyomon hitünknek és egyházunknak nagy martirjaira irányozni figyelmüket, felmutatni azoknak lemondását, önmegtagadását, tüdő kitartását; bámulatra ragadó áldozatát vágyonban, nemes vérben, könnyben és oly sok drága életben: akkor a nemes mag a zsenge szivekben mély gyökeret ver s a nagyhoz, jóhoz, igazhoz és Istenhez való ragaszkodásnak tüzes heve le fogja perzselni a *vallásos közöny* pusztító dudváját még gyöngé csirájában.

Egy másik ilyen „Rómába vezető ut“ az erkölcsileg rest, kényelmeskedő és gyenge lelkekre nézve protestáns egyházunknak egy magas, ideális és feladhatatlan elve, mely az *üdv útját az egyes hívők vallás-erkölcsi minőségétől teszi függővé*, s az üdv elérhetése tekintetében első sorban *azt keresőre hárítja egyénileg a felelősséget*. Szóval: a római katolikus egyházban az üdv útja rövid, könnyű és külsőséges, míg a mi egyházunk elvei szerint hosszú, nehéz és teljesen subjektív belső folyamat.

Ez a meghamisítatlan protestáns elv az üdv dolgában minden egyes keresztyéntől *személyes* kegyességet, *személyes* megfontolást,

elhatározást és hitet követel. *A lélek üdvéért az egyesek lelkiismeretét teszi felelőssé.* „Neked kell első sorban saját lelkipásztorodnak lenned; neked kell Istenedhez közeledned; neked kell számot vetned magaddal a mennyei jókra nézve“ követeli minden protestánstól ez az idealis elv!

Tagadhatatlan, hogy ez nehéz követelmény s mivel bizonyos fokú lelki szilárdságot és intellectuális előképzettséget feltételez, a gyenge és ingadozó lelkek nagyon könnyen jöhetnek azon gondolatra, hogy az üdv és kiengesztelődés koránt sincs annyira biztosítva a protestáns egyházban, mint a katolikus egyház kebelén. És valósággal a katolikus egyház mindent is megtesz arra, hogy vallásos dolgokban a személyes felelősséget az egyes egyháztagnak lelkiismeretéről levegye s az üdv útját minél könnyebbé és kényelmesebbé tegye! Nem kíván lelki ujjászületést *subjective*, hanem rábizza itt is a közbenjárást a szentekre, kiknek javára az illető bűnbánó pénzt adományoz, vagy gyűjt; megelégszik külső cselekményekkel: gépies, előre kiszabott imák elmondása, böjt, bucsujárás, s más ilyen *objectiv* eszközökkel, sőt szerintünk, a mint az erdélyi kath. püspök egyik közelebbi körlevele fejtegeti — bizonyos időkben sokkal „rövidebb és kényelmesebb“ útját is lehet az üdvnek találni, tehát siessen ki-ki felhasználni a „Szent-anya“ által kegyelmesen nyújtott eme „jó alkalmakat.“ A kath. egyház az egyéni megfontolást, elhatározást és az egyéni öntudatos hit által előidézett subjektív belső processust nem veszi számításba, s nem is kívánja meg az üdv dolgában, csupán az egyházi tételek és tanok okoskodás nélküli elhívését, s engedelmes követését követeli: a miért cserében igéri az *üdvnek feltétlen bizonyosságát*. Azt tanítja, hogy a ki a katolikus egyház kebelén él és hal meg; a ki annak rendeleteit és előírásait engedelmesen teljesíti; a ki hiszi, azaz: igaznak tartja, mindazt, a mit az egyház tanít és cselekszik, vagy a mit a pap elrendel: az okvetlen idvezülni fog és el nem kárthatik! Oh milyen gondatlanul és nyugodtan bizhatja üdve eszközlését minden katolikus egyháztagnak erre a csalhatatlan vezetésre! . .

Igy minden fáradozás és lelkítörődés nélkül lesz tagjává minden egyes ember eme nagy lelki biztosító intézetnek csupán külsőségek elhívése és betartása árán! Mekkora megnyugvást kölcsönöz az a tudat, hogy a múlt bűneivel bizonyos előirt rendeletek betartása és penitenciák kiállása által leszámolt és az egyéni büntudat súlyát bizonyos időre ismét lerakhatta!?

Itt nem terjeszkedhetünk ki részletesen azon önámítások és csalódások feltárására, melyek ezen felfogásnak elháríthatatlan következményei, hisz azok amugy is eléggé világosan és nyilvánosan állanak minden mélyeb-

ben gondolkozni tudó s üdvéért igazán aggódó ember szeméi előtt. Hiszen ez ellen keltek ki reformátoraink; ezen szomorú erkölcsi következményeinek elhárítására czélzó lelkiismeretes törekvés adta a közvetlen impulzust a reformációra is: ez ellen küzd kezdettől fogva a mi anyaszentegyházunk józan keresztyén iránya a Krisztus szellemében, ez ellen kell küzdenünk *ma is* protestáns egyházunk mélyreható, jól felfogott érdekében: mert azt tagadnunk nem lehet, hogy ez a felfogás a legáltalmasabb befolyást gyakorolja *ma is* a gyengébb emberi lelkekre, s ennek varázsa válik az egyik legrövidebb és legközvetlenebb „Rómába vezető uttá“ sokak számára!

Az bizonyos, hogy ez az ut, — ha még egyszer oly vonzó és kényelmes is — *tévut* fog maradni; de tekintve az azon járó gyenge lelkiismeretű embereknek nagy számát: mégis okvetlen sürgős és hathatós védekezésre kell gondolnunk! De vajjon *miképpen védekezzünk?! Semmi* esetre se úgy, hogy a mi egyházunkban is hasonló *tekintély hitet és elvet* állítsunk oda, vagy megfoghatóvá és érzékivé tegyük az üdv útját; — mint a hogy bizonyos, — a *katholikus egyházból átörökölt hagyományos theologiai irány hivei* protestáns egyházunk kebelén is tették az elmúlt századokban, s fájdalom *teszik még ma is* alázatosan kegyeskedő *szemforgatással*, s egyszersmind ezen jámbor kegyességgel teljesen ellenkező elbizakodott mellveréssel és minden józan theologiai irány felett szigorúan ítélkezni akaró inquisitori *biráskodással*. Elismerjük, hogy ez is éppen olyan *tévut*, mint a másik, sőt veszedelmesebb, mert a protestáns egyházban szolgálja a *kripto-katholikus* irányt! Csak a vak nem látja be, hogy ez az irány a katolikus princípium szolgálatában áll, — ha még egyszer oly erős és hívő protestánsnak mondja is magát, — s öntudatlanul, s akarata ellenére is az ellenfél kezére dolgozik! Nincs ugyan csalhatatlan *pápája*, de csalhatatlannak tartja a szent könyvnek *betűit*. Nem hivatkozhatik ugyan egy látható egyház *tekintélyére*: de a helyett hivatkozik egy rég múlt idő *hagyományaira*. Azt állítja, hogy a meg-elevenítő hit a biblia történeteinek és csodáinak szószerinti elhívésében áll s nem leplezheti azon óhajását, hogy visszatérjen a 16-ik, 17-ik század hitnézeteire. Vajjon nem veszik észre ezen *betű-tekintély-hit* vallói, hogy ezen visszaesési vágyakozással a protestáns haladásnak, szabadvizsgálódásnak és józan felvilágosodásnak ellenségeivé válnak s katolikus talajba nőtt *félprotestánsokká* lesznek, anélkül azonban, hogy a tekintély hitben tökéletes katolikus példányképüket utolérhetnék, mert csak halaványan utánozzák azt, a mit amaz tökélyre emelve teszen!?

(Vége következik.)

„Szabad egyház a szabad államban.“*

(Folytatás.)

Az állam csak aképen teljesítheti és szolgálhatja a törvényben parancsolt egyenlőség elvét a javak kérdésében, ha az egyházaknak vele szemben való viszonyában a javak tekintetében is a teljes egyenlőség elvét érvényesíti és az anyagi támogatást mindeniknek egyformán juttatja. Értvén az egyformaság alatt az arányos egyenlőséget.

A secularizációt tehát ilyen mértékben és irányban nemcsak követelem, de mindaddig, a míg végrehajtva nincs, a vallásfelekezetek egyenlőségét és a vallásszabadságot sem látom biztosítva.

S ezen követelés nem communistikus törekvés és protestáns irigység szülte tulhajtás. Nem, mert a secularizált javakat nem a protestánsok részére követelem, hanem az állam részére, mint állami tulajdonokat s mint ismétlem épen azért állandó kufforrásait a vallási és egyházi egyenlőtlenségnek. A míg erkölcsi, anyagi privilegiumai a kath. főpapságnak fennállanak, addig a kultuszok versenyében a kath. egyház óriási teherbeli előnyben áll felettünk s a verseny nem szabad, de a legnagyobb mértékben egyenlőtlen, mert a hívők nem mindenike áll a szellemi és lelki élet magaslatán és sajnos az anyagi erő befolyásának jeleit, hatását nap-nap után látjuk. Az a tudat pedig, hogy ezen anyagi erőforrás tulajdonképpen állami erő, mert a származása és rendeltetése állami s így minden felekezetnek egyenlően kellene támogatására lenni s ennek dacára csak egy egyház érdekeiben fejt ki hatását, önkénytelenül is a háttérbe tolatás érzetét kelti bennünk, a mely ellen törvénnyel és tollal a kezünkben a vallásszabadság nevében küzdenünk kell. A sekularizationnak ez az iránya és mérve különben kiolvasható az 1848. évi XX. t.-cz. 3. §-ából is, a melyben lefektetve van az elv, hogy minden bevett vallásfelekezet egyházi és iskolai szükségletei közálladalmi költségek által fedeztessenek s a részletekre nézve a kormány törvényjavaslat tételre is utasítva lett. Ez a törvényjavaslat azonban nem született meg soha, hanem megszületett helyette a congrua és iskolai segély törvény silány morzsája az ezen §. tökéletes végrehajtásából várható erkölcsi és anyagi előnyöknek.

Több oldalról ezen §. teljes végrehajtása ellen azon érvet hozzák fel, hogy az egyházak az anyagi szükségletek fedezése árán nem adhatják fel függetlenségüket és szabadságukat az államnak s így ezen §. végrehajtása épen a hitfelekezetek létérdekeivel áll ellentétben.

Csak hogy ezen érv ezen §-ból nem következethető s az ellen fel nem hozható, mert ne feledjük, hogy az állami souverenitásból ugyan foly az államnak legfőbb felügyeleti joga az egyházak felett, de a kötelessége is a bevett egyházakat a kultuszok terén a szükséghez mérten anyagilag is támogatni, nem következik azonban a jog a hitelvekre s az azokkal szerves kapcsolatban álló egyház szervezetre befolyást gyakorolni; ezt a vallás, a hit természete is kizárja és kifogja zárni az állam és egyház közti viszonyt rendezni hivatott s ezen §. által szintén megígért, de soha meg nem adott törvény, a mely az állami beavatkozás határait is megszünteti, — ne feledjük továbbá, hogy az állam és egyház közötti viszony a teljes állami souverenitás alatt a teljes egyházi autonómiát jelenti, s ha mindezeket figyelembe vesszük, akkor ezen §-ból sem többet, sem kevesebbet ki nem olvashatunk, mint azt, hogy az egyházi teljes autonómia biztosítása mellett az állam elismerte és kimondotta kötelességeül az egyházat egyházi és iskolai

* Elmondott a marosi egyházmegye egyházi értekezletén M.-Vásárhelyt.

szükségleteiben a szükség mértékéhez képest az egyházak közti teljes egyenlőség szemelőtt tartásával anyagilag támogatni.

Nem az egyház és férfiai államosítását jelenti tehát ezen §. végrehajtása, hanem az egyház anyagi erejének az állam által leendő kiegészítését, potlását.

Végrehajtása tehát első sorban az állam és egyház közötti viszony rendezését, továbbá minden egyház anyagi erejének számbavételét s egyuttal a jogosulatlan erőforrások secularisatióját jelenti, jelenti azután a megállapított anyagi erőhöz képest a szükség mértékének s a segítség mérvének a megállapítását és pedig az egyházak közötti teljes egyenlőség szemmel tartásával, jelenti tehát az erők kiegyenlítését is és minden szegény hitfelekezetnek a gazdagabbal szemben a kultuszok mezején versenyképessé tételét.

Ilyen irányban pedig a törvény végrehajtását sem semmiféle egyház, sem semmiféle főpap nem ellenezheti, mert az egymásközti egyenlőség törvénye nem áll ellentétben a szeretet Krisztusi törvényével.

Igy és ekép gondolkozom én a vallásszabadságról, ilyenek, anélkül, hogy a részletekbe bocsátkoznám, elvi meggyőződéseim az 1848. évi XX. t.-cz.-ről s ily irányban kívánom mint szabad államnak szabad polgára annak végrehajtását s a szabad egyház felépítését.

S ha 400 évnek szakadatlan és nehéz küzdelmei után az orthodoxiának minden szívóssága dacára is a vallás szabadságnak és jogegyenlőségnek legalább elvét törvényben írva birjuk, bizom a szabadságszeretetünk és hithűségünk mérhetetlen erejében, hogy ezen törvény végrehajtása, az elveknél a végső consequentiáig való keresztülvitele nem fog még 400 esztendőtt várni magára.*

(Vége.)

Dr. Bedő Sándor,
ügyvéd.

A vallástudomány főbb vonásai Tiele szerint.

(Vége.)

A maradandó ezekben a képzetekben az a meggyőződés, hogy a bennünk levő végtelen lényegében nem különbözik a felettünk levő végtelentől, azzal állandóan összefügg. — Ez a meggyőződés a vallásnak szükséges alkotó része. A vallásos ember, ki tudja, hogy Istennel rokon és tőle függ, érzi, hogy ebből reá kötelességek hárulnak. E kötelességeket a vallásos képzetek határozzák meg. Ki Istent királynak képzei, hódoló engedelmességre érzi magát kötelezettnek. Ki Istent szentnek tartja, az előtt a kötelesség ezen alakban jelenik meg: „legyetek szentek, mert én szent vagyok,“ és a hol az emberfiának fogalma, mint istenfia, teljes meggyőződésre jutott: „legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes.“ A heteronomia autonómiává lesz, a felülről adott törvény a szeretettől áthatott kedély belső ösztönévé; Istent tiszteljük nem kötelességből, hanem szívünknek szükségéből; szolgálunk neki nem félelemből, vagy jutalomból, hanem szívünknek szükségéből; szolgálunk neki nem félelemből vagy jutalomért, hanem szolgálunk úgy, hogy saját akaratunkból neki szenteljük egész énünket,

* E lelkes, szép cikk igen érdekes bizonyítéka annak, hogy művelt jogász világiaink, miként fogják fel e fontos de rendkívül kényes kérdést. Volt idő, mikor az egyházkerületek is törhetetlenül ezen az egyedül helyes elvi alapon álltak. Hanem azóta a prot. egyházak olyanokká lettek, mint a „kifejeztetett várórság.“ Nem annyira a jogról és igazságról, mint a megélhetésről van most szó. Aztán mintha az állam is bele-törődött volna abba a „szíami ikrek“ helyzetébe, melybe özszenőt a kath. egyházzal. Fél az operációtól. Inkább teng egyéniség nélkül, csak hogy mégis vegetáljon. Egyebek mellett ez is egyik oka, hogy e kérdés méltó megoldáshoz nem tud jutni. Addig is csak tatarozgassanak. Az is jobb a semminél!
Szerk.

neki, a kihez mindenestől fogva tartozunk. A mi pedig a vallásos és bölcsészeti erkölcsant illeti, a kettő nem áll egymással ellentétben, hanem egymás mellett. Morál csak egy van: az emberi. De ez különböző alakban jelenik meg. 1. az ember társadalmi lény, tehát van társadalmi morál; 2. az ember gondolkodó lény, tehát van philosophiai morál; 3. az ember vallásos lény, tehát van vallásos morál. Az igazi egység pedig abban áll — az evangélium elvének megfelelőleg, — hogy az ember embertársai iránti viszonyában is isteni szentségre és tökéletességre törekszik, úgy, hogy az igazi emberi, a tiszta erkölcsi élet összeesik az isteni étellel. A vallásos ember feleletet kíván a Honnan? és Hová? kérdésekre. A halásról és a halál utáni állapotról különböző képzeteket találunk. Nem tartozik ide ezen hit igazságának bizonyítása, csak az a kérdés, hogy a halhatatlanság hite a vallásnak alkotó része-e. A felelet igenlő. Mert ha az ember Istennel való egységének s a végtelennel való rokonságának tudata a vallás lényegéhez tartozik, akkor az ember nem lehet tisztán véges lény. Az isteni szikrát az emberben nem lehet kioltani; ha rendeltetésünk a tökéletességre való törekvés, ez végtelenséget követel. A vallás szerencsés következtetés folytán élhet egy ideig e hit feladása után is, de valóságban ezzel áll vagy esik.

c) Soteriologia. Az ember magas eszményével szemben áll a valóság, mely szerint az ember és körülötte minden véges. Véges nemcsak időleg, de korlátolt mindenben, ismeretben, képességben, feladatának teljesítésében fogyatékos és állandó harcban áll rendeltetésével. Ebből a tudatból származik kicsinységének, tehetetlenségének, bűnös voltának érzése. Ez az érzés annál mélyebb és bensőbb, minél inkább a végetlen, tökéletes istennel áll szemben az ember. Az ember hátramaradása Istennel vagy rendeltetésével szemben a negatív bűn, ez mint állapot pozitív, de sohasem abszolút. Bűnösségünk érzése fájdalmas, de jóltevő, mert ez az előfeltétele a fogyatékos ember fejlődésének, valódi rendeltetéséhez jutásának és mint ilyen minden igazi valláshoz hozzátartozik. A váltság szüksége minden vallásban ott van, különbség csupán az eszközökben van. Ha az ember érzi végességét, bűnösségét, föltámad a vágy, hogy ettől megszabaduljon. Ha ezt az állapotot fogságnak képzei, ennek megszűnését szabadulásnak, váltságnak nevezi; ha betegségnek, eltévedésnek tartja, akkor megtartásnak, szabadításnak; ha Istentől való elidegenedés, eltávolodásnak érzi, akkor visszatérésről, megengesztelésről beszél. Mindenikben ugyanaz a dolog nyer kifejezést. A váltság vagy az Istennel való kiengesztelés elérésére különböző eszközöket használnak (áldozat, bűnbánat, önkizás, szemlélődés, megtérés, újjászületés, hívó önoadaadás), de mindenkinek egy a célja: az Istennel való közösség helyreállítása; és mindenik abból a hitből indul ki, hogy a kiengesztelődés senkire nézve sem lehetetlen, de egyedül a vallás adhatja és adja. Ez a cél és ez a hit a maradandó minden változó formában. — A tapasztalat által nyert végesség tudata ébreszti fel az emberben a közbenjárók szükségének érzését, kik kapcsolatot képeznek az emberi és emberfeletti világ között. Bár mennyire különbözőleg fogja is fel az ember ezeket, a kuruzslótól elkezdve a Megváltóig, ennek a hitnek maradandó értéke a vallásban az a gondolat, hogy a vallásos élet Istennek legmagasabb kijelentése, hogy ennek az életnek szemlélete bennünk új, magasabb életet ébreszt és az abban az életben való hitet megőrzi.

Hogy mit hiszen az ember, az nem közömbös, mert erős befolyást gyakorol az ő vallásos érzületére; viszont egy vallásos embert nem szabad — legalább nem kizárólagosan azon formula után megítélni, melyben hitének kifejezést ad. A hittan tulbecsüléséből, a vallásos élet és érzület rovására, különböző beteges jelenségek származnak (intellectualismus, theosophia, üdvözítő tan), melyek, ha őket ki nem küszöbölik, végzetes következményeket vonnak maguk után a vallásos, erkölcsi és társadalmi életre nézve, gyűlölségnek és széthúzódnak lesznek okozói.

B) Eddig szólottunk a vallásos képzetekről, most szólunk a szorosabb értelemben vett vallásos cselekvényekről. Legáltalánosabb az imádság, melynek értéke abban áll, hogy a kegyes léleknek az Istennel való közösség ápolására irányuló szükségét kielégíti. Áldozatnak nevezzük mind azt, a mit Istennek ajánlunk. Önmegtartóztatás, böjt, önmegtartóztatás is ide sorozandók. Az áldozat alapfogalata az, hogy az ember mindennel együtt Istenhez tartozik. Minden istentiszteletnek két oldala van: az ember

keresi benne az istennel való közösséget abban a meggyőződésben, hogy viszont Isten kijelenti abban magát a kereső embernek. Alsóbb fokon ennek a kijelentésnek külső jelét keresi az ember jelekben, jóslatokban sat. Az erkölcsi vallásokban a szent kútfőkhöz, okmányokhoz fordul az ember tanácsért és Isten ígéje profetiában vagy predikációban jut a hívőhöz. A fejlődés legmagasabb fokán álló hívő az istentisztelet alatt nyert fölébressztésben, megvilágosításban s lelkének fölgerjesztésében az isteni szemléletnek az ő kebelében való munkáját ismeri föl. A különböző vallásokban az isteni kijelentést jelekben vagy drámai előadásokban (mythus, szenttörténet, mysterium, sacramentum) állítják a gyülekezet elé, melyeknek alsóbb rendű hatást tulajdonítanak. Ezeket az ünnepélyes cselekvényeket leghelyesebben így nevezhetjük: „szemlélődővé tett hit,” ezt az elnevezést sokan az egész istentiszteletre vonatkoztatják, de helytelenül. A valóban vallásos kedélyre nézve az istentisztelet szükség, mely az Istentől való függés és a vele való rokonság érzéséből származik. Vagyis abból a szeretetből, a mely imádság és a mely belső kényszerrel nyilatkozik. Az igazi istentisztelet az ember részéről komoly cselekvény, melyben egész lelkével részt vesz, áldozat, önmagának odaadása, Istennek szentelése, hogy ez által Istennek közelségét, a vele való közösséget élvezze. Az egyéni és a közös istentisztelet fölemelkedés egy időre a végesből a végtelenhez, hogy ez által az egész élet új lelket nyerjen, megszentelődjék, valódi áldozattá legyen. Ha ezt a célt eléri az istentisztelet, akkor igaz. Ha az istentisztelet a vallásos kedély örök szükségét elégíti ki, akkor nem jöhet a fejlődésnek olyan fokozata, melyen nélkülözhetővé válnék, nem lehet soha vallásos-erkölcsi élet által helyettesíteni. Épp úgy helytelen másfelől a cultust a vallással azonosítani és azt mondani, hogy minden az istentiszteleti cselekvényektől függ. Ennek a felfogásnak szomorú következménye a ritualismus, formalismus és farizeismus. Ez ellen küzdöttek a Vedanták, a proféták és reformátorok.

C) Jóllehet a vallásos élet lényegében Istennel való élet, tehát székhelye a lélek legbensőbb szentélye, mégis a vallásos ember is társas lény és keresi a csatlakozást, a szellemi közösséget azokkal, a kik az istenségről hasonló módon gondolkoznak s hasonló módon tisztelik. Az erkölcsi vallások különböző egyházakat hoztak létre, melyeket az állam véd és támogat, de a melyek az állammal teljesen soha össze nem olvadnak, saját vezetés alatt nagy mérvű függetlenséget élveznek. Az egyház fogalma alatt épp úgy nem lehet egyik vagy másik rész-egyházat érteni mint állam alatt egyik vagy másik államformát. Az egyház hasonló érzületű vallásos községeknek vagy gyülekezeteknek organikus egésze. Az egyháznak egyes gyülekezetekké való szétdarabolása nem volna egyéb, mint communismus és anarchia a vallás terén, a vallásos fejlődés megakasztása, a vallás erőtlenné tétele a társadalomban. Minél inkább fejlődik és minél tisztább tudattal bír szellemi karakterének és céljának, annál inkább egyesülésre törekszik, annál inkább függetleníti magát minden külső tekintélytől és megőrzi szabadságát állammal, tudománynyal, társadalommal szemben, melyeknek szabadságát viszont ő is tiszteletben tartja. Az egyháznak folytonosan fejlődnie kell. A conservatív papi és a radicalis profétai elem hármonikus együtt működése biztosíthatja csak az egyház áldásos fejlődését. Az egyház van az emberért s nem az ember az egyházért. Ennek az igazságnak megfordítása, a vallásnak az egyházzal való azonosítása és az a tétel, hogy az egyházon kívül nincs üdvösség, szüli a clericalismust, türelmetlenséget, vallási gyűlölséget, hitvitákat, a vallásos életnek oly sok beteges tünetét. Akármilyen formát öltson a vallásos társadalom a jövőben, az mindig az új alakja lesz a mai egyháznak. A míg az ember vallásos és társadalmi lény lesz, addig a társulásnak szükségét fogja érezni a vallásos élet terén is. Végre, a fejlődéssel az egyházzal alkotott fogalom nem szűkebb, de tágabb lesz és az ember igyekezni fog egyházának határait állandóan szélesíteni.

Az előbbieken elemeztük a vallás állandó jelenségeit, mert vizsgáljuk a vallás lényegét (tulajdonképeni antologia). A vallás lényege a kegyesség, vagyis az az érzület, melyben ott van a Mindenható előtt való legmélyebb aláztatosság és a léleknek bátor fölszárnyalása a mindenekeket átfogó és magához vonzó szeretethez, mellyel egyesülni óhajt. Ezt a kegyességet nyilvánulásaiban ismerjük

meg. Első nyilvánulása az engedelmesség, mely a fejlődés tetőpontján „egyakarat“-tá lesz. Ezzel együtt jár az istenfélelem, Isten fensége iránti tisztelet. A félelmet enyhíti a reményteljes bizalom, mely háládatosságra ébreszt. Legmagasabb nyilvánulása a kegyességnek a szeretet, a szellem közössége, egysége Istennel. Mindezek az alkatrészek életüket és értéküket a hittől nyerik, a mely a kedélynek meggyőződése és bizalomteljes odaadása. Ennek a kegyességnek a lényege a legfőbb lény imádása (adoratio), mely a szeretet legbensőbb erejének kifejezése. Az imáadásban feltekintünk Istenre s érezzük rokonságunkat vele; együtt van benne Istennek birása és hozzátartozásunk tudata. Istennek imádása alkotja a vallás lényegét, de ennek a lényegnek, mint minden szelleminek a mi földi háztartásunkban, külső alakra, testre van szüksége. Ez a test a tan, az istentisztelet és az egyházi közösség. Ennek elfeledése rajongásra vezet: mysticismusra vagy pietismusra. A mysticismus inkább aestheticus-fanatikus és ezért aristokratikus természetű kevés erkölcsi tartalommal; a pietismus inkább polgári és prozai több erkölcsi színezettel, hivat a fölébredt érzés tulsúlya, vagy merev methodismus jellemzik. Jótékonyak mint az intellectualismus, moralismus és formalismus elleni reactio, de tulhajtásuk megrontása az egészséges kegyességnek és végzetes a vallásra nézve.

A vallás eredetének kutatásánál két kérdést kell megkülönböztetnünk: 1. hogyan áll elő a vallás? 2. hol van állandó forrása? Először az utóbbira kell felelnünk, vagyis arra a kérdésre: mi az az emberben, a miből a vallás előáll? Bizonyos okoskodás nem lehet, mert abból csak képzelt vagy bölcsészeti tétel származhat, de nem vallás. Nem oldjuk meg a kérdést azzal sem, ha a vallást bizonyos meghatározott érzésből, függés-érzésből, szükség-érzésből, a világ- és öntudat közötti szakadásból, a világgal való elégedetlenségéből vezetjük le; ezek benne vannak a vallásban, de nem képezik eredetét. Nem nyugtat meg a Müller Miksa tétele sem a „végtelen tapasztalás“-ról. Mégis a vallás eredetét abban kell keresni, hogy az ember öntudatlanul a végtelen eszméjét magában hordja, „Isten örökkévalóságot tett az ember szívébe le,“ ez az ember lényegéhez tartozik. A végest tapasztalás útján ismerjük meg, a végtelen bennünk van. Csak a felületes materialismus vagy rationalismus nevezheti ezt illúzióknak. Ehez járul — mert a vallás eredetét nemcsak a kedélyben, de az egész szellemi életben kell keresni — a velünk született okozatisági ösztön, mely kényszerít, hogy az ok után kérdezősködjünk. Ennek a kettőnek összeműködéséből áll elő a vallás, vagyis az emberfeletti, végtelen hatalomnak tisztelete, mely az ember és a világ lételének alapját képezi. Másodsor a vallást létrehozza a tapasztalás útján megismert világgal, mulandóval, tökéletlennel és bűnösselel való elégedetlenség, a mely a bennünk levő végtelen öntudatra jutásának következménye. Ehhez járul az okozati ösztön, mely nem enged megnyugodnunk, míg a végső okot föl nem derítettük, végül az erkölcsi tudat, melyet a valóság ki nem elégít és a mely a társadalmi életben magasabb erkölcsi világrendet követel, mely a megzavart egyensúlyt helyreállítja.

Az utolsó feladat az, hogy a vallás helyét kijelöljük a szellemi életben. A vallás sok pontban érintkezik a tudománnyal, művészettel, erkölcsiséggel, mert az emberi szellem egy, még sem szabad ezekkel összezavarni. Ezek egyik a más ki nem szoríthatják, helyüket el nem foglalhatják, nem pótolhatják. A vallás ezektől csak abban különbözik, hogy szélesebb körű és egyedül ő képes a léleknek teljes nyugalmat adni, a mely a tudós kutató, a teremtő művész által élvezett és az erkölcsös élet által nyújtott boldogságot messze felülmúlja. A vallás nem szülő-anyja a többieknek, de azoknak magasabb szentséget kölcsönöz, minden végest a végtelen fényével von be. Vallás és műveltség nem ellenségek, ha mindkettő egészséges. Sem az igazi tudomány, sem az igazi művészet nem árt a vallásnak. Jogos ellentállásra csak akkor talál, ha annak, a mi a maga körében önálló, törvényt akar szabni. Egészen helytelen képzelt, hogy a vallás az erkölcsiségnek kárára van. A vallás hatalom és uralma teljesen szellemi kell, hogy legyen. Ez a hatalom a legfőbb, a központi helyet foglalja el az emberi életben, mert a vallás az emberi kedélyben legmélyebben székelt és az ember egész személyiségének eszményítése.

Utrecht, 1902. márczius 31.

Biró Sándor.

TÁRCZA.

A mező-nagycsáni ev. ref. egyház és ujon épült templom, torony és paplakjának története.

Ünnepélyesen felolvastatott 1901. július 7-én.

Mező-Nagycsán község Torda-Aranyosvármegyének keleti részén fekszik, 32 klm. távolságban Tordától, 14 ezer hold határa már jól benyulik a Mezőségbe; lakói a nagy terjedelmű határon szétszórta gör. kath. oláhok közel 3000 lélek, kiknek állandó gondozását vagyonos egyházuk két lelkésze végzi.

Régebben tekintélyes magyar birtokosok is laktak itt, de ma már egyetlen egy sem lakik a községben állandóan, vagy kihaltak, vagy hozzáférhetőbb helyre költöztek.

A református egyház ebben a nagy mezősegi községben, mint önálló anyaegyház, nem dicsekedhetik régi multtal; ha keletkezésének idejét akarjuk keresni, nem kell az archivumok poros foliánsait lapoznunk, mert csak 42 évvel ezelőtt kezdődik élete. 1858. november 8-án gyűlének egybe az egy hiten levő 16 atyafiak mlgos Tisza Lászlóval az élén Basa Mihály tractuális esperes elnöklete alatt és Szász József tractuális h. director aafia jelenlétében, hogy miután hála és tisztelet érzések kifejezése után számba vevék a tagosítás alkalmával az egyháznak 7 h és 154 □öl birtokának 42 h és 620 □ölre fölemelkedését, a mit 11 birtokos ajándékozta és köztük Tisza László ur 14 h 720 □ölet, tennék tanácskozás tárgyává, hogy miképen lehetne az eddig Gyéreshez tartozó filiális leányegyházat 56 a fi és 46 a nőnemen, összesen 132 református lélekkel s közben 29 tankötelessel, a két Detreheim is m. Kookkal társulva — anyaegyházzá tenni, hogy ne lennének többé ezután a hivek állandó vezető s a gyermekek oktatás nélkül, s a még meglévő kevés magyarság ne olvadjon bele egészen a nagy nemzetiségbe.

Három év telt el, míg az egyház óhaja teljesülhetett, és ezalatt a 3 év alatt Tisza László ur mint tractuális és mint egyházi főkurátor számba vette a papi fizetést, ajándékozta a mostani papi telket az akkor rajta levő földházal, hogy az legyen a leendő papnak lakása, a hiveknek temploma és a tankötelességek iskolája. Végre sok keresés, alkudozás után 1861. év őszén Székely Ferencz sepsi-szt.-györgyi klassispreceptort nyervén meg papjuknak, ki még azon évben elfoglalta állását, kezdette építtetni Krisztus anyaszentegyházát.

Legelső ténye volt Székely Ferencznek egy meleg hangu lelkes felhívás kibocsátása, mellyel egy harang beszerzésére áldozatra hívja fel a hívő lelkeket. Még egy év sem telik el s már a közadakozás megszerez egy harangot, hogy legyen, mi imára gyűjtse a szétszort hiveket.

Majd az egyház fenntartására jövedelmezőleg magtárt alapít, melyet Tisza László ur minden megígért 20 vékát 5 vékával egészít ki.

Megkezdődött a munka minden vonalon, kezdet nehézségeivel küzködő egyház a lelkes főgondnok és méltó családja támogatása mellett mindinkább fejlődik, izmosodik lelkiekben és testiekben egyaránt, mikor egy véletlen hirtelen halál megfosztá a nyáját a jó pásztorától 1871. év márczius 7-én, hogy ez alig összeterelt kicsiny sereg beszozláló lelkészek vezetése alá kerüljön megint s a különben is rozoga papilak és imaház a gondozatlanság és lakó hiányában erős hangon hirdetik, hogy nincs semmi állandó a nap alatt, mulandó és romlandó minden!

Igen romlandó állapotban találta néhai elődöm Sebestyén Áron 1877. évben idejövetele alkalmával az elárvult parochiát, akkor nyomban meg is tatarozták annyira, hogy a nap heve ellen legalább menedéket nyújtott neki és családjának, később még ugyan abban az évben némi átalakítást is eszközöltek rajta, a mennyiben a nagy hosszú füstházból, a melyben volt a sütőkemence is, egy fallal elrekesztve még egy szobát alakítottak, hogy az eddig egy szobás lakás két szobássá bővüljön.

Az itt szükséges asztalos-munkát, nevezetesen az alsó és felső padozást, ajtókat és ablakok készítését maga a lelkész eszközölte, mert az alig 300 frtot sem tevő papi fizetés mellett az ur nyájának pásztorja legalább a maga

számára házi ipart is kénytelen volt üzni s dolgozni az egyház részére is, mert a hol szegény ekklesia, csak ügybuzgóságra és lelkes munkaszeretetre vall: ha a pap harangoz!

A Sebestyén Áron idejében készült az imaház mellé 70 frt költséggel és a hívek közmunkájával egy palakőtorony, a mikor már néhai Méra Mihály elhalt neje emlékére egy második harang beszerzésére 80 frtot adományozott az egyháznak.

Meg is készült a harang 120 frt költséggel a toronnyal egyidejűleg, de bármint vágytak is a hívek hallani az új harang hangját a toronyból, nem valósulhatott vágyuk, a torony csak a régi, kisebbik harangot bírta befogadni, az új pedig ott pihent az imaházban, szégyenkezve, hogy ő nem foglalhat helyet társa mellett.

1884-ben az állami iskolát szervezvé, az egyház iskolahelyisége az imaház mellett felszabadult, a közfal eltávolításával tehát megnagyobbodott az imaház, de ez által meggyengültek a gerendák s általában az egész épület, mely közel 100 év alatt annyi vihart, nélkülözést állott ki, hiszen elébb nemesi lak, majd tiszti, később cseléd-lakás volt a sok átalakuláson átment vályog épület. És mint a női ruha egy idő múlva a divatszerű átalakítások, foltozgatások alatt düledezni, roskadozni kezdett... már csak támaszokkal lehetett gerendáit fenntartani. Sebestyén Áron lelkész, ki 17 évig hű lakója, gondozója volt a korhadt épületnek, maga is kikorhadt belőle 1894. évben.

A Sebestyén halála szinte halála lett a m.-n.-csáni anyaegyháznak is; időközben már a detreheми körlelkészség szervezve lévén, a két Detreheim, Kook és M.-Bőő a körlelkészséghez csatoltatott s az innen járó csekély papi fizetés is elesvén: sanyaru javadalmazásu papi állássá silányult Csán s az egyházi felsőbbség vezető férfiai alig remélték, hogy ide erre a gyarló papi javadalomra valami jámbor lelket foghassanak. Az igazgató Tanács ki is mondotta már a határozatot: Csán a detreheми körlelkészséghez csatolandó, különben a gyéresi lelkész esett volna kétségbe, hogy örökös beszolgáló lelkésze kell legyen Csánnak.

A mikor legnagyobb a veszély, akkor van Isten legközelebb hozzánk. Tisza Lászlóné értesülvén az egyházi főhatóság affiliálási szándékáról, minden követ megmozgató, hogy ez a terv keresztül ne vitessék, Zeyk Dániel status-kurattortól követelte, hogy ha status-kurator, a föld fenekéből is papot teremtsen Csánba, mert a csáni egyháznak meghalni nem szabad, annak élni, virágozni kell, mint missziós egyháznak.

Es a mély vallásos lelkű nő erős akarata teljesült, ha nem is épen a föld fenekéből, de csekély személyemet vezette ide a sors, bárha nem akartam s irtóztam, nem a munkától, mely itt reám várt, hanem a mezőség sáros rosz hírétől.

1895. november 5-én kurezolkodtunk ide, ő méltósága vendégszerető háza volt hajlékunk majdnem két hétig, míg az elárvult parochiát valamennyire lakhatóvá tehetjük... Szívünk elszorult sokszor s pataként csorogtak könnyeink, ha vissza gondoltunk arra a nyílt helyre s kényelmes lakásra, a hol eddig voltunk. A közöny, szegénység, romhalmaz, pusztaság, a mivel itt találkozunk: elszorította szívünk... de elszorult szívünket mindig megvigasztalta, lepergő könnyeinket mindig letörölte áldott jó asszonyunk, nemeslelkű patronánk, áldja is meg az ég erette!

(Folytatása köv.)

Különfélék.

Értesítés. A kolozsvári ev. ref. collegium régi épülete átalakítás alá került. A vakolatot letakarítják a tégláig, új padlót, ajtót, ablakokat, kályhákat tesznek a szobákba. A tanulók célszerűbb, kényelmesebb s kevésbé zsufolt lakást nyernek. A bennlakó ifjuság egy rendes és két helyettes, bennlakó tanár felügyelete alatt lesz.

Az átalakítás annyi időt vesz igénybe, hogy szeptember elseje helyett csak 15-ikén nyílnak meg az intézet. Azonban a beírás megtörténik szeptember 1. 2. 4. napjain. Vidékiek postán is elküldhetik a dijakat. A javító, fölvételi és pótvizsgálatok szintén szeptember 1. 2. 3. napjain lesznek. *Az igazgatóság.*

A kolozsvári ev. ref. kollégiumban a következő egyetemi hallgatók nyertek bennlakást: Bagosi Károly, Balog Endre, Balog Ernő, Berényi Géza, Bod István, Borbély Gyula, Böszörményi Géza, Daday Dezső, Derzsi Ödön, Fogarasi Géza, Hegyi Jenő, Herczeg Albert, Kelemen László, Kis Károly, Kósa János, Makkai Ernő, Mezey Sándor, Németh Lajos, Orbán Lajos, Silai István, Szigyártó N. Gábor, Végh Árpád, Viski Károly.

Kolozsvári papválasztás. Az erdélyi ref. egyházkerület legnépesebb egyházközsége egyik ürességben lévő lelkészi állomásának betöltésére javában folynak az előkészületek. Összeállított a szavazók névsora, melyből egy kis tanulságot veszünk, fájdalom azzal a számítással, hogy talán általános érdekű is lehet. Kolozsváron körülbelül 17 ezer ref. vallású lélek van és ezen 17 ezer embernek oly megdöbbentően csekély hányada került be a választásra jogosultak névjegyzékébe, hogy azt megemlítés nélkül hagyni nem lehet. Ennek pedig az az oka, hogy nagyon sokan nem fizették be még azt a csekély egyházi rovatalukat is, a melylyel az egyházközségnek tartoznak. — Aztán ne sóhajtozzunk, hogy bizony lanyha a mi egyháztársadalmi életünk?! — Hanem azért a papválasztásnak meg kell történnie. Választanak azok a kevesek, a kik jogot szereztek kötelesség teljesítéssel a választásra. Sokat várunk, remélünk az új lelkésztől. Itt gyönyörű és terhes munkája lesz. Ide a szó teljes értelmében, kitűnő pap kell! Az Ur, ki mindenkinek szívét ismeri, hadd jelentse meg a választóknak, hogy kit válasszanak.

Szerzetesség ellen. A bádénai nagyhercegség három híres egyetemének tanárai fölíratot intéztek a nagyherceghez a szerzetesek letelepülésének megakadályozása érdekében. Egyik ultramontán lap, melyből e hirt vesszük, nevelésügyi cynismussal kiált föl e hir közlésénél: „Teszik pedig ezt a tanszabadság és vallási béke nevében!” — Eltalálta a tisztelt ultramontán lap. Mi az ő keserű sóhaját hallva is erősen hisszük, hogy azok a jó egyetemi professorok mégis csak buzgóbb és igazságosabb őrei egy tanszabadságnak, mint a vallási békének, mint egy-egy olyan szerzetes rend, melynek valami ok miatt (!?) új hazát kell keresnie!

Új ref. püspökség. A magyarországi öt ref. egyházkerület legnagyobbika, a Tiszántúli, úgy látszik, csakugyan kettészakad. Még egyszer fölvetett volt ez a kérdés, s most a békésbánáti egyházmegyében keletkezett mozgalom komolyan hozzáfogott annak megoldásához. Tudvalevőleg ez az egyházmegye legnagyobb a kerületben, mintegy 200 ezer lelket számlál. Most azt tervezik, hogy 3részre osztják e nagy népeségű és kiterjedésű egyházmegyét és külön kerületre szakadva, maguknak külön püspököt választanak.

A magyarországi ev. ref. tanítók országos egyesülete 1. hó 14-én Kolozsvárt, a theol. fakultás dísztermében tartja meg évi nagygyűlését. Lapunk zárta-kor még a közgyűlés nem ért véget. Ennek lefolyásáról következő számunkban teszünk közzé tudósítást. Annyit azonban már előre irhatunk, hogy az a meleg érdeklődés és rokonszenv, melylyel e gyűlést egy egyházi, mint világi köreink fogadják, biztató reménnyel töltheti el mindazokat, a kik az ország különböző vidékeiről egyházkerületünk központjába zarándokoltak, hogy reházméletünk közep-területére tanügyei felett tanácskozzanak. Bizony, a mai reakzionarius világban nagy szükség van arra, hogy „a földnek javai” és „a világnak világosságai előjöjjenek rejtekeikből, s lobogtassák az evangéliumnak égő szövétnekét.

„A németországi katolikusok szaporodása” czim alatt írja az „Alkotmány” hogy a legutóbbi népszámlálás adatai szerint Németország területén 35,231,104 protestáns, és 20,227,913 katolikus lakik. A katholi-

kusok számbeli ereje tehát az utolsó 10 év alatt százankint 15.01 százalék, a protestánsoké ezzel szemben csak 13.55 százalék. Csakhogy azt már nem teszi hozzá az „Alkotmány“, hogy ezt a másfél százalék szaporodási többletet hogyan érte el? Feleslegesnek tartjuk itt a reakciónak azt az eszközeiben épen nem válogatós, — hullámverését itt felidézni, a mely az utolsó 7—8 év alatt Németországon különösen kísértett; nem említjük a rostocki, az eulingeni jezsuita fogásokat, a Rajna mellékén több helyen végbement erőszakos térítési extravaganciákat. Csak annyit jegyzünk meg, hogy méltóztassék csak figyelembe venni egy kissé azt a nagy missiói munkát, a melyet Németország különösen az utolsó évtized alatt — Angolországgal versenyezve, sőt azt némely ponton felül is szárnyalva, — teljesített; ha tekintetbe vesszük azt, hogy Németországon a protestáns öntudat sokkal erősebb, hogysen azt holmi apró emberkének nagyhangú frázisai megingathatnák; ha nem feledkezünk el arról, hogy a fentebbi adat mérlege jelentéktelenen épen az által billent a katolikusok javára, hogy az utóbbi évek alatt a bevándorlás nagy mérvű volt: nyilvánvaló, hogy a kedvező százalék épen csak a lakosság természetes szaporodásának megfelelő egyenértékét tünteti fel. Hanem annyi igaz, hogy a katolikusok mindenütt megragadják az alkalmat, hogy valamiképen az ő képzelt érdemeiket, haladásukat, terjedésüket előtérbe tolják. Mi csak munkálkodjunk — ne dobszóval, hanem szerényen csendben.

A zalathnai műkedvelő ifjuság 1902. augusztus hó 10-én a Kaszinó-kör javára, annak termében tánczczal egybekötött műkedvelő előadást rendezett. Szinre került: a Protectio, vigjáték egy felvonásban *Bercsik* Árpádtól. Személyek: Pataky Iván, min. tanácsos Schweiger Jenő ur. Szeréna leánya, Angyal Irma k. a. Igali Kázmérné szül. Huszthy Aloina, Szontagh M. k. a. Falvainé Gábriella, Mály Adél k. a. Logody Alfons min. titkár, Praefort Ferencz ur. Veres Károly, Huszthy Gusztáv, Szentesy Béni, Ereszi Miklós. Karika, Friczi miniszteri fogalmazók, Kontessveller K. Érsek Gábor Földesi Tibor Szontagh Ernő és * * * urak. Mocsing Fábián, irodatiszt Mály János ur. Lethotay Luczián * * * Inas * * *

Gyászhir. Oroszfai Pergő Márton v. kamarási ev. ref. lelkész f. hó 6-án élete 89-ik, papsága 59-ik évében meghalt Született Ördögös-Füzesen, tanulmányait a kolozsvári főiskolánknál kezdte és végezte is be, hol nyert lelkészi oklevelet. Előbb Deésen rector, majd szavai, noszolyi és m.-palatkai egyházunknak volt lelkésze s végül a v.-kamarási egyházba lett elhiva hol 39 évet töltött. Fáradhatatlan munkás ember, szelid csendes, békeszerető természettel. Temetésén a templomba imát mondott Lőrinczy Gábor m.-kályáni, gyászbeszédet Szabó József keszü-légeni lelkész, a sirnál Nagy Albert mocsai lelkész. Nyugodjék a kifáradt test, hűségéért jutalmát vegye el a mennyei gazdától.

A szászvárosi ev. ref. Kun-kollégium nyugalmazott tanára, János Gábor f. aug. hó 4-én hosszas szenvedés után, életének 52-ik évében elhunyt. Földi részei f. hó 6-án helyeztettek el a nagyszébeni köztemetőben örök nyugalomra. Emléke legyen áldott!

Adomány. Tekintetes Fekete Károly főszolgabíró ur neje, Herceg Janka róm. kath. vallású urnő Algyógyon ma egy matt kerek urasztalát adományozott a harói ev. ref. egyházközségnek. Fogadjá adományozó urnő elismerésünket becses adománya iránt és hálás köszönetünket. Haró, 1902. aug. 2. Csicszer Pál ev. ref. lelkész.

Hálás köszönet és elszámolás. A nagyenyedi ev. ref. tanító-képző intézet kiránduló ifjusága, 1902. Julius hó 5-én Seps-Bodokon a községi iskola tágas tantermeiben az ev. ref. egyházi szószék feletti korona alapjára „műsoros tánczestélyt“ rendezett, mely a nyomasztó gazdasági helyzet között is, minden tekintetben fényesen sikerült. A csinos meghívóra intelligens közönség szép számban gyűlt össze a közeli és távoli székely községekből a Bodok községe által a közelmúltban nagy áldozattal felépített községi iskola kiválóan alkalmas helyiségeiben, remélve, hogy falun nagyon ritkán

részébe jutható művelzetben s az élet nagy gondjait egy néhány percze feledtető kedélyes mulatságban fog osztozhatni. Reménye, várakozása teljesen betelt!

A tanítóképző intézet közreműködő tagjai: Bedő Gábor, Bibó Endre, Dávid Ferencz, Ferencz Ernő, Kató András, Kövér Zsigmond, Lakatos Albert, Magyar Albert, Nagy Gergely, Wass Dénes, Zsigmond Albert és Zsigmond Ödön, Téglás Ferencz alelnök és Bodor Dénes karnagy vezetése alatt szívhez szóló, lelket gyönyörködtető összhangzó változatos énekekkel kötötték le a nagyszámu közönség osztatlan figyelmét.

Minden egyes ügyesen előadott mű-darab után felzúgott a méltán kiérdemelt dicséret és elismerés kitörő tapsa. Néma csendben hallgattuk meg a Nagy Gergely szép szavalaatát, mely a közönség érzelmeit jól átértő és érző ügyes előadásával, nagyfoku hullámzásba indította. Kiváló élenkítő hatást gyakorolt Lakatos Albert vig monologjával — mely derült hangulatot keltett a hallgatók lelki világában. A derült hangulat és a jókedv még inkább fokozódott, midőn az ifjuság a tánczterembe vonult át. S midőn jó előre becsukott redőnyök résein bélopódzott a nem várt napsugár, önfeledten mulató lankadatlan jókedvű ifjuságot talált.

Elvezet-dus estélyt szerzett a nagyenyedi tanítóképző ifjusága önmagának és a résztvevő szép közönségnek, de egyúttal azon egyház javára is nemesen munkált, melynek kebelében óhajtja majdan tehetségeit érvényesíteni. Nevelte az ur szent házának ékességére szolgáló tárgyak beszerzésének eszközeit, önzetlen odaadással, nem lankadó buzgósággal. Látszott a működő ifjuság egész eljárásán, magaviseletén, hogy a buzgó vezetők által a tanintézetben lelkükbe béoltott nemes eszmék kellő talajra találtak s ott erőteljesen, nemes irányba fejlődnek s idővel megfogják termeni a szabadság és világosság egyháza iránti erős buzgóságot és igaz szeretetet!

Az örök szeretet nagy Istene áldja meg őket hosszú éveken át a hiven folytatott nemes munka után elismeréssel és köztisztelettel!

A műsoros tánczestély bevétele: 107 korona 50 fillér. Kiadása: 71 kor. 54 fill. A szószéki korona alap javára maradt tiszta jövedelem 35 kor. 96 fillér.

Felülfizettek: bodoki áll. főnök Homonnay Gyula 1 kor., vasuti gyakornok Máté István: 50 fillér, közs. bír. Erdős László: 1 kor., körjegyző Csákány József: 1 kor. Összesen: 3 kor. 50 fill.

Fogadjá a közreműködő ifjuság, valamint a felülfizető urak is, egyházam és a magam jól kiérdemelt hálás köszönetünket, elismerésünket.

Sepsi-Bodokon, 1902. Julius 15.

Wass Lajos,
sepsi-bodoki ref. lelkész.

Hivatalos rész.

2890—1902.

ÉRTESETÉS

mindenik kollegium mt. Előljáróságához.

Az érettségi vizsgálati utasítás 5. §. értelmében f. é. szeptember hónapban megtartandó javító és pótló érettségi vizsgálatok helyéül összes erdélyrészi ev. ref. főgymnásiumra nézve a szászvárosi államilag segélyezett ev. ref. főgymnásiumot jelöltük ki, oly módon, hogy a vizsgálatok folyó évi szeptember hó 10-én dr. gr. Kuun Géza főgondnok ő méltósága, akadályoztatása esetén Balogh József gondnok elnöklete alatt tartassanak meg.

Felhívjuk a mt. Előljáróságot, hogy ezt az érdekeltek tudomására juttatni méltóztassék.

Kolozsvárt, 1902. aug. hó 2-án.

Dr. Bartók,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

906—1902.

PÁLYÁZAT

A nagy-sajói ev. ref. egyházmegyében keblezett *sz.-mátéi* IV. oszt. egyh.-község lelkészi állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalma 3 szoba, konyha kamarával ellátott lakás, gazdasági épületek és veteményes kerten kívül; föld jövedelem értéke 100 korona; készpénz 332 korona 44 fill.; néptől járó termény értéke; 178 kor. 34 fill.; munkabéri szolgálmány és stola 82 korona; állami kiegészítés 1600 koronáig 936 korona 59 fill. Az állam iskola szervezése két tanerővel most van folyamatban.

Pályázati határidő szept. elseje. Folyamodványok nt. Musnai Károly esperes aához küldendők Szász-Czegőbe u. p. Kerlés.

Kolozsvár, 1902. aug. 11.

Dr. Bartók György,
püspök.

Szám: 927—1902.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küllői ev. ref. egyházmegyébe kebelezett — eltávozás folytán megüresedett — *szász-kis-almási* IV. oszt. lelkeszi állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom.

I. 1. Tisztességes lakás a hozzátartozó melléképületekkel.

2. Kánorika-porczió:

a) 2 hold 1329 □ öl szántó; jövedelme 14 kor. 19 fillér.

b) 5 hold 802 □ öl kaszáló; jövedelme 51 kor. 04 fillér.

c) 132 □ öl szőlő; jövedelme — kor. 44 fill.

Jegyzet: tagosítás folyamatosan van.

3. Kepe helyett a magtári törökbuza 93¹/₂ véka szemes törökbuza á 1 k. 30 f. = 121 k. 55 f.

4. Fapénz az összes ref. családtagoktól 29 k. 24 f.

5. Természetbeni munka és szolgáltatások 129 k.

6. Községi erdőből egy rész tűzifa, értéke 9 kor.

7. Az egyházkerület központi pénztárából dézma váltásági alap kamatja 186 k. 48 f.

8. Ugyanannan sorsolási tőke kamatja 4 k. 48 f.

9. Stóla 10 kor.

10. Állami kiegészítés 1300 koronáig 681 kor. 08 fillér.

II. Somogyomi leányegyházról:

a) A hivektől 43 véka szemes törökbuza 55 kor. 90 fillér.

b) Az egyház erdejéből 4 szekér fa beszállítva 6 kor.

c) egy hold kaszáló jövedelme (kataszteri) 1 k. 60 fillér.

Jegyzet. E leányegyházközség egy évi javadalma özv. Bőjthe Miklósnét illeti.

III. Mellékjövedelmek:

a) A sz.-kis-almási és somogyomi állami iskolában vallástaniásért 160 kor.

b) Kántori teendők végzéséért a kántori tőke pénz kamatja 14 kor.

c) Kántori kepe 46 véka szemes törökbuza á 2 kor. 30 f. 60 kor. 45 f.

d) Egy hold kaszáló használata 11 kor. 05 fill.

e) Egy féljog fajárandóság 4 kor. 50 f.

Kötelességek.

1. Minden törvényes lelkeszi teendők elvégzése.

2. A somogyomi leányegyház községben minden hónap harmadik vasárnapján rendes templomi szolgálat elvégzése.

3. Ugy Szász-Kis-Almásán, mint Somogyonban az állami elemi iskolákban vallástaniás.

4. Mindaddig, míg külön kántor lesz választva, kántori teendőket is ellátni.

Pályázati határidő 1902. szeptember 16.

Kellőleg felszerelt folyamodványok Nagy Domokos esperes aához küldendők Kutyfalvára (u. p. Helyben.)

Kolozsvárt, 1902. aug. 13.

Dr. Bartók György,
püspök.

Szám. 925—1902.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *kőbori* III. osztályú egyházközség lelkeszi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: gazdasági épületekkel, terjedelmes gyümölcsös és veteményes kerttel ellátott lakáson kívül 1. 1471 korona 58 fill. tizedkárptótlási kamat. 2. 20 kor. konverzió többlet. 3. Az egyházközség pénztárából 200 kor. 4. 19 h. 340 □ öl kanonika porczió, melynek kat jövedelme 86 k. 98 f. 5. A

polgári község ad kellő mennyiségű tűzifát 6. A kaszálókat lekaszálja, a fát behordja és felvágja az ifjúság a lelkeszi élelmezése mellett. 7. Stola 5 évi átlag szerint 15 kor. Ezen díjlevélszerinti fizetésen felül az állami iskolában végzett hitoktatásért 160 kor.

Minősítvény és szolgálati bizonyítvánnyal kellőleg felszerelt folyamodványok nt. Menyhárt András esperes aához küldendők Kecsetbe, (u. p. Székely-Udvarhely).

Pályázati határidő 1902. szeptember 16.

Kolozsvárt, 1902. augusztus hó 13.

Dr. Bartók György,
ev. ref. püspök.

Sz. 926—1902.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küllői egyházmegyébe kebelezett — eltávozás folytán megüresedett — *szőkefalvi* IV. oszt. lelkeszi állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom:

1. Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel ellátva.

2. 26 hold és 46 □ öl kanonika-porczió, melyből 22 hold szántó, 3 hold kaszáló, a többi felerészben felújított kiváló fajszerűvel beültetett és már javában termő szőlőterület; hivatalos becslés szerinti jövedelme 214 kor. — fill.

3. Kamarai javadalom 67 kor. 60 fill.

4. Kukoricza-kepe és munkatétel 73 kepezőtől 195 kor. 01 fill.

5. Stóla 8 kor. — fill.

6. Állami kiegészítés 130 koronáig 946 kor. 89 fill.

A fenti összegekből levonások címén engedélyezve van 131 kor. 50 fill.

Kötelességek

1. Szőkefalvi egyházban minden lelkeszi teendők elvégzése.

2. A magyar-sárosi fiók-egyházban koronkénti lelkeszi teendőkön kívül rendes Urvacso-ra-osztás.

Pályázati határidő 1902. szeptember 6.

Kellőleg felszerelt folyamodványok Nagy Domokos esperes aához küldendők Kutyfalvára (u. p. Helyben.)

Kolozsvár, 1902. augusztus 13.

Dr. Bartók, püspök.

PÁLYÁZAT.

Az államilag segélyezett zilahi ev. ref. főgymnasiumnál egy, a nagyméltósági vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur kinevezése alá eső classica-philologiai tanszék az 1902—3. iskolai évre helyettes tanárral lesz betöltendő. Javadalma 1600 korona.

Pályázhatnak class.-philologus, esetleg magyar-latin szakos ev. ref. vallásu tanárjelöltek.

A pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, képesítetségüket, esetleg eddigi szolgálatukat igazoló okmányokkal felszerelt s a nagyméltósági vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter urhoz címzett folyamodásukat a zilahi ev. ref. főgymnasium igazgatóságához 1902. augusztus 25-ig nyújtják be.

A zilahi ev. ref. főgymnasium előjáróságának 1902. július 18-án tartott üléséből.

Bécsér János s. k.

Bíró Ferencz s. k.

jegyző h.

gondnok.

957—1902.

MEGHÍVÓ.

Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye f. évi augusztus 27-én, délelőtti 9 órakor kezdődőleg rendkívüli közgyűlést tart Székely-Udvarhelyen az ev. ref. kollégium dísztermében, melyre a közgyűlési tagokat tisztelettel meghívom s felkérem tiszt. lelkészársaimat, hogy egyházközségük képviselőjét, valamint a tanítói képviselőket hívják meg. Tártyak: 1. Főgondnok, esetleg algondnok jelölés. 2. Az egyházmegyék új beosztására; 3. a halotti énekeskönyv készítésére; 4. az egyházkerületi képviselők számának megállapítására; 5. az erdélyi református egyházkerület felsőbb leánynevelő intézet létesítésére; 6. a szeretetház szervezeti szabályzatára; 7. az új tanév választási szabályzat tervezetere vonatkozó véleményes javaslat.

Kecsetben, 1902. augusztus 5-én.

Menyhárt András,
ev. ref. esperes.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A protestántizmus különös feladata korunkban.

Irta: Jancsó Sándor.

(Vége.)

De elég erről ennyi!.. Történetileg tökéletesen be lehet igazolni, hogy ez az irány a híressé vált *Hahn-Hahn Ida* grófnőig sok ingadozó protestáns lélekre nézve vált Rómába vezető uttá.

„Ovakodjunk a római igától.“ *Szakítsunk minden katolikus tekintélyhit utánzásával és a betűtheológiának magasztalásával, hogy azt a sok felé ágazó, de mindig ugyanazon irányba vezető utat elkerülhessük!*

Itt ismételtén és készséggel bevalljuk, hogy *nehéz a protestáns-keresztyénre nézve az üdv útja* s hivatásának lelkiismeretes teljesítése! Nehezebb, mint bárhol egyebütt! A protestánsnak lelkiismeretére van bízva az Istenével való érintkezés és kiengesztelődés; ebben az egyéni subjectív folyamatban neki az ő egyháza csak *utmutatást, segítséget és támogatást* nyújt, de nem *ígér bizonyosságot*. A mi egyházunk mindenik tagjától azt várja, hogy saját lábain járni törekedjék; nőjön és érjék a lelkiismeret és hit dolgaiban mindaddig, a mig *férfi korra* juthat. Ez a feladat pedig módfelett nehéz, de csak úgy fogjuk teljesíteni igazán *magas prot. hivatásunkat*, csak úgy fogunk lassankint a kitűzött Krisztusi célhoz közeledni, csak úgy kerüljük el a tévutakat s úgy tudunk őrizkedni a „római igától“: ha buzgó lelkikészséggel és törhetetlen hithűséggel igyekszünk minden időben e nehéz feladat megoldására. E küzdelemnek jutalma nem testi és „bizonyossága kétségbe nem vonható!“

És végül még egy „Rómába vezető ut!“ A katolikus egyháznak jó szövetséges társa az a kedélyekre ható *sok külsőség, titokzatoság, fény, kép, szobor, tömjénfüst, félhomály és ceremónia, melyek az érzékies és a láthatatlan ismeretére, s „lélekben és igazságban“*

imádásának szellemi magaslatára még fel nem jutott lelkekre nézve ellenállhatatlan hatást gyakorolnak még ma is. Ezt elismerjük s ezzel szemben mi mégis csak az apostoli *egyszerűséget* és a Krisztusi *tisztaságot* állithatjuk szer-tartásainkban és tanainkban, mert bár az ott nyerhető külső behatás élénkebb, gyorsabb és erősebb, s a mi feladatunk itt is összehasonlíthatlanul nehezebb, mivel a lelki és szivbeli érettségre, az erkölcsi és szellemi *nagykorúságra* alapítjuk sikerünket: képesek vagyunk inkább még egy ideig nézni, hogy néhányan távoznak egyházunknak rögzös utakon bár, de biztos üdvre vezető hajójából ama vonzó, érzékies és kényelmes uton; de az emberek nagykorúságát be kell várunk, a Krisztusi céltól csak azért, hogy *könnyebb* legyen munkánk, nem szabad eltántorodnunk, mert mi nem az emberek *nagy számát* és *testét*, hanem *lelkét* és *szívét* akarjuk megnyerni és egyházunkba vezetni egyedül a Krisztus által mutatott uton, mert meg vagyunk mondva, hogy: „senki más alapot nem vethet, mint a mely már vettetett az Ur-Jézus-Krisztusban!“

A szolgálatnak ^{*}igájától ^{*}való őrizkedés mellett protestáns feladatunk még ma is, hogy: „*álljunk meg a szabadságban, melylyel a Krisztus szabadakká tett minket!*“ Hogy miben áll ez a Krisztusi keresztyén szabadság, azt fejtette Pál apostol és tovább értelmezték az ő nyomán reformátoraink! Szabadság a vallásban minden emberi tantól, találmány- és tudománytól; szabadsága a keresztyén öntudatnak és lelkiismeretnek, mely csak Isten és az ő szent lelke által korlátoltatik; szabadság arra, hogy csak a Krisztusban és az ő evangéliumában higgyünk!

Sok időbe került, a mig maga a protestáns egyház is képes volt ezen tisztán keresztyén és protestáns *alapelveknek* horderejét és következményeit felfogni. Ugy volt ezzel is, mint a hogy más, világot átalakító nagy princípiumokkal történni szokott: annak első képviselői és védelmezői egy ideig még önmaguk

sem ismerték teljesen az abban rejlő óriási ösztönző és átalakító erőt; s épen ezért álláspontjuk igazolásánál és védelmezésénél gyakran tévesztették szem elől a lényegest és helyeztek főpontosságot a mellékes szempontra. A helyett, hogy a római egyháznak Krisztustól eltérő, sőt vele sokban ellenkező *alapelveit* támadták volna meg a lelkiismeretbeli és hitbeli szabadságnak tisztán protestáns fegyvereivel: hosszasan és példás kitartással csetepatéztak és disputáltak velük külső viszályok, ferdítések, egyes tanok és lényegtelen dolgok felett s e miatt igazságuk mellett is nem egyszer a rövidebbet húzták.

A protestantizmus feladata korunkban már nem abban áll, hogy régi iskolai harcokat elevenítsen fel és folytasson. Azok a fegyverek, melyeket Róma ellen ma harcba kell vinnünk, a *lelkiismeretbeli és gondolkodás szabadságnak* nagy, tiszta keresztyén és hamisítatlan protestáns alapelvei; a *magyar nemzeti egyháznak* inspirációi és a *keresztyén türelem*. Ezekben áll a keresztyén és magyar protestáns szabadság fogalma! Ez valóban keresztyén, mert hiszen ki volna képes a Krisztust aképpen elgondolni, hogy ne evangéliuma igéjének hatalmával, személyiségének varázsával és a belső meggyőződésnek erejével akarjon hatni? Mily balga volna már magában véve a feltevés, hogy Krisztus megelégednék lélek nélküli tömegek megtérítésével és a kényszerkereszteléssel? Nem, — a *lelkiismeretbeli szabadság* lehet csak az igazán Krisztusi eszköz és hatalom!

S hogy ez a Krisztusi elv igazán protestáns alapelv, az bizonyításra nem szorul, mert örök betűkkel van feljegyezve a reformáció történetének lapjain, s kitörölhetetlenül bevésve érzelmünkbe, gondolkodás módunkba és szivünkbe egyaránt!

Az evangéliumi szabadság ezen szellemi fegyvereivel kell tehát a harcot folytatnunk *nekünk és népünknek* közösen. Azonban — harcfolytatás közben sem szabad pillanatra is megfélemednünk a keresztyén *szerelem* és *türelem* nemes erényéről. Nem szabad feledni, hogy mi csak *önvédelmi* harcot folytatunk azon célból, hogy Róma újabb tulkapásait és mértéktelen hatalmi követeléseit elhárítsuk, vagy mérsékeljük, s Krisztustól nyert keresztyén szabadságunkat megvédelmezzük; *de mások szabadságát megsemmisíteni, vagy lelkiismeretét bénítani semmiképp se akarjuk!* Lelkiismereti dolgokban világért sem akarjuk véleményünket másokra erőszakolni, se meggyőződéséért mást üldözni: de másfelől hitünk és lelkiismeretünk szabadságát magunk is féltékenyen őrizzük és erős kézzel védelmezzük bárki ellenében is!

A „csalhatatlan“ pápa kárhóztatást mondott úgy a lelkiismereti- és vallás szabadság, valamint a sajtószabadság felett; (1864. decz.

8-iki Encyclica) — és milyen ironája a sorsnak — XIII-ik Leo pápa, még mikor Pecci Joachimnak hívták és perugiai püspök volt, könyvet irt „a szent szűznek nevééről“ s az az „index librorum prohibitorum“-ba került s később mikor pápává lett, csak nagy nehezen lehetett utólagos mentő expediensek igénybe vételével a „papai csalhatatlanságon“ esett eme csorbát úgy a hogy kiköszürülni! — Igy szokta az erőszakkal elnyomott szabadság megboszulni magát az ő ellenségein!

Mi ilyent nem teszünk és vallásunk szelleme szerint nem is tehetünk! Dönthetetlenül szilárd ugyan a mi Krisztusi alapra épített vallásunk és egyházunk alapelveinek igazsága és üdvös volta feletti meggyőződésünk: de azért „egyedül idvezítőnek“ anyaszentegyházunkat nem nevezzük; s mások meggyőződésében az igazat és jót készséggel elismerjük, s szabad véleménynyilvánításáért senkit nem üldözünk, mert tudjuk, hogy igazi vallásos üdv elvre bármely keresztyén egyház tagjai juthatnak, ha hit és lelkiismeretbeli szabadságukat külső, érzékies ceremóniákkal és emberi koholmányokkal fel nem cserélik.

Álljunk tehát szilárdan a protestáns evangéliumi szellem ezen szabadságában s a keresztyén szeretet mély érzületében: akkor egyszer mind küzdünk minden lelki iga ellen, s teljesítjük a protestantizmusnak magas rendű feladatát! Igy lesz alkalmazható ma is a *Luther* mély értelmű biztatása: „A Mindenható is támogatni fogja nemes törekvésünket szent lelkével és kegyelmével!“

A mi árvánk.

Milyen szomorú sorsa van az árvának. Nincs neki senkije, nem gondol senki rá. Csakhogy éppen vetnek olykor egy-egy sovány falatot, mi csupán az éhen halástól elég. Vézna, élettelen szájalomra méltó teremtés ő, mindenütt lóg le róla a rongy, az elhagyatottság ül ki minden vonására. Csoda-e ha megbizhatatlan lesz s félve ejti ki e szót: Anyám.

Ilyen árva a világon millió van, de van ilyen szerencsétlene a mi egyházkerületünknek is. „*Elemi iskolai tanügye*“ ez a nyomorult. Nem tehetem többé, hogy bánatos lelkem fájdalmának kifejezést ne adjak, ha ezen árvánkra tekintek. Ezt annál inkább tennem kell, mert tanügyünk sorsa egy negyedszázad után forduló ponthoz jutott, mennyiben az őszi közgyűlésen új vezetőt nyer. A ki pedig figyelemmel kíséri a mai szellemi mozgalmakat tudja, mily elhatározó befolyást gyakorolnak a vezetők, mennyire rányomják egyéni bélyegjüket azon ügyre, melynek zászlaját lobogtatják. Nem akarom távolról sem érinteni Parádi Kálmán kiváló buzgóságát, érdemeit. Különösen a gimnasiunmi tanügy és szerelés terén sokáig emlékeztetes lesz neve. De ne vegyék övéi rossz néven, tudom a megboldogult érzékenységét már nem érintem, ha az igazság érdekében megjegyzem, míg a középiskolákért ugyszólva határtalanul lelkesedett, az elemi iskolák nemesebb értelemben vett ügye kezei között mintha elvesztették volna jelentőségüket. Allításom igazolására hivatkozom azon 23 jelentésre, melyet néhai a jegyzőkönyvben olvashatólag

a kerületi gyűléseken megtett. Különösen az utóbbi tíz év alatt, mikor ezen ügy engemet is közelebről érdekelt, mindig némi keserőséggel fordítottam tovább. Zilah, Szászvároson, ha a kollegium udvarán, egy flasster követ kicseréltek, az már benne volt jelentésében, de hogy kerületünk 4—500 elemi osztályának mi fáj, mi jaj, arról fájdalom nem értesültünk s így a kerületi közgyűlés sem foglalkozhatott velük. Pedig ezen árva száz, meg száz sebtől vérzik. Én azon sok adminisztratív ügyet melyet, az elemi iskolák s tanulók érdekében elvégzett, (az el. iskolai rendszabályokat kivéve) különösen érdemnek nem tekintem, ilyenekre a legtöbbször kevesebb kvalifikáció is elég. Azon bajokat óhajtottam volna látni középiskoláink ügye mellett melyek 18 egyházmegye elemi iskoláinak testén rágódnak. Azon élő lelket, mely minden szervezetet éltet vagy koporsóba juttat. Nem is lett volna azokat nehéz felfedezni, mert 18 egyházmegye 18 tanügyi előadója bizonyára velemmel együtt évenként elkeseregte a bajokat, de azok úgy látszik ott nyugosznak csendeszen az igazgató tanács levéltárában, ha csak mint valami élő kövek egyszer szólani nem kezdenek. Pedig elmondanák ezek, hogy elemi iskolánkban a vallás és egyházi énektanítás érdekében régóta harcolnak egyesek s egyházmegyék, folytatják a legtöbbször a szemlalom harcot, mert a kerület hatályosabb szava nem igen adott nyomatékot az ügynek. Az egyházmegyék pedig a legtöbbször hasztalanul erőlködnek, mert maguk a papok tartják holt malasztanak igen sokszor ismert személyek által sürgetett határozatokat.

Csak egy pillantást kell vessünk az elemi iskolában használt *tankönyvekre* s azonnal feltűnik a mi öngyilkos politikánk, gondatlanságunk. Állami iskolából kikerült tanítóink egyházkerület által megnem engedett tankönyveket szelvényben használják (pl. Vargyas történelem s földrajz). Lehet az ilyen egyházellenes üzemek ellen kikelték egyes egyházmegyék, de a kerület nem vehetett tudomást róla, s a lére rágja az anyaszentegyház testét. Ezt tovább így nézni nem lehet, a kerület gyakorolja hatásosan jogát a tankönyvek tekintetében, sőt igyekezzék oda hatni, hogy felekezetünkhöz tartozó tanítók minden jellegű iskolában, miniszterileg engedélyezett s általunk elfogadott tankönyveket használjanak, ezt elvárhatjuk különösen olyan helyeken, hol csak a mi-, vagy tulajdonképpen hozzánk tartozó növendékek járnak. A *nem felekezeti iskolák vallás-vizsga* ügye régóta kísért. Négy száz iskola várja ennek egyöntetű rendezését. Tudva levő, hogy a legtöbb egyházmegye, talán az egy esperesi vizsgálat kivételével, keveset gondol arra, ezsn iskolákban egyházi érdekeink minő elbánásban részesülnek. Nekünk tapasztalatunk van, hogy *vallás-vizsga biztosságok* kiküldése nélkül, legtöbb helyen czélunkat nem érjük el. Szinte tanácstalanul állunk a *körlátogatókkal* szemben is régóta. Találunk tájékoztató utasítást 40 felekezeti iskolánkra vonatkozólag, de mikor 40 más jellegű iskolába járó növendékünket is figyelemmel akarjuk kísélni évközben is, egyházunk jól felfogott érdekében, csak a törvény szellemére hivatkozhatunk, a tanielügyelők jó indulatára vagyunk utalva, mert fájdalom némely még felekezetünkhöz tartozó tanító is nagy hajlandóságot érezne a kiutasításra, mint a hogy tudomásom szerint közelebről még egy esperessel is megtörtént. Iskoláink *felszerelésére* mind kevesebb gondot fordítanak. Hanem a vezetők a mindenható államosítás-utáni vágyóban emészti életüket, mikor majd eljő János pap országa s az állam mérhetetlen erejével mindent pótol. Nálunk igaz úgy mutatja erejét, hogy hat év alatt nem voltunk képesek egy olyan földgömböt kapni, mely rendszeren megvan az utolsó felekezeti iskolában is. — Mily kimondhatatlan nagy haszonnal járna, ha egyetemes egyházunk ki tudná eszközölni,

hogy államsegélyt élvező tanítóink kivétel nélkül *olyan kiegészítést nyernének tanításukért, mint az állami iskoláknál működők s a mostani egyháztól járó fizetések énekvezéri díjazásul* szolgálnának. Mondhatom ha ez egyszer bekövetkeznék, egyszem vágnék az államosítás után, egyházunk tanácsosai bátorabbak lennének, az állam egyszerre leszerelné a sokszor indokolatlan államosítási követeléseket, elég olcsó áron. Mi pedig nem halnánk bele, sőt szivesen elhordoznók az iskolafentartás költségeit. Így legalább nem tábláznák be veteményes kertjeinket, nem kellene sokszor ádáz harcot vívni azokkal, kik arra volnának hivatva, hogy a mentés és egyházépítés nagy munkáján fáradozzanak. Ezzel kapcsolatban szólhatnék arról, hogy énekvezéreinknek egyházunkhoz való viszonya még mindig nem elég rendezett. Az iskola *mulasztások* tekintetében sok helyen segítséget várnának a kerülettől. Hátha még elgondoljuk, hogy az új viszonyok, kerületünkben végbement nagymérvű államosítások egy egészen új, még talán ismeretlen elemi iskolai politikát tesznek szükségessé, másként elvesztjük egyik legfőbb erősségünket.

Ezeket azért mondám el röviden, hogy igazoljam részben elégedetlenségemet. A multon tanulva, jobban igyekeznők berendezni jövőnket. Szinte felesleges is tán megjegyezni, hogy félre értene engemet az, ki ezen szavaimból gimnasiun ellenes szándékot olvasna ki. Ez nincs azokban. Én örömmel látom azoknak fejlődését. Megelégedéssel szemlélem, hogy ezekben is az egyházi szempont elkezd foglalni az őt megillető helyet. Tán a jövő évtizedek statisztikája nem fog oly szégyenletes bizonyoságot tenni innen kikerült növendékeink hithűségéről, mint a közel multban itt tanultak kötelezései hirdetik.

Gondoljuk meg hát a dolgot, mig nem késő. Hagyjunk fel ezen egyoldalú tanügyi politikával. Másként egyházunk legfőbb erősségei, drága reménye szemeink előtt dülledeznek össze. 240 felekezeti, 400 más jellegű elemi iskolába járó 59.317 növendékünk érdeke csak megérdemel annyi figyelmet, gondoskodást, mint 10 felsőbb intzsetünk 3.159 hallgatója. Ezeknek érdekében is kövessünk el minden lehetőt, mert innen kerülnek ki idővel egyházunknak s részben társadalmunknak vezetői, de azt sem szabad felednünk, hogy amazok egyházunknak, az erdélyi magyarságnak teste és *fenntartója* léssen. Tagadhatatlan, hogy kerületünk intéző köre, közelebbi időben több érdeklődést mutatott elemi iskolánk iránt, de a távolról szemlélőben önkénytelenül azon impressio keletkezik, hogy mindezt inkább a felsőbb hatóság (konvent) nyomására tette. Egy öntudatos, minden irányba kiterjedő iskola-politikára, hogy mennyire szüksége van, a papság is érzi. Ezen váltáságokban mindig a vezetőkre hivatkoznak, mindent csak tőlük várnak. De a pap a legtöbb helyen ha körül néz s számba veszi a vezetőket, csak magát találja. Neki kell minden irányban a harcot megharcolni még saját munkatársával szemben is. Mert, tisztelet a kivételeknek, de tanítóink jó részét valami átkos egyházellenes szellem tartja megszállva. Mindent követelnek az egyháztól (annak magasabb érdekére nem tekintve), de ha lehet minél kevesebbet munkálkodnának érte.

Az én szerény indítványom hát ezek után az lenne. *A kerületi közgyűlés a reánk nézve is kötelező zsin. törvény 451. §. utolsó kikezdése értelmében a többi bizottságok normája szerint válaszon tanügyi bizottságot, azt ossza fel két „különálló” osztályra, annak egyike népiskolai osztály legyen. Válasszon mindkettő részére külön előadót, akár a mostani fizetési megosztásával, vagy anélkül is. E bizottságot beható és részletes jelentés tételre utasítsa a gyűléseken. Nézetem szerint nem feltétlenül szükséges, hogy az előadók kolozsváriak legyenek. Az adminisztratív dolgokat el-*

végzi az Ig. tanács, az érdemleges ügyeket vidékről is lehet referálni. Ez a jórészt többi kerületknél gyakorlatban levő eljárás kevésbé költséges, alkotmányosabb s egészségesebb szellemet termelő az egyházra nézve.

De határozzon bármiként a kerületi közgyűlés bölcsessége. Én a magam álláspontjával tisztában vagyok. Elkieseredett, kiméretlen harczt fogok folytatni szóval és írásban mindaddig, míg látni fogom, hogy kerületünk ezen „*árvája*“ jobb és méltóbb elbánsásban részesül. Lehet ezen kerékkötő természetemmel magamra maradok, de az nekem mindegy, én harcolni fogok egyházaért utolsó leheletemig.

Lajos Fános,
bögözi ref. lelkész.

TÁRCZA.

A nagy-csányi ev. ref. egyház és ujon épült templom, torony és pap- lakjának története.

(Ünnepélyesen felolvastatott 1901. július 7-én.)

(Folytatás.)

Már 1896. tavaszán Horváth József akkori főgondnokkal az imaházban levő harangot az 50 frt költséggel készült harangszékre a toronyba felhelyeztettük, majd még ugyanazon évben 135 frt költséggel egy templomi harmoniumot hozattunk, minek a költségeihez jó asszonyunk Tisza Lászlóné 50 frttal, Horváth József 40 frttal járultak, a többi összeg is közadakozásból került ki. Bár a kottát nem ismerem, de azóta állandó kántora vagyok az egyháznak fizetés nélkül.

Még ugyan ezen évben deszkakerítéssel szüntettük meg a kert és udvaron levő pusztaságot.

Május 10-én a millenáris ünnepély alkalmával népes egyházi közgyűlésben — már a mennyire 30—40 egyént népesnek mondhatunk, mert hiszen a 14,000 hold határterületen szétszórt kálvinista magyarság nem volt több 180—190 léleknél — kimondottuk, hogy a millenium emlékére megvetjük alapját egy építendő templomnak az által, hogy minden önálló egyháztagnak, ilyen volt 40 család — egy évig napi egy krajczárt fizet be s ugyan akkor kérő íveket is bocsátottunk ki, azonban a 200 példányban szétküldött kérő-ívekre csak 39 frt jött be, nem sok, de célunk felé legalább egy csigalépés volt ez is.

De annál lelkesebben karolta fel ügyünket Szemerjay Gyula tordai járás főszolgabírája, ki a hozzá jutott kérést járása minden községében köröztette, s mikor a felhívás megjárta minden községet, nem volt meglepődve az eredménnyel, újból kibocsátotta hát azzal a határozott felhívással: elvárja minden község birájától vallás- és nemzetiség különbség nélkül, hogy legalább 50 krral hozzá járjon a m.-n.-csányi kálvinista magyar templom felépítéséhez. Az „elvárom“ óhajta hatott, mert egy ízben beküldött nekünk egy takarékpénztári könyvecskét 49 frt 97 krt, később egy másikon 22 frt 47 krt, összesen 72 forint 43 krt. Sok ilyen közigazgatási tisztviselőt adjon az Isten minden vármegyének!

Fokozta építési kedvünket helybeli nagy bérlő, Fodor Ferencz ur azon nagylelkű és be is váltott ígérete, hogy az építés céljára 10,000 téglát ajánlott fel készen kiegészítve és beszállítva; ez nekünk az építésnél 400 koronát képviselt, 15,000-et pedig 28 koronába számítva ezerét, itt is kedvezményrel volt hozzánk 180 koronával, mert a még ezenfelül szükséges téglamennyiséget 80 koronáért szállítottuk. Összesen tehát innen is 580 korona értékű segítséget kaptunk.

Majd, hogy célunkat annál jobban és hamarabb elérhessük, két merész vállalkozást kockáztattunk meg, két táncmulatságot rendeztünk az iskolában a templom javára.

Nagy merészség volt itt, a Mezőség egyik elismert sártengerében a mulatságnak még gondolata is, de hát azért sikerült mind a kettő, mert itt is az érdemes

Fodor-család állott a rendezés élén, az egyik 56 forint 91 krt, a másik 111 frt tiszta jövedelmet hozott az egyháznak. Fogadják érte úgy az érdemes Fodor-család, mint a mulatság részesei az egyház forró köszönetét.

Ha már a kibocsátott kérő-ívekkel a gyűjtés oly gyarlón sikerült: megpróbálkoztunk egy országos személyes gyűjtéssel is, ha nem is nagy eredménnyel, de mégis csak lett sikere ennek is, 158 frt 30 kr. folyt be ebből is építési célunkra.

Már volt valamelyes tőkénk, mikor Zeyk Károly Nagyérdemű főgondnok urunktól azt az értesítést kaptuk, hogy a mikor az építés folyamatba indul, Tisza Lászlóné ömértósága és négy leánya egyen-egyen 400—400, tehát összesen 2000 koronát bocsátanak az egyház rendelkezésére. Ez az ígéret elég volt arra, hogy most már tervek szöjjenek, lépéseket tegyenek.

E közben azonban folytonosan építettünk, 1896-ik évben épült a fásszin, a nyári konyha és pince kijavítása 70 frt költséggel, 1897. évben a gabonás 120 frt, 1898-ik évben a szekérszin és egy istálló 80 frt, 1899-ik évben egy törökbuzáskas 115 frt költséggel, és ezek az építkezések mind a különben is szegény hívek és az egyház megterhelése nélkül, az egyház csekély tőkéknek épségben hagyásával, sőt az építési alap folytonos nevelésével történtek e csekély jövedelemből a nélkül, hogy adóhátrálékkal, vagy adóssággal megterheltük volna magunkat, igaz, hogy a mily mértékben gyarapodott az egyház, én abban a mértékben szegényedtem, mert azt tartottam és ma is azt tartom, hogy nincs szegény egyház sehol, ha van munkakedv és lelkesültség az egyház szolgáljában.

Külföldi szemle.

Schleiermacher emlék. A modern theologia megteremtőjének, a szelleműs philosophusnak, az unio egyik megalapítójának, a hatalmas szavu predikátorának és a szabadságharcz lelkes honfiának a német protestantizmus végre hozzá méltó emléket állíttatni. Már 1863 előtt, születése 100-ik évfordulója közeledésekor indítottak volt lelkes férfiak hasonló irányu mozgalmat, de reményük nem teljesedett. E mulasztást fogja pótolni e széleskörű és egyetemes mozgalom, mely egy 1400 főre menő lelkes gyülekezet egyértelmű elhatározásából kiindulva, bizalommal fordul a német protestáns világhoz. Schleiermacher minden szellemi örököséhez, hogy a 15000 márkára számított összeghez járuljon kegyelete adójával. Az emlék a háromság-templom elé van tervezve, melynek negyedszázadon át volt lelkésze a nagy férfiú. — A pártok és árnyalatok mai torzsalkodásaiban, mikor mintha sokszor feledésbe merülne a sokféle adomány és egy lélek s a keresztyén protestáns szabadság egysegítő gondolata, kétszeresen nagy horderejű gondolat kárpótolni a mulasztást, s egyesülni annak emléke körül, kit, a reformatorok közös sorsát illusztrálva, minden ma küzdő párt atyjának nevez tévedéseire is tán rendszereket rak, de összefogó, nagy szelleméből nem mindig merit. A mi protestáns papságunk is, s nem utolsó sorban épen erdélyi reformatus papságunk is, e sokszor üldözött modern szellemi irány híve s azért hisszük, hogy a protestáns világ kegyeletes öröme köztünk is visszhangra talál.

A Weingart ügy befejezése. A vallási meggyőződése miatt ornabrücki lelkészi hivatalából s a hannoveri tartomány egyházból kirekesztett lelkésznek ügyében, kit azért üldöztek el s azért nem fogadtak be a weimari egyházba, mert a hitvallás betűjét nem vallotta s Krisztus testi feltámadását nem tanította, közelebről döntött az egyházi testület végzését helybenhagyó forum, a nagyherczeg. A döntés teljesen ellentétes azzal az egész német protestáns világot átható váradalommal, mely egy impozáns memorandumban is kifejezést nyert; a hivatalos nyelv diplomatikus kifejezéseinek ünnepélyes lepleben ugyanis hideg elutazást ad tudtul a petíciót benyújtó nődaiaknak, — merev hivatkozással az örállók törvényes

eljárásra, s az ilyen alkalmakkor mindig ismétlődő leereszkedéssel várva el tőlük, hogy ezután is tartsák távol a „veszélyt“ az egyháztól! Hogy milyen veszélyt, nem mondja meg; bizonyosan nem is köteles vele; hanem igenis, mutat fel egy más veszedelmet a lelkesétől megfosztott női egyház élete, hol „az önmagában is csekély templomlátogatás egyszerre a fagypontra süllyedt“ s hol „az eddig napvilágra került jelekből szinte bizonyosan lehet arra következtetni, hogy a női egyházak egyébiránt békés érzülete úgy politikai, mint egyházi tekintetben a jövőben teljesen elenyészik.“

E döntés májusban kelt. A procedura még tartott, midőn Weingart a congenialisabb brémai egyházkerületbe kandidáltatott, s június 8-án meg is tartotta próbabeszédét, s 11-én a borgfeldi egyház lelkeszévé is választatott, $\frac{3}{4}$ -évet a szavazatoknak. Talán költőibb igazságszolgáltatás s Brémának is nagyobb dicsősége lesz vala egy egyhangú választás; de annak az egy negyednek scrupulusait vagy komoly ellentállását is elfeledtetni a férfias, bátor öröm, melylyel a brémaiak, a protestáns szabadságnak eddig is őrállói, várják maguk közé Weingartot az Abderiták közül.

Nem lehet ezek szerint csodálkoznunk, hogy e rendkívül nagy horderejű kérdés megmozgatta az egész protestantizmust, s míg pártját fogta a lelkiismereti szabadság vértanújának, épen, mivel ezen életbevágó kérdés hőisének ismerte fel védelmi, sőt harci állásba állította a protestáns világot, hogy e féltett kincsét látja fenyegetve. Futólag legyen említve, szindarab alakjában a közönség elé van vive; *Ludwig Keresztély*: „A hit bíróság“ (das Glaubensgericht) cz. „hannoveri korrajz“-ában. Nem tör parnassusi dicsőségre, igazán, nem is hosszú életű drámai mű; de arra elég, a mit elakar érni: hogy figyelmeztesse a német protestantizmust, mily teendőket várnak rá, hogy megőrizze, vagy, a hol kell, visszavivja a reformáció első nagy elvét, a lelkiismeret szabadságát, s kérelmetlen ellenállásra bírjon e „beláthatatlan veszélyvel“ fenyegető kísérletek ellen. Cselekménye bizony sovány; szerkezete eléggé gyöngye; talán, nem is akart, „korrajz“ voltához híven, az elszórt tagokból egy isteni alakot formálni, talán egy Hamletetalkotó fantázia kellene hozzá: de ítélete találó; drámai mű léte, emberi szenvedélyek küzdelméül mutatja be ugyan a harcot, de az embereken túl ott sötétlik a rém: az embereket, igaz gyarlók, betűimádók is, egy hideg váz mozgatja, a tekintély, s abban nem tesz különbséget, hogy az e tekintély — a betű.

Ilyen hangú ítélettel nyilatkozik a francia protestáns *La Vie Nouvelle* is (új élet), melyet, ha heves-ségénél s talán elhamarkodott reformra sarkaló radikalizmusánál fogva nem érthetnénk is vele egyet, a lelkiismereti szabadság türelmetlen védelméért szívesen közlünk. — Így ír: „Ez elbocsátások hovatovább napirendre kerülnek. Sok zajt csapnak, ha a római egyházból egy-egy pap áttér. De mielőtt hangos diadalmi harsonákat fújnánk, jól tennők, ha figyelemre méltatnók saját kríziseinket. Ezek az elmozdított lelkesek, kiket az egyházból elűztek, mert nem akartak hazudni, élő birálatai egyházi szervezetünknek. Bámulatunkra méltók, mert volt bátorságuk odakiáltani *Ana pecunia tecum sit*, mert ritka szabadelvűséggel vonakodtak különbséget tenni esoterikus és exoterikus igazság közt. Hangosan proklamálták a reformáció első alaptételét, az egyéni lelkiismeret, a hitnek egyéni kialakítása tételét. A krízis egyaránt dogmatikai és erkölcsi természetű. A kérdés ez: szabad-e elfogadnom egy hitvallást, mely nem saját hitem kifejezése? Szabad-e hazugság által lépnem az egyházbába? — A baj forrása az egyház fogalmában van. Reformátoraink nem hajtották egészen

keresztül a reformatiót. Az által, hogy az irás mellé odatették a hitvallást, az evangéliumi egyház a katolikusnak másolata lett (doublette). S a mily szűkeblű ez egyház dogmatikai kérdésekben, épen olyan nagylelkű a vallási és erkölcsiéiben: megelégszik eszépen, ha hivei háromszor életükben, a keresztelelésnél, esketésekor és temetés alkalmával igénybe veszik szolgálatát — — ugyan az az egyház, mely egy Weingartot letesz hivatalából, mivel a Feltámadottnak testéről hetesodox nézeteket vall, és egy Harnack hivatottsága ellen vetot jelent be, mivel nem hiszi, hogy a „fogantatott szent lélektől, született szűz Máriától“ a keresztyenség alapköve.

E kiélezett kifejezések, miket nem mérsékelhetett talán a nemzeti együvértartozás gondolata, sulyosoknak látszhatnak; de az alapgondolat visszatér a német recensensek ítéletében is. A brémai *Emde* pl. az említett üdvözlés szabad, nyílt kimondása után, mely jövődö munkatársát, mely külső sorsa ezen megnyugvásakor kél lelkében, aggodalmainak is kénytelen kifejezést adni, mert úgy látja, hogy a hatalom, mely titkos ujjával e küzdelmet végigjátszotta, könnyen szedhet még áldozatot. E hatalom ugyanis nem az egyének ereje, hanem a *rendszer*. A rendszer a csalhatatlan szabály szerint berendezett élet. S azért kérelmetlen ellensége minden valóságos életnek az ő sokféleségében, sajátos egyéni létében, ellensége az egészséges fejlődésnek és haladásnak. Tisztelői nem tehetnek másként, kénytelenek rabszolgái lenni. Hogy itt a rendszer „egyház“-nak nevezetik, sajnálatos, de nem változtat a dolgon. Ez az egyház így az institúció vagy a tan csalhatatlan elvére épített vallásos élet s mint ilyen, kérelmetlen ellensége mind annak, a mit épen ápolnia kellene, az igazán üde és egyénileg élő vallásos életnek. Itt akkor nincs szó egyéniségről, önálló hitről, lelkiismeretről, szent meggyőződésről — itt csak a szabály van és az institúció. S ha valakinek élte jó és rossz napjai, barát és ellenség beszélne is türelmetlen hitéről, munkás szeretetéről, „nem tesz semmit, a zsidót meg kell égetni, csak megmaradjon a szent szabály. Ezért csak felesleges az *Emde* öröme; hiszen az ilyen rendszernek csak *ilyen* gyümölcse lehet s a szomorú kérdés nem multa idejét: ki lesz a következő áldozat? Azért őszintén, nyíltan, becsületes harczra hívja a lelkiismeretet ezen megtámadtatások ellen, melyeknek az a nagy hatása a pozitív nyereség, hogy a szolidaritás érzését már is fölkellette s ezzel a szellemi egység becsületét megadta. A dicsőség e vallási türelem, szabadság proklamációjára, Brémára is háramlik. „A boldogult *Lip-sius*“, fejezi be *Emde* irását, „fájó szívvel beszélt a kollegiumban arról, hogy milyen kevés asyluma van Németországban a vallási szabadságnak. Isten tartsa meg őket számunkra. A német protestantizmus lelkiismerete lehetnek ők.“

A Vatikánból.

II.

A Kelet-Indiában tavaly megejtett népszámlálás adatai nagy meglepetést idéztek elő a Vatikánban. Minthogy az angol kormány által végzett hivatalos népszámlálás hitelességét nem lehet kétségbe vonni, minden áron igazolni szeretnék azt a feltűnően érzékeny veszteséget, mely a katolikus egyházat érte. Olyan kommentárt irnak tehát hozzá, mely az ő szempontjukból szépítheti ugyan a száraz tényállást, de megváltoztatni nem képes azt az öröndetes eredményt, mely azt bizonyítja, hogy a protestáns vallás hivei a Himalaya-hegység tövében is öröndetesesen terjed és hiveink még ott is szaporodnak, a hol a szaporodás ellensúlyzására Róma minden képzelhető eszközöket fel szokott használni.

Ugyanis arról van szó, hogy mig ezelőtt ötvenkét évvel, 1840-ben a protestánsokból álló angol helyőrséget leszámitva, még százezer protestáns benszült sem volt egész Kelet-Indiában, most már 1,398,722 lélekre szaporodtak fel.

Fájdalmas szívvel konstatálja a Vatikán hivatalos lapja hogy „ijjesztő mértékben gyarapodnak a nem-katholikusok“ a mennyiben aránylag több mint egy millióra emelkedett a számuk. No de ennek a „csodálatos haladásnak“ meg is adja az okát, a maga régi, ismert módja szerint. Mindjárt kijelenti, hogy ezt a jelenséget azzal a bűvös erővel lehet megmagyarázni, a mint az ottani benszülöttekre a protestánsok. pénze gyakorol. Igen, mert úgy tudják a bronz kapuk mögött, hogy a protestánsok tömérdek sok pénzt költenek lélekvásárlásra; a protestáns missiók dúslakodnak a kincsből, a mit hivatkozva toborzására kiadnak. Ugy tudják, hogy hivatalokra való kinevezéseknél igazságtalanul olyan előnyökben részesülnek a protestánsok, a melyekből „az egyedül idvezítő egyház elnyomott árvái“ ki vannak zárva. Ezt az állítást ugyan kézzelfoghatóan megczáfolják az alkirály, lord Curzonnak a jelentései, — de Róma csak azt szokta elninni, a mi neki jól esik.

Nem ujság az sem, hogy azzal az eljárással, mely náluk ugyancsak hathatós rendszerré csontosodott meg, meggyanúsítják lelkiismeretbeli furdalások nélkül a protestáns vallás ottani apostolait, megtagadják hitünk hódító erejét és azt mondják, hogy az apostoli hivatást összekötik az uzsorával, merő anyagi érdekek fűzik az áttért bennlakókat a missionáriusokhoz; haszon, nyereszkesedési vágy játsza a főszerepet; azt állítja, — de bizonyításnak seholy semmi nyoma, — hogy a protestáns hittérítők pénzt szottak előlegezni az ujonczaiaknak s minthogy többnyire nem tudják megfizetni az adósságukat, örökre lekötözött rabszolgáik maradnak a protestáns hittérítőknek, harmad- és negyedigien.

Ezzel a vakmerő állítással hogyan fér össze az a bár szűkszavú nyilatkozat, a melyet a kelet-indiai hirrovat főtisztelendő krónikása véletlenül, vagy tán csak gunyból kieresztett a száján akkor, midőn kénytelenségből beismeri, hogy a mi hittérítőkink közül sokan tényleg elvitázhatatlan buzgóságot fejtenek ki?

A különböző felekezetek rovatában az egyik különösen magára vonja a figyelmünket. Az áll abban a rovatban, hogy *kálvinista* mindössze 98 lélek van ott, még pedig 72 férfi és 26 nő. Ezek közt 69 az európai, 29 a benszülött, és pedig 18 férfi, 11 nő.

Ha úgy igaz a dolog, a mint a Péter-templom árnyékában tudják; ha mi csakugyan oly óriási összegeket használunk fel lélekvásárlásra: ugyan számítsák ki, hogy ennek a 29 benszülöttnek az áttérítése Kálvin hitére, mennyi rengeteg pénzünket emésztette fel?

Szamosparti.

Különfélék.

Az ev. ref. tanítók országos egyesületének közgyűlése. Egy hatalmas, életerős, számban és intelligenciában egyaránt tekintélyes egyesület, a magyarországi ref. tanítók országos egyesülete gyűlt össze kómoly tauácskorszakokra i. é. aug. 14-én Kolozsvárt, a theologia dísztermében. A közgyűlést a *Zsigmond Fercencz* kolozsvári ref. orgonista-kantor által vezetett 92-ik dicséret eléneklése után a *Hercepi Gergely* ref. lelkész magas szárnyalású alkalmi imája vezette be. Utána az egyesület elnöke, *Sinka Lajos* brassói tanító egy magvas és nagy tetszéssel fogadott beszéd kíséretében megnyitotta a gyűlést. Beszédében különösen hangsúlyozta azt a körülményt, hogy az egyház és iskola, mint egymással szoros összeköttetésben álló, egymásra kölcsönösen ható tényező, a legintimébb viszonyban kell, hogy legyen egymással. Az a gyakran hangoztatott vád, hogy a tanítóság talán nem eléggé hű egyházához — nem áll; mert az a hat éves múlt, melyre az egyesület visszatekinthet, fényesen megczáfolja azt és bizonyítja, hogy a tanítóság egyházának intézményeihez, vallásának hitelveihez, annak organumaihoz mindig hű volt. Továbbá rámutat azokra a tendőkre, azokra a reformtervekre, a melyek a ref. iskolák anyagi és

erkölcsi szervezése, illetőleg a meglevőknek fokozatos kifejlesztése tekintetében a ref. tanítóság közreműködésére várnak.

Különben a gyűlés mindvégig nagyon élénk és valóban tanulságos volt. *Uray Gyula* derecskei tanító felolvasásában a református egyházat és iskoláit vezette át párhuzamban a történelmen egészen a legújabb időkig. Becses értekezésének mintegy tanulsága az, hogy a ref. iskolákat a múltban a szeretet és a küzdés tartotta fenn. Küzdés: az önkény és a viharok ellen, s a szeretet: vallása és egyháza iránt. Tehát a jövőben is ez a kettős hivatás jelöli meg feladatát. *Farkas Imre* mezőturi tanító kétségkívül nagy szakismerettel és alapos utánjárással megírt értekezés kapcsán beszélt az iskolaszervezetről és a szaktanfelügyeletről. Az egyházat a felnőtt emberhez, az iskolát a gyerekekhez hasonlítva, bizonyítja, hogy ha szenved az egyház, fáj az iskolának is; és, hogy az iskola nem állhat fenn az egyház védelme nélkül.

Beszél a mai kornak realismusáról, mely a szomorú tapasztalatok szerint mindent megmételvez: vallást, tudományt és művészetet, s hatása még népiskoláinkban is mutatkozik. Ezen deprimáló bajon csakis az iskolaszervezet és szaktanfelügyelet reformja, még pedig vallás-erkölcsi alapokon való reformja segíthet. *Szalóky Péter* az énekeskönyvjávitására vonatkozólag tett egy pár javaslatot, mit a gyűlés egyhangulag elfogadott. A *Dávid Mihály* pénztáros jelentéséből kitűnik, hogy az egyesületnek 200 tagja van, részint egyesek, részint testületek. Sajátságos, hogy egyházkerületünk általában nagyon kevés taggal van képviselve s csak e gyűlésen jelentették be tomegsebben leendő tagságukat.

A gyűlésnek kétségkívül legérdekesebb pontja a *Sinka Lajos* elnök és *Simon Károly* alelnök által a közgyűlés megbízásából szerkesztett, a zsinat elé terjesztendő memorandum tárgyalása volt. E memorandum a tanítók kívánalmait a főpontban terjeszti elő: 1. Népiskoláinkban a vallástaniítás, az erkölcsi képzés helyesebb irányba terelése; a református közérzés, hagyományos buzgóság ápolása. 2. A tanítók jogi helyzete az egyházi önkormányzatban. 3. Felekezeti népoktatásügyünk külső, kormányzati vezetése, a belső iskolai élet irányításának önállóbbá tétele, paedagogiai tekintetben a tanítók szakismereteinek érvényesülése minden — erre illetékes egyházi testületben vagy bizottságban. 4. A tanítók anyagi ellátása s ezzel kapcsolatban a kántortanítói fizetések rendezése. A terjedelmes és nagy tudást igénylő munka részletes indokolás keretében tünteti fel e kívánalmak jogosultságát. A vallástaniítás módszerét *katechetikai alapra* óhajtja fektetni a mai, tulnyomólag *bibliái történelmes* módszer helyett s nagyon helyesen, ez utóbbiakra nézve az ujszövetségi szent-történetekre fekteti a fősúlyt, főszeközéül pedig a *bibliái olvasást* tüzi ki. Felekezeti öntudatunk erősítésére, a vallásórák szaporítására, a módszer javítására, konfesszió-nális jellegének kidomborítására, az egésznek bensőségteljesebbé tételére van szükség.

A memorandum legsarkalatosabb pontja kétségkívül a 2-ik. A református tanítóság az egyházi önkormányzat kereteiben nincs oly arányban képviselve, mint a mily mértékben erre joga volna. Ez igaz is. Nincsenek úgy beillesztve az egyház organizmusában, mint a hogy az egyházhoz való viszonyok szükségessé tennék. Egyházi törvényeinkben az áll, hogy: „Az ev. ref. egyház alsó és felső iskolái mindenestől az egyház testéhez tartoznak.“ Ez az elv azonban a gyakorlatban nem érvényesül. A magasabb kormányzó testületekben — egyházkerület, konvent, zsinat, — nem foglalhatnak helyet, s legfeljebb csak az egyházmegyei gyűlések nyitják meg előtte sorompóikat. Mindenesetre nem lehet figyelmen kívül hagyni az egyháznak azt a hatalmas er-

kölességi erőt, melyet az ő 4000 tanítója képvisel. Hogy kötelességét teljesítse, jogokkal is kell felruházni. Ennek mintegy folytatása a 3-ik pont, a mely különösen a tanítóknak az egyes egyházi kormányzó testületekben való részvételét czélozza, megfelelő arányban. Végül a 4-ik pont a tanítók fizetési minimumát 1200 koronában óhajtja megállapítani, s ha talán az egyház, szűk anyagi viszonyai mellett, ezt nem volna képes megadni, úgy sürgetni kell az 1848. XX. t-cz. alapján az állam megfelelő segélyét.

E memorandum, — melyet a közgyűlés is egyhangulag elfogadott, bizonyára nagyon sok, igaz és jogos kívánalmat foglal magában. Az egyház kétségkívül tudja és érzi, hogy tanítói bizony elég mostoha viszonyok között vannak, s nem is akarhat elzárkózni a méltányos kívánalmak teljesítése elől. De nagy körültekintésre és mélyreható, alapos — és igazságos bírálatra lesz szüksége a zsinatnak s bizonyára jóakarátát nem tagadja meg derék testületétől.

A gyűlésen ott volt mindvégig *Dr. Bartók György* erdélyi püspök is, ki élénk érdeklődéssel kísértte a gyűlés folyamatát s a gyűlés végén nagy megelégedéssel távozott. Ott voltak: Herepei Gergely ref. lelkész, dr. Kecskeméthy István és Pokoly József theol. tanárok; Szvacsina Géza polgármester, Meszlényi Sándor gömörmegyei s. tanfelügyelő, a kolozsvári lelkészek, tanárok, tanítók s nagyon sok városi érdeklődő közönség, valamint vidékről az egyesület tagjain kívül is számosan.

A közgyűlés után bankett volt a „Központi“ vendéglőben s a pohárköszöntők során minduntalan kitűnt az a bensőség és szeretet, mely magyar hazánk ref. tanítóságát egyházához, vallásához és hazájához fűzi.

Templom-torony-gomb feltétel Nagy-sármáson. A nagyméltóságú Földmivelésügyi m. kir. Miniszter Ó exellentíája által elrendelt templom építése anynyira haladt, hogy f. év aug. 10. a gomb vallásos ünnepélyvel feltéteztett. Az egyház hívek közadakozásából negyven munkás megvendégeltetett, mely alkalommal népmulatság volt kellemes időben az állami Ovoda kertjében. Az ünnepély költségeihez járultak az ev. ref. egyház híveken kívül még a helybeli románok és izraeliták is — igazolták, hogy Nagy-sármás községben nincs nemzetiségi gyűlölet, nincs felekezeti surlódás, de van testvéri szeretet. A díszes templom f. évi szept. hó 30-ára készen lesz, s valószínűleg a berendezés még ez évben megtörténik a templom szentelés. Dobay Lajos, ev. ref. lelkész.

Gyászhir, Kósa Károly, magyar péterfalvi ev. ref. lelkész életének 51-ik, boldog házasságának 21-ik évében f. év és hó 14-én este 9 óraker két és fél évi súlyos szenvedés után jobb létre szenderült. Özvegye és kilencz gyermeke siratja a feledhetetlen drága férjet és édes apát.

Csintalan Gyula ur, kolozsvári orgonakészítő, a székelykocsárdi ev. ref. templomba egy 7 változatu új orgonát készített, arról az átvételre meghívott öt szakértő egyhangulag oda nyilatkozott, hogy az ugy csinos külsejű, mint erős szerkezete s kifogástalan tiszta és kellemes hangja által a magasabb igényeknek is megfelel. A miért is nevezett Csintalan Gyula urnak egyh. előljáróságunk nevében köszönetet és elismerést nyilvánított és öt egyházaink előljáróságainak pártfogásába ajánlom. Székely-Kocsárd, 1902. aug. 14. Pap István ev. ref. lelkész.

Mételyezés. A Debr. Prot. Lapból olvassuk, hogy a deési iskolás gyermekeknél közkézen forog a „Das Waisenkind“ czimű klerikális heti folyóirat. A legutóbbi szám gyermekpredikációt közöl, mely dr. Luther Mártonnak a hatodik parancsolathoz való viszonyáról elmélkedik. Okoskodásának menete az, hogy Jézus mondása szerint boldogok a tisztaszívűek, mert ők az Istent meglátják. És ime, Luther maga átlépte a hatodik parancsot, sőt azt nyivánította, hogy valaki ezt a bűnt ezszer is elkövetheti. A lap még sok, itt fel nem sorolható, de ott néven nevezett

erkölcsteler elveket tulnjdonit Luthernek, s így végzi a beszédet! „Oh, ez borzasztó, nem tudom tovább folytatni. Végső szavaim hát ezek: semmi, ami tisztátalan, el nem juthat az égbe, ezért el Luthertől, el Wartburgtól, el a protestantinsmustól és térjünk XIII. Leóhoz! Térjünk Rómához, a katolikus egyházhoz!“ Mi itt csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy a hol a gyermekek lelkét így mételyezik, ott nem ok nélkül fordulnak el hova-tovább erősebben a pápás egyháztól; s valóban nagyon kétségbeesett fejvesztés és szalmaszálhoz való kapkodás foghatta el a klerikálisok lelkét, ha eszközök dolgában már itt tartanak! Bizony, maholnap talán már nálunk sem lesznek hátrább a pápások ausztriai atyjokfiainál!

Hivatalos rész.

Sz. 959.—902. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett felenyedi III. osztályu egyházköztség lelkészi állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, udvarral, kerttel és — egyházhatósági becslés szerint — 1663 korona 18 fillér, mely áll dézmkárpótlási kamatból, canonica portio haszonélvezetéből, malomvamból, failletményből és pénzül fizetendő kepeből. Az állami iskolában teljesítendő vallástanításért külön tiszteletdíj jár.

Pályázati határidő 1902. szeptember 10.

Minősítvénnel és szolgálati bizonyítvánnyal fölszerelt pályázati kérvények nt. Sándor János esperes aához (Miriszló, u. p. Nagy-Enyed) küldendők.

Kolozsvárt, 1902. aug. 19.

Dr. Bartók György,
püspök.

Sz. 957—1902. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület hatósága alá tartozó romániai egyházmegyében levő *püsti* egyházköztség rendes lelkésztanítói állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: 2600 frank évi készpénz fizetés és lakás.

Pályázhatnak ref. lelkészek, lelkészjelöltek és okleveles tanítók. A román nyelvet beszélő lelkészek vagy tanítók előnyben részesülnek.

Pályázati határidő 1902. aug. 26.

Képesítési és szolgálati bizonyítvánnyal fölszerelt folyamodványok e határidőn belül, püspöki hivatalomhoz küldendők.

Az állomás f. évi szeptember hó 5-én elfoglalandó. Kolozsvárt, 1902. aug. 19.

Bartók,
püspök.

Szám: 957—1902. PÁLYÁZAT.

A *bukaresti* ref. egyházköztség fiuiskolájánál két *férfitanítói* állomásra pályázat nyittatik.

Az állomások egyelőre ideiglenesen 1600 frank évi javadalommal töltetnek be. 1—2 évi sikeres szolgálat után a most kinevezett tanítók az egyházköztség előterjesztésére 2400 frank évi alap fizetéssel és öt ízben esedékes 200—200 frank ötödéves korpótlékkal fognak állandósittatni.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu tanítók. A kik a román nyelvet beszélnek, előnyben részesülnek.

Pályázati határidő 1902. aug. 26.

Képesítési és szolgálati bizonyítványokkal fölszerelt folyamodások, e határidőn belül, püspöki hivatalomhoz küldendők. Az állomások f. évi szeptember hó 5-én elfoglalandók.

Bartók,
püspök.

Szám: 957—1902. PÁLYÁZAT.

A bukaresti ref. egyházközség leányiskolájánál egy nőtanítói állomásra pályázat nyitattik.

Az állomás egyelőre ideiglenesen 1300 frank évi javadalommal töltetik be. 1—2 évi sikeres szolgálat után a most kinevezett tanítónő az egyházközség előterjesztésére 1500 frank évi *alapfizetéssel* és öt ízben esedékes 100—100 frank ötödéves korpótlékkal fog állandósítani.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu okleveles tanítónők. A kik a román nyelvet beszélik, előnyben részesülnek.

Pályázati határidő 1902. aug. 26.

Képesítési és szolgálati bizonyítványokkal felszerelt folyamódások, e határidőn belül, püspöki hivatalomhoz küldendők. Az állomás f. évi szeptember hó 5-én elfoglalandó.

Kolozsvárt, 1902. aug. 19.

Bartók,
püspök.

3142—1902.

ÉRTESÍTÉS.

Mindenik kollegium mt. Előljáróságának.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur f. hó 11-én 56293 sz. a. tudatta hatóságunkkal, hogy az 1883. évi XXX. tcz. 23. §-ából kifolyólag Hamar István budapesti ev. ref. theologiai tanárt küldötte ki a kormány képviselőjéül a szászvárosi ev. ref. főgymnasiumnál folyó évi szeptember 10-én megtartandó javító és pótló érettségi vizsgálatra.

Kolozsvárt, 1902. aug. hó 16-án.

Bartók György,
elnök.

Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

3122—1902.

FELHÍVÁS

az érdekelt esperes aaihoz.

A káplántartási államsegélynek a f. év III-ik évnegyedére a jogosultak részére utalványoztatása végett felkérjük az érdekelt esperes aait, hogy a szokott kimutatást lehető rövid idő alatt felterjeszteni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1902. aug. hó 14-én.

Bartók,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

1004—1902.

FELHÍVÁS

a görgényi egyházmegye Tiszteletes lelkészi hivatalaihoz.

Az egyházi törvényekhez kiadott utasítás 205—206. §§. alapján, hivatalos tisztelettel kérem, az ürességben levő nagyercse-únokabalái egyházban, — egyelőre a jelen polgári év végéig terjedőleg, — istentisztelettartásra, az alábbi sorrendben megjelenni sziveskedjenek:

1. Benedek Árpád	1902. okt. 5 d. e.	Nagyercse d.u. Unoka
2. Báka György	12	Bala
3. Bójte Ödön	19	Unoka
4. Csiki Károly	26	Bala
5. Dénes Gyula	nov. 2	Unoka
6. Dénes József	9	Bala
7. Farkas Károly	16	Unoka
8. Gergely Lajos	23	Bala
9. Horváth Ödön	40	Unoka
10. Imre Árpád	decz. 7	Nagyercsén és Balán
urvacsorát oszt.
11. Ince Ferencz	7	Unokán urvacsorát
oszt.
12. Jánosi Béla	14	Nagyercse d. u. Bala-
Unoka
13. Kis Lajos id.	21	Nagyercse d. u. Bala-
Unoka
14. Kis Lajos ifj.	26	Nagyercsén és Balán
urvacsorát oszt.
15. Kovács István	26	Unokán urvacsorát oszt.
16. Lénárt József	28	Nagyercse d. u. Bala.

Megfelelő időben, a további sorrendet is megfogom állapítani a jövő évre.

Gernyeszeg, 1902. aug. 9.

Csekme Ferencz,
görgényi esperes.

3093—1902. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi iskolaszékhez és népiskolai előljáróságához.

A czimzettek szives figyelmébe ajánljuk a nmltsg. vallás és közoktatásügyi miniszter urnak a kir. tanfelügyelőséghez f. év 2715. eln. sz. a. intézett köyetkező körlevelét:

„Élet és nevelési rajzok (Emlékezéseimből) írta: Samu József tanítóképző intézeti igazgató, kiadótulajdonos: Grezlf János pestmegyei kir. segéd-tanfelügyelő (lakik: Budapesten, VIII. Szentkirályi utca 3.) című munka a gyakorlati paedagogia legfontosabb alapigazságait világos, könnyed módon mély érzéssel és vonzó melegséggel tárgyalja, s mint ilyen minden néptanító által kiváló haszonnal olvasható. Ez okból felhivom a tanfelügyelőséget, hogy a jelzett művet a vezetés alatt álló állami községi társulati és magán kisdedóvodák, elemi népiskolák, felső nép es polgári iskolák tanítóinak, valamint a tanítói könyvtárak számára leendő megszerzésére a legmelegebben ajánlja.“

Együttal megengedem, hogy azon állami elemi népiskolák tanítói könyvtára részére, melyeknél a beiratási díjakból a könyv beszerzésére fedezet van, a mű a beiratási díjak terhére megszereztessek.

Kolozsvárt, 1902. aug. hó 13-án.

Bartók,
elnök.

Maksay János,
tanügyi előadó.

Szám. 950 1902.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett farczádi IV. osztályu egyházközség lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: gazdasági épületekkel, veteményes és gyümölcsös kerttel ellátott tisztességes lakáson kívül: 1. föld jövedelem 45 kor. 32 fill. 2. Jogositványok 8 kor. 3. Kézpénz 4 kor. 4. Termény 585 kor. 50 fill. 5. Munkabeli szolgálmány 3 kor. 34 fill. 6. Alapítványi kamat 8 kor összesen 654 kor. 16 fill. Fizetés-kiegészítési államsegély (1300 koronáig) 677 kor. 19 fill. Megjegyztetik, hogy a termény javadalom 1904. évi, április 24-ig felerészben az özvegy lelkésznét illeti, — a megválasztandó lelkész csak is a jelzett időn kezdve élvezi az egész javadalmat.

Pályázati határidő: 1902. szeptember 10.

Minősítvény és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt folyamódványok nt. Menyhárt András esperes afiához adandók be Kecsetbe (u. p. Székely-Udvarhely)

Kolozsvárt, 1902. augusztus hó 18.

Dr. Bartók György,
püspök.

Sz. 955—1902.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a deési egyházmegyébe kebelezett doboka ev. ref. egyház most szervezett iskolájánál a kántor-tanítói állásra pályázat nyitattik.

Javadalom: Kétszobás lakás, konyha kamara, pincze teljesen új épület, egy negyed hold veteményeskert; 800 korona fizetés, melyből 794 korona államsegély, az egyház 1 hold kaszálót ad 6 kor. érték.

Kötelelességei: Az egyházi tantervszerinti tanítás, míg a lelkészi állás üres, az isteni tiszteleteknek egyedül, az állás betöltése után a lelkésszel való végzése.

Csak kellően képesített, ev. ref. vallásuak pályázhatnak.

Pályázati határnap 1902. szeptemb. 30.

Folyamódványok nt. Pap István esperes afiához S. M. Berkeszre u. p. Nagy-Somkut küldendők.

Kolozsvárt, 1902. aug. 19.

Dr. Bartók György,
püspök.

Bartók,
püspök.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félvre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Szervezetmódosítás. Tanárválasztási szabályzat.

— Levél a szerkesztőhöz. —

„Tanártörvény-javaslatom,“ melyet becses lapod idei 9. számában közzétettél, igénytelen egyéni vélemény volt, két, mindenestre egymástól függő kérdéstről. Egyik a tanárok egyh. ker. közgyűlési tagsági joga. A másik a tanárválasztás módja.

A szakaszokba foglalt javaslat-alakot ottan takarékoságból választottam. Legrövidebben úgy fejthettem ki a kérdésekről gondolataimat.

Igazad van, hogy az a közzétett véleményem most már kötelez rá, hogy az Igazgatótanács ugyanazon tárgy hivatalos Javaslataihoz lapodban hozzászóljak.

Első szavam a tetszés — azt hiszem, köztetszés — szava, hogy az Igazgatótanács mind a két kérdéssel egyidőben foglalkozik, s így kapcsolatosságukat maga is vallja. Egyidőben bocsátja ki véleményezésre is mind a két javaslatot.

Az illetékes testületek véleményei is mind a két javaslatra f. évi szeptember 20-diki hatánapra kéretnek be.

Czélszerű, hogy a sajtó útján való vitásuk mentül előbb történjék.

Ennek a megindítására szölitottál föl; nem késlekedem vele.

Az Igazgatótanácsnak az a javaslata, a melyet „az egyházkerületi közgyűlés szerveztének módosítása tárgyában“ tett — lényeges elveiben, irányában, megfelel annak a várakozásnak, a melyet egyházkerületünk külön szerveztének továbbfejlesztéséhez egyetemes egyházunk zsinati törvénye és közvéleménye köt. Ennyit róla általánosságban.

Egyenkint veszem az 1—5. pontban szövegezt „irányelveket.“

„1. Az egyházmegyék képviselői mindig felerészben egyházi, felerészben világi tagok legyenek.“ Helyesen; kivitelét azonban az

egyetemes egyházi törvény szellemében úgy képelem, hogy a választást ne az egyházmegyei közgyűlés végezze, ne is a választandó képviselők számának megfelelően beosztott választókerületek presbytériumai; hanem minden egyházmegye összes presbytériumai szavazzanak az egyházmegye összes — felerészben egyházi, felerészben világi — képviselőire.

„2. Az egyházmegyék képviselőjében ugyanannyi közgyűlési tag legyen a gondnoki karból, a hány egyházi tag hivatalból képviseli a közgyűlésen az egyházmegyét.“ Ugy legyen; még pedig ezeket a képviselőket is hadd válasszák az egyházmegyei gondnokok közül, időről-időre, az egyházmegyebeli összes presbytériumok.

„3. A tanítók ne küldjenek külön képviselőt az egyházkerületi közgyűlésre, (hanem képviselő választási jogukat csak egyszer, az egyházmegye közgyűlésén gyakorolják.“) Jól van; de ezt a (hanem)-mel kezdődő tételt töröljük ki. A tanítók, választási jogukat, mint vélni bátoroktam, a presbytériumban fognak gyakorolni.

„4. A kollégiumok képviselőjében, az előjáróságban 6 évre megejtendő választás útján, ugyanannyi tanár küldessék ki közgyűlési képviselőül, a hány a gondnok. Az előjáróság képviselőjében közgyűlési tagokul megválaszthatja az előjáróság akár a választott, akár a kinevezett tanárokat.“ Egészen igazságos, azzal a feltétellel, hogy a tanárválasztás súlypontját, a jelölés jogát, az egyházkerület az érdekelt eljáróságok hatáskörébe utalja. Ezt a feltételt pedig már *itt* ki kell mondani.

„5. A közgyűlés új szervezete a szerzett jogok figyelembe vételével lesz életbe léptetendő, tehát az átmeneti időszak megrövidítése czéljából mondassék ki, hogy ezentul választandó, vagy kinevezendő tanárok nem lesznek hivatali jogon tagjai a közgyűlésnek.“ — Első felében méltányos, második felében természetes járuléka az előbbi 4 pontban kifejezett irányelveknek. Alkalmazni kell azonban a megszorítást egyfelől a mostani, másfelől pe-

dig, a fennebbi 2. pontból kiindulva, az ezután választandó egyházmegyei gondnokokra is.

Áttérek az Igazgatótanács másik Javaslataira, „a tanárválasztási szabályzat tárgyában.“

E javaslat vezérgondolata az, hogy a választást ne a közgyűlés, hanem egy különleges, új közgyűlési bizottság, a mely némi tekintetben hasonlítana a mostani jelölő bizottsághoz, némi tekintetben meg a mostani egyházkerületi főtörvényszékhez — eszközölje. A tanárjelölést első fokozaton az érdekelt intézet előjárósága ejtené meg, második fokozaton, esetleg módosítva és véglegesen határozva is, az Igazgatótanács. A választás eredménye tudomásvétel végett jelentetnék be az egyházkerületi közgyűlésnek.

Nem ismerem mindazokat az autonóm felekezetektől beszerzett adatokat, a melyeket e javaslat készítője szem előtt tartott. Viszont én sem tárhatom fel rövidesen mindazokat az adatokat és tapasztalataimat, a melyekre már moggyöződésemet alapítom. Elég, ha megjegyzem a következőket.

Nem tartom kívánatosnak, hogy az egyházkerületi közgyűlés kiadja a kezéből a kollégiumi tanári székek végleges betöltésénél a döntő határozat jogát.

Még kevésbé tartom kívánatosnak egy költséges új bizottság szervezését, melynek különben az egybealkotása sincs elég szerencsésen kigondolva.

Es képtelenségnek tartom a jelölési jognak azt a gazdátlanágát, mely szerint az előjáróság fölterjesztését az Igazgatótanács módosíthatja, s ha a „képesítettség tekintetében nem ért egyet a koll. előjáróság előterjesztésével, véglegesen határoz,“ (4. pont) úgy hogy aztán a felett magában a választó bizottságban is „sem vitának, sem döntésnek helye nincs.“ (6. pont.)

Es végül nem látom sehol azt a két águ biztosítékot, a mely nélkül (és ez változhatatlan meggyőződésem) tanárválasztási reformunk semmit sem ér; — a melynek egyik ága legyen az, hogy a kipróbált helyettes tanárt, kivált ha az magának az intézetnek volt növendéke, esetleg tanárképezdei alumusa is, az előjáróság, legalább jelölési joga erejéig, biztosíthassa a rendes tanári székre leendő előléptetésről; másik ága legyen az, hogy a rendes tanár is csak „próbaidő fentartásával“ alkalmaztatván, az egyházkerületi közgyűlés által külön kimondandó véglegesítésére öntudatos és egész tanári pályájára lendítőleg kiható buzgósággal tegye magát méltóvá.

Ezen biztosítékok kérdését, uraim, ha jót akarunk, nem szabad sem a kicsinyes féltékenység szempontjaiból, sem finnyáskodva, sem az inertianak kedvezve, fölfognunk. Föl kell emelkednünk arra a pontra, a honnan nem azt látjuk, mi kellemesebb, kényelmesebb az egyeseknek, hanem azt, hogy mi használ

legtöbbet az ügynek, a melynek szolgáit keressük.

Mit kívánok hát a tanárválasztási új szabályzattól? A következőket.

1. A tanárjelölés (szabályozandó módon) legyen az érdekelt előjáróságok joga. Az igazgatótanács oldhassa ugyan fel a szabályok mértékét nem ütő jelölést, de új határozatot hozni az előjáróság legyen köteles. A huzavona senkinek sem lesz érdeke, s a közgyűlés amugy is véglegesen rendelkezik és dönt.

2. Rendes tanárt „próbaidő fentartásával,“ vagy ha már másutt véglegesen alkalmazva volt, „az egyházkerületi közgyűlés megerősítési jogának fentartásával“ alkalmazni — az Igazgatótanács teljesen illetékesnek lesz kimondható. Hisz az Igazgatótanács legfőbb kormányzó testületünk. Jogilag és erkölcsileg felelős minden tettéért a közgyűlésnek és a közvéleménynek. Tagjai: az egyházi főtisztviselők és statuskuratorok, de meg a 6—6 évre választott tagjai is, tiszteletünk és bizodalomunk teli mértékének birtokosai. Bölcsesség, ügyszeretet, pártatlanság — semmiféle különleges és költséges választó bizottságtól sem várható biztosabban, mint tőlük. Mit akarunk hát egy új emelettel, egy külön bizottsággal, melynek java része amugy is valószínűleg az igazgatótanácsiak közül telik ki? Egy ellenvétést és egy követelést azonban jogosultnak vélek. Az Igazgatótanács fizetéses tisztviselőit fölmenteni tanárválasztási ügyekben a tanácskozástól és szavazástól, s aztán helyettök az érdekelt kollégium előjáróságának két-két gondnok és két-két tanártagját szavazattal hívni be: azt hiszem, sokan fognák ezt az érdekelt körökben, részint megnyugtatónak, részint czélszerűnek találni. Az egyetemes egyh. törvény szellemének és (v. ö. 45. §. utolsó bekezd.) s kollégiumaink közjogi helyzetének is megfelelne ez. További fejtegetésbe itt nem bocsátkozom.

3. A választás megerősítésének; illetőleg, a próbaidő leteltével, vagy előbb is, az előjáróság és Igazgatótanács előterjesztése alapján, a véglegesítésnek joga, a mostani választási jognak tisztos maradványául, tartassék fenn minden áron az egyházkerületi közgyűlésnek.

Ennek a három pontba foglalt irányelvnek a megfontolását és elfogadását jó lelkiismerettel ajánlom minden illetékes tényezőnek. Az alkalmazásnak, a kivitelnek sokféle módja lehet. Az, a melyet „Tanártörvény-javaslatomban“ előterjesztettem, lehet igen körülményes, lehet nagyon tökélytelen. Alapul nem is ajánlhatom én. Csak a hármas elvet; *jelöljön* tanárt az érdekelt előjáróság; *válasszon* (nevezzen ki) az igazgatótanács; *véglegesítsen* az egyházkerületi közgyűlés.

Több mondanivalóm a tárgyról ezuttal nincsen. Köszönöm, szerkesztő barátom, hogy ennyire alkalmat és helyet adtál, készítettél is.

Váró Ferencs.

A történeti magyar egyház bajai és hivatása.

Felolvastatott a brassói ev. ref. egyház közgyűlésén, az 1901. évi jelentéssel összefüggésbe hozva.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Mint rendszeren eddig is tettem, úgy ez évben is jelentést terjeszték a közgyűlés elé református anyaszentegyházunk és egyházunk helyzetéről és azon fontosabb eseményekről, a melyek közelről érdekeltek és érdekelnek mindnyájunkat, mint buzgó keresztyéneket és törzsgyökeres magyarokat. Előterjesztett eddigi, valamint a jelenlegi jelentésemnek egy célja volt és van: a protestáns buzgóság emelése; a felekezeti öntudat céltudatossá tétele!

Mélyen tisztelt közgyűlés! Már mult évi jelentésemben feltüntettem, hogy a magyar protestantizmusnak életerejét sorvasztja a klerikális aknamunka, a közöny és az elviselhetetlen teher. Már pedig a magyar fajnak és itt is első sorban nekünk m. protestánsoknak jólfelfogott érdekünk, hogy anyaszentegyházunk, ez a magyar vallás, melynek egykor még a katolikus világiak is támogatására siettek; ma a beállott nehéz válságos időkben megvédve legyen a rombolástól; sőt új erőforrásokkal ellátva, jövőben is védbástyája lehessen nemcsak a lelkiismereti szabadságnak, hanem annak a speciális magyar fajnak is, mely e szervezet keretében kereste fel és találta meg a nemzeti erőt, mely az egységes, független magyar állam alkotmányának kiépítésénél semmiképpen sem nélkülözhető.

Látszólag ugyan magasabb fejlődésnek indult nemzeti államiságunk és művelődésünk, de a kinek szeme mélyebben vizsgálja a dolgokat, vajmi keserű valóságokat kénytelen a látszat mögött szemlélni. Mert nem szükség a valót riktó színekkel festeni, a klerikális aknamunkán kívül is minden felől veszély fenyegeti vérrrel szerzett ezeréves hazánkat. Mig Boszniában egy érsek a magyar nemzetet nyíltan meri rágalmazni, addig az oláhok külföldi pénzzel támadják a magyar államot. Ugyanekkor a zöldszászok nyíltan merik a magyart gyalázni és Németországban előkelő támogatókat szereznek ellenünk.

Ugyancsak már a szelid bánásági svábok is mozgolódnak ellenünk, sőt a jóra való rutén nép között is támad már orosz mozgalom. Mindezek aggasztó tünetek.

Mi, mint egyházszerkezet, bár a magas politikával nem foglalkozunk, a mi munkaterünk a lelkiélet emelése; de azért, mint nemzeti egyház, mivel hazánk érdekét még áldozatok árán is mindig szívünkön hordoztuk, a szomorú tünetek előtt elnem takarhatjuk szemünket. A mi történetünk, jövőnk a haza javával vannak összefüggésben; s mivel e haza földjén óhajtunk megvalósítva látni magunkra nézve Istenországga nagy törvényeit: Szorongó igyekezettel kell keressük és a megvalósítás útján munkáljuk a nehézségek elhárításának módjait a jövő felvirulás útjából.

Másfelől látjuk, hogy napjainkban miként terjed az államokat felforgató tévtanok sokasága. A téves eszmék, divatos bűnök, a szédelgés sokféle nemei terjednek és behatolnak a legegyszerűbb pórkunyhóba is és megmételtyezik az államok gerincz-ozlopaikat.

E szomorú tünetek, melyek még a nemzetiségek mozgolódásainál is veszedelmesebb korjelek, Magyarországon is ijesztő mérvben terjednek. Tekintsük meg, csak alsó néposztályunk otthonát, hallgassuk meg életelveit, vizsgáljuk cselekedeteit, szemléljük vallásos érzületét, megdöbbenünk!

Mélyen tisztelt közgyűlés! Az erkölcsi sülyedés még a nagy nemzeteket is előbb-utóbb romlásba

dönti. Ott van p. o. Franciaország, a hol épen az erkölcsi romlás következtében a szülöttek száma nagyon is fogyóban van. De nagy nemzetek századokig fennmaradhatnak még romlásukban is; azonban egy kis nemzet, minő a magyar is, hamar megérezné az erkölcsi erők hagyatlását. Ezért kell nekünk magyaroknak kétszeresen ügyelnünk, hogy a bűn meg ne rontsa népünket egészen. A jelek arra mutatnak hogy a nép komoly lelki gondozása igenis égető; mert Budapest és más nagyobb városaink romboló példája után, már a vidéken is lábra kaptak oly bűnök, melyeket még ajkainkra is venni resteljük.

Meg kell azért óvjuk, míg lehet népünk tiszta erkölcsait; mert az erkölcsnek Magyarországon különös jelentősége van. Nemzetünk kicsiny, minket mindenfelől ellenségek környeznek, nemzetünknek egyetlen támasza, talpköve: a tiszta erkölcs! A magyar e földön csak ősapáinktól örökölt benső erejével, családi életének makulanélküli tisztaságával tarthatja fenn magát. Ehhez pedig az élőhit, Isten örök törvényeinek ismerete és gyakorlása az egyedüli út!

De a népnek szüksége van vezetésre; kire nézzen a tömeg? Az állam sok irányu kötelességeivel a néplélek irányítására nem ér reá, de erre közvetlenül nem is hivatott; a tudományos intézetek pedig bizonyos tudásu színvonal elérésére, vagy az élet szükségereire való szakképzés nyújtására törekednek; nem tűzhetik ki céljukul, hogy az embert vezessék az egész életen át és keblükben lelkiegységet, Istennel belső békeséget teremtsenek. Ennek a szellemi munkatérnek művelése és sikerre vezetése az egyház feladata volt és kell, hogy legyen a dolog természete szerint, már csak a munka felosztásnak nagy törvénye alapján is.

A legnagyobb és leggazdagabb egyház a róm. katolikus, de ő hierarchikus szervezetével más érdekeknek szolgál: világuralomra törekszik, fennállása óta mindig. És a mennyiben mégis, kivált az utóbbi időben nagy mértékben foglalkozik a néppel, iskolákat, zárdákat állít fel, ezzel távolról sem az a célja, hogy a lelkiismereti szabadságra nevelje a népet, ellenkezőleg, hogy magához kösse és céljaira alkalmas eszközökké nevelje azt. Jellemző e klerikális nevelésre vonatkozólag Maurice Maeterlinek a híres francia simbolista írónak nyilatkozata: „Papi iskolában nevedtem. Lelkemet ott elmérgezték. Tíz esztendeig kellett küzdenem, míg egészséges felfogáshoz jutottam a klerikális nevelés után. Ma egy gyűlölet lakik a szívemben és ez, a klerikális nevelés iránt való izzó gyűlölet. Olyan az az oktatás, mint a mikor a kisedet megnyomoritják, hogy nagykorukban a czirkuszoknak mutogassák őket. A jezsuiták a gyermekek lelkét nyomoritják meg és az emberi önérték méltóságát porba rántják, hogy legyen, a ki lábuk alatt fetrengjen. A jezsuiták az emberiség az örök veszedelmét képviselik.“

(Folytatás.)

TÁRCZA.

Egy új adat a szászvárosi ev. ref. Kúnikollegium multjából.

Az egyházi főtanács által 1802-ben megindított kéregetés, elején legalább, nem elég sikerrel járt, ezért 1804-ben a szászvárosi ev. ref. gymnasium előljárósága az erre kapott engedély következtében felszólítást intézett a bércei hazában mindazokhoz, kiknek támogatását, áldozatkészségük megnyilatkozását reményleni lehetett. Ez a felszólítás így hangzott: „Az emberen az ISTE N i kép látszik ott, a' hol

ő valamely kötelességet maga szab eleibe magának, és azt szabadon bé-tölti; nincsen-is egy szentebb dolgot és egy szabadabb jó tselekedet a'nál, mint a'mely által a' jóltevő kegyesség gyakoroltatik.

Midőn a' jótéteménynek tzelja ki-mutatja magát, mint a' szegelet-kőnek való hely; a' kor a' Jóltevő meg-is nyugszik a'nak jól el-helyeztetésén, a' mit el-szánt az Urnak nevében.

Tudva vagyon, mely igen szükség légyen, egy kézügyben eső Magyar Oskolára Nemes Hazánknak ezen vég-helyjén, holott Nemzeti Nyelvünk-is egy szüntelen való elevenítés-nélkül ki-halna.

Ezen tzelra nézve a' Szászvárosi Gymnasium, köz haszonnal állott fenn; de fájlalva kell néz-nünk a'nak állapotját, mely-szerint még ma-is azon a' régi lábon áll, a' mellyen elsőben alkotott volt; azonban más Tanuló meg a'nak módját, és az intézetbe vett javítások mind e'korig a' kegyes ohajtások közt rekedtek.

Most pedig az Isteni gondviselés után reménl-jük, hogy ezen folyó 1804-dik Esztendő lenne az a' szerentsés idő-pont; melyben a' Felséges Királyi Fő Kormányzó Tanátstól nyert Engedelem mellett, a' kegyes Jól-tévők említett Gymnasiumunknak új Epochát tsinálhatnak, úgy pedig, hogy ezen a' Vidéken is, a' keresztyéni jól-tévő buzgóságnak egy élő Oszlopa fenn-álljon, és fenn-maradjon.

A' Jól-tévők adakozása, egyszersmind a'ra vok-soló ítéleteknek ki-fejezése lészen: vallyon egy Fejedelmünktől fundált 's nemesített Magyar Oskolánk el-enyészszék-é Hazánknak kebelében? vagy pedig újra fel-éledjen, és ezen Vidéket tovább-is boldogítsa?

Hogy pedig e' végre meg-külömböztetett tiszte-lettel folyamodunk a tekintetes Urhoz¹⁾ a'ra bátorít minket azon fellyeb dicsőített Isteni Kép, melytől a Tekintetes Ur²⁾ buzgón . . . sittelik (? lelkesittelik).

Mi ugyan szent Kötelességünknek fogjuk tar-tani, hogy ezen jól-tévő Kegyeseknek háládatos örök emlékezetét Jegyző Könyveink által meg-örizzük, de fel-lészen ez irva ama' kéz-nélkül irott Jegyző Könyvben, a' hól még azok a' Jó tselekedetek-is számba vétetnek, mellyek a' Világ előtt el vagynak rejtve, melynek reménysége alatt, feljebb említett Oskolánknak a' Jól-tévők kegyességére támaszkodó állapotját alázatosan ajánlván.

illendő³⁾ tisztelettel maradunk

a' Tekintetes Urnak

Szászvároson 20 Julii 1804⁴⁾

alázatos szolgálai.

Pogány László
Curator.

Sipos Pál⁵⁾
Rector.

Nro. 391.

Hogy annyival tisztábban számot vehessünk kö-vetőinktől, és adhasunk mi magunk is, kéretnek alá-zatosan a' kegyes Jól-tévők, kik különös tisztelettel megkerestetnek; méltóztassanak Kegyes Adományai-ka't a' Levélnek Numerussával meg-egygyező szám után följegyezni."

A „Felszólítás“ illető példányával id. gr. Haller János tisztelt barátom imént gyarapította m.-németii levéltáromat. A czimzett neve részben ki van sza-Kitva, szól Sz.-Kereszturra. Ez a levél tudtomra nem jelent meg sehol. — Közli:

Dr. Gróf Kun Géza.

1) Tentával irva, mint a megszólítás: Tekintetes Ur!

2) Szintén tentával irva.

3) „Illendő“, tentával irva.

4) Hasonlóképpen.

5) A nevek s a szám tentával irva.

A nagy-csányi ev. ref. egyház

és ujon épült templom, torony és paplakjának története.

Ünnepélyesen felolvastatott 1901. július 7-én.

(Folyt. és vége.)

Daczára a folytonos építkezéseinknek, már 1899-ik év végén részint igérvényekben, részint készpénzben 1500 forint építési alapunk volt, oly összeg már, a mi lehetővé tette, hogy az építés és terv, valamint a költségvetés ke-resztül viteléről gondoskodjunk. — Megkésztítettük tehát a tervet, melyszerint a paplak régi, földből vert falai ma-radjanak meg, csak az imaház helyébe jőjjön a templom egészen új fallal és elejébe torony 4 m. magasságban kőből és téglából, azon felül fából és a lakrész toldassék meg egy konyha- és kamarával.

Ezt a tervet és költségvetést helyben hagyta az ig-tanács 3553 frt és 19 kr. költség-összeggel. — Az építés tehát eszerint az engedélyezett terv és költségvetés szerint, de részletes szerződés mellett főgondnok urunk elnökle-te alatt tartott egyházi közgyűlésünkben 1899. szept. 7-én elhatározott és ki is adatott Antalfi Sándor és Tordai József iparos vállalkozóknak 3000 forintért azon kikötés-sel, hogy az építés 1900-ik év szeptember 1-ére legyen befejezve.

A vásár tehát már meg volt kötve, de a 3000 frt vállalati összegnek jórészt csak fele volt még meg. — Szükségünk volt még 1500 frtra, mit az egyházkerületi pénztár 32 évi törlésre fel is ajánlt kölcsönül, ha annak évi annuitását évenként 67 koronát az egyház magára vállalja, a kamatot az államsegély terhére utalta.

Most már gondoskodni kellett tehát egy oly alapról, mely biztosítson évenként 32 évig 67 korona jövedelmet. Rovatalra nem gondolhattunk, mert a hívek mind szegé-nyek, hanem épen kapóra jött az a körülmény, hogy szük-sége volt a közgazdasági ismétlő-iskolának egy kertre. Mentem megragadtam az alkalmat, hogy a polgári község vegye ki az egyháznak ez 1200 □-öles, eddig 7 és 5 frt évi hasznóbért jövedelmező kertjét 50 évre évi 30 forint hasznóbérért. A vármegye, de különösen Szemerjay Gyula járási főszolgabíró ur jó akaratával ki is vette, tehát meg lett az alap is, a mire felvehettük a 3000 korona központi kölcsönt; és az egyházat itt is nehogy esetleg valami ké-sedelmi kamat terhelje az esedékességi idő be nem tartá-sával, saját központi járandóságomat ajánlottam fel a 67 korona levonására.

1900-ik év tavaszára tehát össze volt hozva a 3000 forint vállalati összeg, a miért kötelesek voltak a vállal-kozók a terv szerinti méretekből és részletekből a szer-ződés értelmében az építést keresztül vinni, az egyház ezenfelül palakó, téglá és rakó porond adására kötelezte magát, ámde ezeknek költségei nem voltak még mind meg, minek összegyűjtésére vándor prédikálással magam köteleztem magam.

1900. év május 7-én megkezdődött a bontás, előbb azonban egy nyári lakásról kellett gondoskodni, így épült a gabonás végiben egy szin, a melynek padlása egyházi magtár — 120 frt költséggel. — Ez is egy nem számított kiadás vala.

A vállalkozókkal ki volt kötve, hogy lehetőleg hely-beli munkásokat alkalmazzanak, hogy legyen alkalmá min-denkinék krajczáros rovatálát ledolgozni. Ment is ez, mig bejött a kapálás ideje, de azontul idegen munkásokat kel-lött alkalmazni naponként 25—30-at; magoknak a vállalko-zóknak nem volt hitelük, óvadék nem létében pénzt nem lehetett kezükre bizni, s így mindennemű kiadást, nap-szamosok fizetését, a rovatálak levonását, bevételezését, a szükséges anyagok beszerzését mind én kellett eszközöl-jem s nagyon ügyeljek arra, hogy anyag hiányában ne-hogy helyt álljon a munka s a vállalkozók kártérítést követeljenek.

Óriási és nagy felelősséggel járó munka vala ez! S még ha megmaradhattunk volna a terv és költségvetes kereteiben, ámde a mint a rozzant papilakról is lekerült a fedél, a vert falak is egymásután dűledeztek alá, a meg-maradni tervelt falakból alig maradt valami, ezek helyébe tehát mind új falak, a tervelt 25,000 téglához még 23,000 kellett, ezerit 40 frtjával hozatni, a fatorony tervezete is elesett, 12 méter magas kőtorony határozott, megkét

szereződött minden kiadás, minden anyag, de mint a kiadási napló is mutatja, sokszor meghaladta a kiadás is a bevételt ezer, ezerkétszáz koronával.

Mint a kesergő Jeremiás állottam sokszor én is a falak fölött elcsüggedt reménységgel, testben, lélekben kifáradva s tünődtem, hogy egy 11 ezer koronás építkezést hogy végezzek be hat ezer korona fedezettel?!

Mikor már majdnem kétségbeestem, jött Zeyk Károly főgondnok urunk, mint a Noé galambja, hozva a már a Tisza-család részéről befizetett négy ezer korona mellé Tisza Etelka, Zeyk Károlyné ónagyságától 200 kor., Tisza Ilona gróf Tisza Istvánné 200 koronát és Tisza Lászlóné ónagyságától egy ezer 420, máskor 230 koronát, ezenkívül Tisza Lászlóné ónsága ezer téglát és a papi ebédlőbe egy csinos értékes cserép-kályhát adományozott 100 korona értékben.

Községünk érdemes jegyzője Pap Gergely ur is részt kívánt magának az építés költségeiből, a mennyiben 202 korona pénz és két szekér porond hozzávaló volt szives segítségének. Porondhozással ezenkívül még segítettek: Báró Jósika Gábor 9 szekér, Nagyosi Sándor 7 szekér és egy szekér fahozás Tordáról, Hadarean Ilia 1 sz., Mokán Ilia 1, Ruzs Lázár 1, Kun Kelemen 1, Mokán Mitru 1, Tisza Lászlóné 27 szekér porond és 3 szek. téglá, Kimpul Antal 8 sz., Farkas testvérek 8 sz., Hary Bálint M.-Böböl 2 sz., Czékó Károly 12 sz., Zeyk Károly 3 sz. téglá Ajtonból, Péter Antal ref. pap 38 sz. porond, 3 sz. téglá és 2 szekér fa Tordáról. Gabonasegély a községből 81 és fél litervéka csős-tengeri és 1 véka buza.

Még az építés folyama alatt kezembe vettem én is az apostoli vándorbotot, hogy collectiót gyűjtsek az építés céljaira; a mint az egyházmegyei tanácsnak is beszámoltam vele, meglátogattam 15 egyházközséget s gyűjtöttem azokban 776 korona 73 fillért és ha ehhez adjuk a természetben tett fuvar értékét 439 korona 20 fillért; 1215 kor. 93 fillért teszen az, a mivel csekélységem is hozzájárult ezen missiói egyház megerősítéséhez.

Még egy nevezetes tényről kell megemlítenem. Említettem fennebb, hogy az egyházközség a fatorony helyett kőtorony építést határozta el s ennek költségeire Tisza Lászlóné ónagyságától 1000 korona kölcsönt vett fel egy évi időtartamra. — Még el sem telt az idő, mikor a kölcsönt vissza kellett volna adni, látva óméltósága, hogy a nagy munka szép befejezést nyert, újból a Noé galambja lett főgondnok urunk, hozta az örömhírt, hogy kegyes patronánk az 1000 korona tartozást elengedte az egyháznak, hogy ne terhelje az egyházat semmi adósság! Ez a nemes tény nem szorul dicsőre, meg sem kísértem a dicsőretet, mert ha a legzengzetesebb szavakból is szedném össze ezt, úgy sem tudnék elég méltó köszönetet találni a szívből fakadt igaz cselekedet megköszönésére.

Most már a munka készen van, a 3553 frt 19 krral tervezett építkezés ma már 11,079 kor 43 fillér költséggel be van fejezve, 6 osztályú kényelmes parochia simul büszkén a karsu kis kedves templomhoz, a mit viszont egy 4 m. széles belvilágu, 12 m. magas erős kőtorony támogat. — Az építésből adósság direct nem terheli az egyházat ma már több mint évi 7 korona, sőt az elköltött tőkét is helyrelopóltuk. — Én csak áldom és dicsőítem az egek Urát, hogy az én parányi erőmet az áldozatra kész és élő munkás szeretetben diadalra vezérelte, hogy kicsiny Sionunknak jó lelkű patronusokat adott, kik féltő gondossággal övezték körül mindig szegény kis magyar egyházunkat s kiknek hithűsége, áldozatkész buzgótsága most biztosította a m.-n.-csáni kis magyar egyház fenmaradását, életét és magasztos bivatását.

Ezután csak missiói munka kell, hogy élő kövek támogassák a hegyen épült fundamentumot, hogy azok a Szabók, Sütők, Adiak és több ezekhez hasonlóak száma, kik nyelvből, vallásból, nemzetiségünkben egészen kivetköztek, ne szaporodják. A csáni magyar egyháznak a nagy beolvasztó erővel bíró nemzetiségben állni és virágozni kell, ez volt a mi kegyes patronánk óhaja és vágya mindig és eddig valósult is.

Es állni is fog jövőre is, mert a mig Tisza Etelka Zeyk Károlyné ónsága egy régi értékes urasztali kelyhet tesz az Urasztalára, addig a Tisza-család 50 évi szolgálatában megvénült Garzó Jánosné Gál Sára egy értékes zöldabrosszal teríti be az Urasztalát, s a mig Szász Lászlóné Czákó Juliánna a szószéket öltözteti fel zöldtakaróval, addig Szemerai Gyula járási főszolgabíró ur egy toronyórának veti meg alapját 37 kor. 66 fillér összeggel, hogy

a magyar kalvinizmusnak ne csak messze mutató tornya, hanem abban a szellemnek mutató órája is legyen idővel. — Majd Kárpáti Elemér áll. tanító készít művészi koronát a szószék felé, a mellyel mintegy jelezni akarván: finis coronat opus! Nem akarom rideg számokkal értékelni e valóban remek műfaragással megalkotott művet, mert a szivesen tett áldozat mindig becsesebb és drágább, mintsem azt értékelni lehetne; drága emlék leend ez még unokáink előtt is.

Hat évi szerény sáfárkodásomnak némi nyomai ezek, vajha az a lángoló haza, vallás és fajszeretet, mely engemet ebben a sáfárkodásban buzditott, lelkesítene a majd utánam jövőt is, akkor az én munkám sem lenne hiában való.

Péter Antal,
m.-n.-csáni ev. ref. pap.

Külföldi szemle.

A pápa apostoli levele. Főpapaszkodása 25-ik évének kezdetén, szokásához hiven, apostoli iratot intézett XIII. Leo pápa egyháza patriarcháihoz, érsekeihez és püspökeihez. Az irat a rég megszokott hangon, ájtatos panasz és kenetes leereszkedés hangján szól, de különös hangulatot és sulyt nyer azáltal, hogy e szavakat, mint végrendeletet kívánja vétetni, melyet az örökkévalóság kapujához közel, hagy a népeknek. "Szól először az egyház üldöztetéseiről, s ezen az alapon bőven van alkalma a protestáns világgal való polemizálásra. Ez üldözések, ugymond, nem értek véget, ha elsoroljuk a római császárok, eretnekek, az izlám és a czézári uralom törekvéseit. „Egy jól ismert történeti oksorozatból eredve, a 16. sz. ugynevezett reformációja a lázadás zászlaját vette kezébe, szíven igyekezett szurni az egyházat, s a papság ellen vad háborút indított. — Nem mondjuk, hogy kezdettől fogva ki akarták irtani a természetfölötti igazságokat, de a mennyiben a római szék hatalma visszautasított, mely az egységet állítja vissza és tartja fenn, másfelől a szabad vizsgálódás elve mondatott ki, az isteni épület alapjait megintatták s még a legfontosabb dolgokban is sok másításnak, kételynek, tagadásnak nyitottak ajtót, olyan mértékben, minőt még az újítók se láttak előre." A reformáció következtében állhatott elé a 18. sz. hitetlen philosophiája s ez időtől kezdve a harc új alakot öltött, t. i. az élet egész valláserkölcsei alapja ellen irányult s eredménye az erkölcsi rend teljes fel-forgatása.

Mi már most mindezek orvossága? A keresztyénség, feleli. Természetesen, szinte várjuk a nem is késő corollariumot: „de ezzel még nincs elmondva minden; a visszatérés a keresztyénséghez nem az igazi és tökéletes üdv eszköz, hanem az egy, üdveztető, szent, apostoli katolikus egyházhoz való visszatérés, mivel a keresztyénség a kath. egyházban valósul és testesül meg, e souverain szellemi és tökéletes társaságban, mely a Jézus Krisztusnak mystikus teste és melynek látható feje a pápa, az apostoli fejedelem utóda. Az egyház a megváltó küldetésének folytatója, megváltó munkájának leánya és örököse; ő terjesztette az evangéliumot a földön, ő védelmezte vérével s az Isten segédelmében és hallhatatlanságában vetvén meg lábát, a tévedéssel soha szóba se állván (sic), a Krisztus tanát a századok végéig megrövidítenél fenntartani hivatása. Mint az evangéliumi morál legitim tanítója, nemcsak vigasztalója és megmentője a lelkeknek, de egyszersmind az igazság és szeretet örök forrása, a minthogy az igazság és szeretet örök forrása, a minthogy az igazi szabadság és egyedül lehetséges egyenlőség terjesztője és őre is. Az isteni alapító tanításának alkalmazásával jól mérlegelt egyensúlyban tartja a hatásköröket a társadalmi összeség

minden jogában és prerogatívumaiban. Az egyenlőség, melyet hirdet, a természet által nyilván követelt társadalmi állapotokat sértetlenül hagyja: szabadsága pedig, melylyel a hittől elszakadt és magára maradt ész anarchiájának gátat akar vetni, nem sérti az igazság jogait, melyek tullepik a szabadságéit, ép oly kevéssé azért az igazságét, melyek jogai felett állnak az emberének.

E meglehetősen homályos és határozatlan kijelentéseket figyelmen kívül hagyva, ezek a szavak, minden lendületük daczára, az első pillantásra elárulják e protestáns olvasó előtt igazi értéküket. Csakugyan annyiszor czáfolták már meg e fontoskodó mondásokat, s oly bőségesen tagadja meg történet és tapasztalás a kath. egyház jogát és illetékességét e nagy kérdések végleges eldöntésében, hogy az igaznak és hamisnak, erénynek és bűnnek ilyen szinte naiv önbizalommal összekevert enunciógatásai legfőbb csak egyre valók, a mit semmi ünnepélyes testamntumszerűség se takarhat el szemünk elől: eszünkbe kell juttatniok, hogy ezek ellen a prerogativumok ellen, igen is folytatnunk kell a megkezdett harcot, mert senki más el nem végezheti azt helyettünk az emberiség nagy gondolataiért.

Ezek után „a sötétség fiainak“ egy másik serege ellen intézi erőltető szavát a pápa s nevezetesen ezeknek ama vádjá ellen, mely „az egyházat a tapasztalatlan tömegnek s a törekvő ifjúságnak úgy mutatja fel, mint a tudomány és szabadság ellenségét, az állami jogok bitorlóját, politikai területekre betörőt.“ Nekünk megvan erre nézve saját véleményünk s ebből nem egy könnyen hisszük el, hogy e sokszor elhangzott vádakát éppen olyan sokszor, vagy csak egyszer is megczáfolt volna az ész, a történet s megczáfoltak volna „becsületes és igazság-szerető emberek.“ Hanem ha elfogadnók, hogy igazság a pápizmus. Látjuk, hogy sokan nem járnak is ezen az uton, kényelmes volta csak el-elcsábít még Brunetiéret is, de mi ismerjük a magunk utját.

S most különösen s teljes haraggal fordul ama „sötét szekta“ ellen, mely ezen tanokat zászlójára írta: a szabadkőművesek ellen, s az 1844-i „humanum genus“ bulla óvásait újra szívébe vési hiveinek. Támadásuk a kath. iskolák, kath. erkölcsstan és különösen az ordináltak ellen irányult. Az az, hogy van nagyobb bűnük is, a mint kitetszik ebből a passzusból. „De nem csoda, hogy a legdrágább fiakkal így bántak, mikor az atyával magával se jobban, t. i. a katholicizmus fejével, a pápával. A tények ismeretese. A világi uralommal együtt elrabolták tőle a függetlenséget, mely az ő egyetemes és isteni feladatához szükséges neki; kényszerítették, a saját Rómájában, saját lakásába zárkozni, mivel, ellenséges hatalom által összeszorítva, daczára a becsülés nevelésének biztatásainak s a szabadság bizonytalan ígéreteinek, anormalis, jogtalan, magasztos hivatalához méltatlan helyzetbe jutott.“ — Ez, akár a szabadkőművesek okozták, akár mások, csakugyan fájhat a pápának s nem csodálkozunk, ha főbenjáró bűnnek nevezi most is, hiszen mindig ebben culminál a panasza, csak tán a berendezés változik.

Mindazonáltal reméli az egyház győzelmét s reménysége társaiul és megvalósítóiul hívja fel hiveit is, tudósokat és írókat, apológiával és a napi sajtóval (Brunetiére), atyákat és szüléket s kitűzi a biztos utat is: ez t. i. „a teljes alárendelés a szt.-szék utmutásainak“ s hite szerint „ez a Krisztus győzelme az ő egyházában.“ Jó szerencse, hogy a Krisztus egyháza nem pusztán a pápizmus egyháza. Vagy tán legkevésbé az.

Tankó Béla.

Különfélék.

Magyar református ünnepély Szász-Sebesen. Szász-Sebes város református magyarsága a napokban szerény, de megható ünnepek között tette le most épülő templomának zárkövét. Nevezetes momentum ez abban a sötét vármegyében, hol a különböző nemzetiségek nyíltan utját állják minden olyan törekvésnek, melyben a legparányibb magyar irányu vonatkozás van. Evék óta fáradozik már az ide beékelt csekély számú magyar református elem, hogy vallásának gyakorlására templomot építsen s ezzel a sokszor sárba tiport magyar eszmét is kifejezésre juttassa. És ki tudja meddig huzódik az akció, ha nem akad kebelében egy áldozatkész lelkes hívő, Szakács László egyszerű iparos személyében, ki önszorgalmával szerzett vagyonának egy részét, — 20 ezer koronát — adott magyar református célra. Hanem a későbbi küzdelmeknek ez volt még csak az igazi szikrája, mert szász testvéreink millió aranyért sem voltak hajlandók talpalatnyit is adni abból a szép Királyföldből, melyet nekik őseink ingyen, számos kiváltságokkal azon feltétel alatt adtak, hogy csak jó hazafiak s velünk együttérző polgárok legyenek. A küzdelem hevében állott aztán az ügy élére dr. Bartók György püspök, ki főpásztori gondoskodásával dülőre terelte a kérdést, a mennyiben csekély 500 kor. költséggel sikerült a kincstártól 1400□ öl telket vásárolni. Segítő munkatársa volt Benedek Károly alvinczi lelkész, az új „Egyház“ szervezője, adminisztrátora, ki a lelkesedés valódi buzgalmával szegődött az ügy szolgálatába, csak hogy otthont létesítsen a hajléktalan gyülekezetnek. Végre Isten dicsőségére, a magyar eszme diadalára épül már a templom, melynek zárkövét a legegyszerűbb házi ünneppel ma tette le a hívők kis serege. A zárkövet előtt az egyházmegye esperese dr. Elekes Viktor élén diszközgyűlés volt, honnan az épülő félben levő templomhoz vonultak. Benedek lelkész szívet-lelket megható imája és Elekes esperes alkalmi beszéde hallatára, a hit és hazaszeretet lángja ragyogott a mélyen megilletődött hívők arcán. És kézről-kézre járt a kalapács, mondván szebbnél-szebb jelmondatokat a zárkö elhelyezéssel, melyhez mi is azzal járulunk, hogy virágozzák e kicsiny Egyház, Isten, Haza és Király iránti szeretetben idők végezetéig.

A kolozsvári egyházközség Magyar-utcai temploma melletti papi állására a kitűzött határidőig a következő lelkész aai adták be pályázati kérvényüket: Jancsó Lajos m.-ujvári, Bitai Béla csikszeredai, Kovács Sándor m.-ilyei, Bácsi Gyula mérái, Dr. Vásárhelyi József makádi, Molnár Lőrincz kolozsvárhídelvei, I. Irsay József ördög-kereszturi, Péchy Árpád brassói, Csia Kálmán etédi, Zsigmond Károly hosszufalusi, Egerházy Lajos uj-tordai, Z. Kiss Sándor rettegi és Koréh Endre erzsébetvárosi lelkész. A pályázati kérvények még e hét folyamán átvizsgáltatnak, úgy, hogy a következő vasárnapon a választhatók nevei valószínűleg kihirdettetnek és a választás a törvényszabta legrövidebb határidő alatt megejthető lesz.

Révai Pál sepsi-sz.-györgyi lelkész 30 éves pap-ságának jubiláris ünnepélyéhez. Jókaí mondotta egykor valamelyik pohárköszöntőjében, hogy az embernek születési, vagy névnapj ünnepén nincs oka az örömr. Hiszen minden tova rohanó esztendő, sőt — gondolkozni szerető embernek — minden elillanó perc a közelgő véget juttatja eszébe, ama nagy parancsot: „por vagy, és porrá kell lenned!“

Nemcsak azért, mert keresztyén gondolkodásunk nem teszi egészen magáévá a nagy költőnek ezen — különben szellemes mondását — hanem azért is, mert a Révai Pál jubiláris ünnepén mi becsülettel, tiszt-

tességgel eltöltött 30 esztendőre gondolunk: azt mondjuk, hogy a mi kedves Pali bátyánknak s vele az ő tisztelőinek, mindnyájunknak jogunk van az örömről. Aztán mi még szeretjük nagyon nagy távolban látni azt az időt, melyben annak az erőteljes, délczag alaknak is meg kell hajolnia ama nagy parancs előtt, „a mely időben megmozdulnak a háznak amaz őrizői és nem bírják magukat az erősek és megállanak az ételnek őrlői és meghomályosodnak az ablakon kinézők?”...

Nem... A mi lelkünkben róla egy, még igen sok munkára hivatott, maga körül sok áldást osztó élet képe áll. Nézzük e képet, meg visszatekintünk az elmúlt 30 esztendőre s ismét mondjuk: jogunk van az örömről!

Eltöltött élete könyvéből minden pontjában szép, példaadásra hivatott történeteket olvashatunk. Látjuk az ifju lánglelkű papot, ki lelkében erős hittel munkál az igazság és szeretet vallásának terjesztésében, szakértő mesteri kezekkel rakja egymásra azokat a követeket, melyekből Krisztus anyaszentegyházának diszes épülete lesz. Ront, a hol a szükség úgy parancsolja, és éles látásu szeme előtt föltűnik a baj, s javit azután, rést sehol sem hagyva, melyen a folyvást leselkedő ellenség betörve, feldulhatná örökké szeretett köre, jól gondozott egyháza áldott békességét.

Majd a meglett, tapasztalatokban gazdag férfiu keze orvosol, kötözget be sok fájó sebet s melegen érző szive osztozik mások bánatában, örömeiben, viszi a hit vigasztalását a fájó szivekhez, erejét a boldogokhoz, hogy sem egyik, sem másik szélsőségben veszedelemben ne jussanak. Igazi lelkipásztor, a ki hiven őrizi a rábizott nyáját, nem emberi kitüntetésekért, muló dicsőségért, hanem egyedül annak a boldogító, nyugodt önérzetnek a megszerzéséért, melynek birtokában majd elmondhatja az örök bíró előtt: ime Uram, a kiket rám bízál, azok közül csak egy is el nem veszett!

Kedves Pali Bátyánk! Ime ezeket kellett elmondanunk e helyen is most, mikor — a mint olvastuk — 30 évi hűséges munkálkodásának szép jutalmazásul szerető hivci, tisztelői szívből jövő kitüntetésében részesült. Ismerjük fenkölt, ideális, minden szépet s igazt szeretve lángoló szívét. A magunk részéről is eltelt esztendeihez még sok esztendőt kívánunk s kérünk Istenünktől. Ő adja meg jól végzett munkája után szívének nyugodt öntudatát s a végzendőkhöz erejét, segédelmét továbbra is!

Az ifjusági irdalom ellenőrzése. Üdvös intézkedést tett *Wlassics* Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter. A miniszter ugyanis elrendelte, hogy minden állami és községi elemi- és ismétlő-iskolában, a hol ilyen még nem volna felállítva, ifjusági könyvtár állítandó fel a tanulóknak, s esetleg a tanulók szüleinek is használatára. E könyvtárak berendezését illetőleg a miniszter „Népiskolai ifjusági könyvtárakat intéző bizottság”-ot szervez, a melynek hivatása lesz minden, eléje terjesztett ifjusági könyvet tüzetesen megvizsgálni, hogy gyermeknek való-e, hazafiság, magyar nemzeti érzés, felekezeti türelem, jó erkölcs és különösen helyes, jó magyar irány tekintetében nem esik-e kifogás alá? A melyik könyv aztán megüti a mértéket, azt besorozzák a népiskolai könyvtárak számára kiválogatott könyvek közé, s e könyvtáraknak csak is ezek közül a kiválogatott ifjusági munkák közül szabad könyveit beszerezniök. Természetesen a bizottság csak azokat az ifjusági könyveket fogja megvizsgálni, a melyeket a kiadók tömegesen fogják kiadott ifjusági könyveiket bírálat végett a bizottság elé terjeszteni.

Főgondnok-jelölés. A „Magyar Szó” írja, hogy az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye e hónap 27-én rendkívüli közgyűlést tart, melynek egyik igen fontos tárgya lesz a báró Kemény Béla halálával üresedésbe jött főgondnoki állásra való jelölés. — Ugy tudjuk,

hogy mozgalom indult meg a mellett, hogy e helyre *Somogyi* István nagyküllői alispán, a segesvári egyházközség páratlan buzgóságu főgondnoka, egyházmegyei és egyházkerületi képviselő jelöltessék. *Somogyi* Istvánnak erős egyháziassága, kálvinista jelleme, megalkuvást nem ismerő magyar gondolkodás- és cselekvésmódja; azok a szolgálatok, melyeket hosszú időn át kényes viszonyok között az egyháznak és hazájának tett, indokoltá teszik e megindult mozgalmat, s ha ennek sikere lesz, az nem lesz egyéb, mint egy becsületes, igaz, munkásnak jól megérdemelt kitüntetése.

A békés-bánati ev. ref. egyház új esperese. A békés-bánati ev. ref. egyház, mint értesülünk, e héten választotta meg új esperesét. A szavazatokat Makón bontotta föl a szavazatszedő bizottság. Beadott 91 szavazat és ebből *Domby Lajos* gyulai ev. ref. lelkész 46 szavazattal a békés-bánati ev. ref. egyházm. esperesévé választott. Örömmel gratulálunk *Domby* nak, ki kerületünkben is sokáig szolgált, mint a kémeri népes egyházközség kitünő lelkipásztor. — Ugyan csak most választották meg az egyik új világi tanácsbíró *Bodoky Zoltán*, a gyulai ker. országos képviselője személyében.

Rákóczi kiállítás Kassán. Esztendőre, 1903-ban lesz kétszáz éve annak, hogy *II. Rákóczi Ferencz* kurucz tárogatói a Beszkidek alján megharsantak s hogy a „*Recrudescunt vulnera gentis Hungariae*” gyűjtő szövegei a magyar nemzet elnyomott közérzését lángalobbantották. — Kassán a „*Felvidék fővárosában*”, a Rákócziak egyik legkedveltebb tartózkodási helyén most mozgalom indult, hogy a kurucz szabadságharc kétszázéves fordulóját méltó módon megünnepeljék. — Rákóczi-kiállítást akarnak rendezni egykoru ereklyékből, a mely az 1670-ben kezdődő s a szathmári békével végződő szabadságmozgalmakról plasztikus és tanulságos képet adjon a szemlélő utókor kegyeletének. — Méltó emlékezés illeti meg a fejedelmet, a ki nemcsak Magyarországnak, de talán korának is legnagyobb idealistája volt, s a kinek varázslatos egyéniségét a magyar szívek „Rákóczi kultusza” immár százados történelmi zománczsal övezte. — A kiállítás védnökségéig eddig: gróf *Apponyi Albert* a képviselőház elnöke, dr. *Bubics Zsigmond* Kassa tudós püspöke, gróf *Csáki Albin* a főrendiház elnöke, gróf *Károlyi Sándor* és gróf *Zichy Jenő* valóságos belső titkos tanácsosok vállalták el. Ezen hazafias vállalkozás sikeressé tétele érdekében a kiállítás előkészítő-bizottsága már ezuttal felkéri mindazokat, kik a Rákóczi-korra vonatkozólag (1670—1711.) bárminemű ereklyék felett rendelkeznek, hogy az ereklyék átengedésével járuljanak hozzá a kiállítás arányainak imponánsá tételéhez és sziveskedjenek ebbeli szándékukat *Gerlóczy Gézával*, mint az előkészítőbizottság elnökével (Kassa, Fő-utca 4.) közölni, hogy a bizottság a kiállítás méreteiről a kellő tájékozást megszerezhesse és a megfelelő intézkedéseket megtehesse. Köszönettel vesz a bizottság oly értesítést is, mely felvilágosítást nyújt arról, hol található a kurucz szabadságmozgalmakra vonatkozó ereklyék.

Lelekészársaimhoz. Az egész ország készülődik egy kegyeletos, magasztos, hazafias ünnepélyre: megdicsőült nagy hazánkfia: *Kossuth Lajos* születésének 100-ik évfordulója megünneplésére. Ebből az ünnepelésből bizonyára egyházaink s közelebből különösen protestáns egyházaink is kiveszik részüket. Erre az alkalomra részemről már megirtam beszédemet megfelelő elő- és utóimádsággal együtt s a lelkészársaim között talán vannak, kik birni óhajtják, kész vagyok ezeket kellő időben kinyomatni, ha megfelelő számban jelentkezés történik. Kérem azért szándékukat velem levelező lapon mielőbb tudatni. Ára: 50 fillér lesz. Jelzem egyuttal, hogy egyházi beszé-

deimből is szándékom van egy 14—15 ivre terjedő kötetet kiadni az ősz folyamán, ha kellő pártfogás nyilvánul. A kötetben a következő alalmi beszédek lennének: 2 adventi, 2 karácsonyi, 1 karácsony délutáni, 1 ó-év utolsó vasárnapi, 1 Új év első vasárnapi, 1 farsangi, 1 bűnbánati, 1 nagypénteki, 1 áldozó csütörtök utáni vasárnapi, 1 aratási, 1 vizáradáskori, 3 tanévkezdeti, 1 tanévvégi, 3 okt. 6-ika emlékére, 1 őszi, 1 ujbóri urvacsora előtti, 1 urvacsora utáni, 1 orgona felavatásra, 6 közönséges, 3 reform. emlék ünnepi, s néhány különös alkalmi és felavató beszéd. Ára 3 korona. Kérem a jelentkezést lehetőleg együtt eszközölni. Kőrmend (Vas-m.) 1902. aug. 21. *Fülöp József* ev. ref. lelkész.

Helyreigazítás. Lapunk múlt heti számában (35.) „Külföldiek” rovatában „Mételyezés” cz. alatt sajtóhibából csuszott be a „deési”, „bécsi” helyett.

Hivatalos rész.

Sz. 982—1902. PÁLYÁZAT.

Az erd. ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyh. megyébe kebelezett *nagy- és kis-kapusi* II-od osztályu egyh. község papi állására pályázat nyitattik. Javadalom:

Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és kerttel.

1853 kor. 12 fill. értékű fizetés, a melyből 627 kor. 70 fill. készpénz, a többi a hivataltól pontosan fizetett terménykepe, kanonika porció, napszám szolgálmányok és 81 köbméter fa értéke.

A kanonika porció a két egyházban a 17 holdat meghaladja.

Folyamodványok f. é. szept. 14-ig Nt. Deési Gyula esperes aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1902. aug. 25.

Dr. Bartók György,
püspök.

Sz. 1007—1902. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a küküllői ev. ref. egyházmegyébe hebelezett *gógáni* IV oszt. lelkészi állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom:

1. Tisztességes lakás, mely a tervbe vett paplak felépítéséig 2 szobából álló bérházban lesz.

2. Kánonika-porció: 3 hold 1257 □ öl haszonélvezete, értéke 50 kor.

3. Dézmkárpótlási kamat jövedelme 49 korona.

4. Munkabeli szolgálmányok értéke 16 korona 66 fillér.

5. Kepe évi összes értéke 248 kor. 40 fill.

6. Stóla 10 korona.

7. Allami kiegészítés 1300 koronáig 951 korona 07 fillér.

Köteleességek:

1. Minden törvényes lelkészi teendők elvégzése.
2. A helybeli állami iskolában vallás-tanítás, melyért külön tiszteletdíjra számíthat.

Pályázati határidő 1902. október 5.

Kellőleg felszerelt folyamodványok Nagy Domokos esperes aához küldendők Kutyfalyára (u. p. Helyben.)

Kolozsvárt, 1902. Augusztus 25.

Dr. Bartók György,
püspök.

Sz. 1032—1902. PÁLYÁZATI HIRDETÉMÉNY.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a széki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *botházi* egyházközség levita-tanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: Tisztességes 2 szoba, téli- és nyári konyhából álló lakházon, nagy kert és melléképületeken kívül 38 hold 886 □ öl tagosított birtok haszonélvezete, melynek

évi legalacsonyabb haszonbére 260 korona; 8 korona a magtári gabona váltásdíjában; temetési stóla és 592 korona államsegély havi előleges részletke az iskolaszéktől felvéve.

Köteleességek: A mindennapi és ismétlő tanulók rendes törvényszabta tanítása s a levitai teendők ellátása.

Pályázati határidő: 1902. év szeptember 16.

Kellően felszerelt folyamodványok Nagyt. Somkerek Miklós esperes aához küldendők Székre (Szolnok-Doboka m.) Kolozsvárt, 1902. aug. 26.

Dr. Bartók György,
püspök.

Sz. 1038—1902. KÖRLEVÉL

valamennvi esperes afiához.

A folyó évi lelkészképesítő vizsgálatok idejének közeledtével fölkerem nagytiszteletű esperes afiat, sziveskedjenek lehető rövid idő alatt hivatalomhoz jelentést tenni arról, hogy egyházmegyénk területén mely egyházközségekben áll jelenleg ürességben a lelkészi állomás, melyek azok az egyházközségek, melyeknek lelkészi állomása már köröztetett, de a körözés meddő maradt és mely egyházközségekben van leginkább szükség segédlelkész alkalmazására?

Kolozsvárt, 1902. aug. 26.

Dr. Bartók György,
püspök.

Sz. 573—1902. MEGHIVÓ.

A széki egyházmegyének f. évi szept. 18-án délelőtt 10 órakor Szamos-Ujvárt rendes közgyűlése lesz, melyre a t. tag urakat van szerencsém tisztelettel meghívni. Tárgyak: Esperesi jelentés, főjegyző jelentése a tanács működéséről, tanügyi előadó, számvevő, közalapkezelő előterjesztései, pénztárnok jelentése. Javaslat az egyházkerületi közgyűlés szervezésének módosítása, a kolozsvári szeretetház szervezése, az erdélyi ref. egyházkerület felsőbb leánynevelő intézet létesítése és a tanárválasztási szabályzat tárgyában. — Egyházmegyei közügyigazgató és számvevő választása.

E gyűlés alkalmával istentiszteletet tart Szász Béla m. décsel lelkész afa.

A közgyűlést megelőző napon délelőtt 9 órától kezdve tanács- és fegyelmi bírósági ülés lesz. Ugyanezen napon délután 4 órától kezdve az „Egyházi értekezlet” fogja gyűlését tartani.

Felkérem paptársaimat, hogy e meghívót a képviselő urakkal közölni sziveskedjenek.

Szék, 1902. aug. 20-án.

Somkerek Károly,
esperes.

Sz. 1025—1902. MEGHIVÓ.

Görgényi ev. ref. egyházmegyénk mélt. gondnokait, képviselőit, lelkész és tanító képviselő tagjait a folyó évi Szeptember 17-ik napján tartandó rendkívüli közgyűlésre tisztelettel van szerencsém összehívni.

A gyűlés helye Szászrégenben az egyházmegye tanács-termében, kezdete délelőtt 9 óra.

Tárgyak:

1. Ima.

2. Elnöki megnyitó.

3. Megalakulás.

4. Vélemény az új halotti énekes könyvről, (Prot. Lap 28. sz.) előadó: Makkai Kálmán tanító képviselő.

5. Vélemény az új tanárválasztási szabályzat tervezetéről (Prot. Lap 31. sz.), előadó: Dénes József direktor.

6. Vélemény a kolozsvári ev. ref. szeretetház szervezésére vonatkozóan, előadó: ifj. Kiss Lajos főjegyző.

7. Vélemény az egyházkerületi közgyűlés szervezésének módosítása tárgyában, előadó: Papp Lajos pénztáros.

8. Javaslat az erd. ref. egyházkerület felsőbb leánynevelő intézetének létesítéséről, előadó: Kovács István aljegyző.

9. Egyhm. tanítói testület alapszabályai, előadó: Lénárt József tanácsbíró.

10. Segély kérvények, előadó: Dénes József számvevő.

11. A m.-bölkényi ifjúsági egyesület alapszabályai, előadó: Benedek Árpád képviselő.

12. Indítványok.

Megelőzőleg f. évi szept. 10-én közgyűlést előkészítő tanács ülés.

Lelkész aakat felkérem, hogy a képviselő aakkal a közgyűlés idejét tudatni sziveskedjenek.

Csekne Ferencz,
görgényi ref. esperes.